

ОПШТИНА КОВАЧИЦА

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ КОВАЧИЦА ЗА ПЕРИОД 2014 – 2020. ГОД.

- Н А Ц Р Т -

Ковачица, април 2014.

Садржај

Порука Председника општине	...
Преамбула	...
Израда Стратегије развоја туризма	...
Листа скраћеница	...
Методологија израде	...
1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ	...
1.1. Административни и географски положај	...
1.2. Кратак историјат Општине	...
1.3. Општи подаци о становништву	...
1.4. Карактеристике локалне самоуправе	...
1.4.1. Комуникација Општине са окружењем	...
1.4.2. Послови локалног економског развоја	...
2. ИНДИКАТОРИ	...
3. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА	...
3.1 Економски развој	...
3.1.1. Опис тренутне ситуације	...
3.1.1.1. Анализа тржишта рада и радне снаге	...
3.1.1.2. Индустрија	...
3.1.1.3. Пољопривреда	...
3.1.1.4. Туризам	...
3.1.1.4.1. Институционална организованост туризма у Општини	...
3.1.1.4.2. Туристички потенцијали Општине	...
3.1.1.4.3. Карактеристике туристичког производа	...
3.1.1.4.4. Анализа смештајних капацитета	...
3.1.1.4.5. Карактеристике туристичке тражње	...
3.1.1.4.6. Остварен промет угоститељско-туристичке привреде	...
3.1.1.4.7. Људски ресурси и тржиште рада	...
3.1.1.4.8. Промоција туристичке понуде	...
3.1.1.4.9. Конкурентске предности туристичке дестинације	...
3.1.1.5. Угоститељство	...
3.1.1.6. Кратак преглед релевантних планских докумената	...
3.1.2 SWOT анализа – ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	...
3.2 Друштвени развој	...
3.2.1. Опис тренутне ситуације	...
3.2.1.1. Образовање	...
3.2.1.2. Здравствена заштита	...

3.2.1.3. Социјална заштита	...
3.2.1.4. Култура и уметност	...
3.2.1.5. Спорт и рекреација	...
3.2.1.6. Медији и информисање	...
3.2.1.7. Невладине организације	...
3.2.2 SWOT анализа – ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ	...
3.3 Животна средина и инфраструктура	...
3.3.1. Опис тренутне ситуације	...
3.3.1.1. Клима и рељеф	...
3.3.1.2. Водни ресурси	...
3.3.1.3. Ваздух	...
3.3.1.4. Биљни свет	...
3.3.1.5. Животињски свет	...
3.3.1.6. Инфраструктура	...
3.3.1.6.1. Путна мрежа	...
3.3.1.6.2. Електронска комуникациона инфраструктура	...
3.3.1.6.3. Електрификација	...
3.3.1.6.4. Топлификација и гасификација	...
3.3.1.6.5. Водоснабдевање	...
3.3.1.6.6. Канализација и отпадне воде	...
3.3.1.6.7. Одлагање чврстог отпада	...
3.3.1.6.8. Рециклажа	...
3.3.1.7. Кратак преглед релевантних планских докумената	...
3.3.2 SWOT анализа – ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ИНФРАСТРУКТУРА	...
4. ИНТЕГРАЛНА АНАЛИЗА	...
4.1 Кључни фактори успеха	...
5. ДЕФИНИСАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ	...
5.1 Дефинисање визије	...
5.2 Дефинисање приоритета, стратешких циљева и програма	...
6. АКЦИОНИ ПЛАН	...
7. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ	...
8. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА	...
АНЕКСИ	...
• Индикатори	
• Закључак о изради СЛОРа	
• Project fishe за <i>ТОП 5 пројеката</i>	
• Профил локалне заједнице/општине	
• Пример програма посете	
• Како доћи до Ковачице?	

Порука Председника општине

Поштовани суграђани,

Ковачица је општина богате прошлости, где се негује традиција и мултикултуралност свих нација које овде живе. Наша општина настоји да гради своју будућност у истом духу, а да истовремено одговори свим захтевима модерног доба. Ништа није настало, а да пре тога није било део нечије визије. Ипак, није довољно само имати визију. Неопходно је уложити огромну енергију и труд како би сви планови постали реалност.

Пред вама је Стратегија развоја туризма општине Ковачица за период 2014-2020. године, чији је главни циљ да обезбеди одрживи развој туризма, привлачењем домаћих и иностраних туриста, кроз развој туристичких потенцијала и понуде на територији Општине. На њену имплементацију не би трабала, нити смела, да утичу политичка дешавања у нашем окружењу. Општина Ковачица ће настојати да у предстојећем периоду буде иницијатор имплементације Стратегије развоја туризма општине Ковачица и настојаће да обезбеди део средстава у буџету Општине, који ће бити опредељен искључиво за ове намене, као и да се обезбеде и други извори финансирања који ће допринети ефикаснијем остварењу планираних активности.

Стратегија је настала заједничким радом и напором представника економског и друштвеног живота, невладиних организација, интересних група, као и стручњака за област туризма у општини Ковачица, уз координацију и помоћ Регионалног центра за друштвено-економски развој Банат (РЦР Банат), а уз финансијску подршку Покрајинског секретаријата за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу.

Због свега реченог, уверен сам да ћемо успети да реализујемо Стратегију развоја туризма општине Ковачица, развијемо наше туристичке ресурсе, а да тим развојем не угрозимо животну средину у којој живимо. Уверен сам да ће реализација стратегије допринети остварењу визије свих који су били укључени у израду ове стратегије и оних због којих треба улагати у будућност и развој.

У Ковачици, 7. априла 2014. године

Мирослав Кришан, Председник Општине

Преамбула

Општина Ковачица предузима значајне кораке у планирању сопственог развоја у складу са постојећим законским оквирима и савременим европским и светским токовима. Данас је суштински елемент у било којој земљи јачање локалних капацитета и развијање свести у циљу локалног одрживог развоја. Међутим, врло често се за одређена подручја од посебног интереса, како за национални, тако и за локални ниво, израђују тзв. „секторске стратегије“, како би се прецизирали поједини циљеви и активности које ће довести до њихове реализације.

Светска туристичка организација Уједињених нација истиче да се туризам може посматрати као интегрисани сектор, јер се наслања како на различите секторе привреде (пољопривреда, угоститељство, трговина,...), тако исто и на различите друштвене делатности, инфраструктуру и животну средину. Овим се сугерише да се развојем туризма побољшања могу на индиректан начин осетити и у другим сегментима живота и рада савременог човека. Прогнозе које је ова организација објавила, казују да се број међународних туриста повећава из године у годину за 3,3%, а до 2030. год. раст ће ићи умањеним интензитетом од 2,9%. Међутим, оно што је такође важно у овим прогнозама, а то је да ће повећање туристичког промета, између осталог, бити забележен у Средњој и Источној Европи, и то по стопи раста од 4,4% на годишњем нивоу.

Циљ израде Стратегије развоја туризма општине Ковачица за период 2014-2020. (у даљем тексту: Стратегија) је да се обезбеди одрживи развој туризма, привлачењем домаћих и иностраних гостију, кроз развој туристичких потенцијала и понуде на територији Општине.

Као **полазна основа** за рад на Стратегији представљала су 2 документа, и то:

1. **Стратешки план развоја општине Ковачица 2010-2015.**, у којем је туризам препознат и дефинисан као развојни приоритет са бројним предвиђеним пројектима за реализацију.
2. **Стратегија развоја туризма Републике Србије до 2015. године**, која указује на могућности развоја туризма у односу на: кретања у светском туризму, стратешко туристичко позиционирање, избор приоритетних српских туристичких производа, план конкурентности, инвестициону стратегију, план потребних улагања и маркетинг план.

Од осталих релевантних докумената, Стратегија узима у обзир и:

- **Маркетинг стратегија туризма Војводине из 2009. год.**, као истраживачко-развојни пројекат Секретаријата за привреду Извршног већа АПВ, у којем су препознати туристички брендови Војводине, а од којих се издваја мултиетничност, која се манифестује кроз фолклор, мелос, наивну уметност, гастрономију (Словачки кулен и др.), културно-историјско наслеђе и др.

Стратегија развоја туризма општине Ковачица је секторски стратешки план развоја који даје смернице и дефинише активности за будући одрживи развој туризма општине Ковачица. Временски оквир за имплементацију Стратегије је 2014-2020. год., односно 7 година, док је акциони план Стратегије рађен, углавном, до 2017. год., избегавајући на тај начин прешироку екстраполацију будућег стања, уз истовремено уважавање новонасталих

околности. На овај начин оставља се простор за евентуално будуће ажурирање Стратегије, у складу са променама у окружењу, као и за допуну Акционог плана стратегије са пројектима који би се реализовали у другом делу планског периода, односно до 2020. год.

Ова Стратегија се, у својој бити, односи на одрживи развој туризма у општини Ковачица. Одрживост подразумева коришћење природних и других ресурса у мери која дозвољава да се ти ресурси природно обнове, односно да се не наруши њихов квалитет за будуће генерације.

Изради Стратегије се приступило систематски и у партнерству са Владом Аутономне покрајине Војводине, односно Секретаријатом за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, а који је пружио финансијску подршку и Регионалним центром за друштвено-економски развој БАНАТ д.о.о., Зрењанин, који је обезбедио техничку подршку у овом процесу стратешког планирања.

Да би се стекли и други неопходни предуслови за израду Стратегије, Председник општине Ковачица је донео Закључак (број: 06-67-5/13-01, од 04.10. 2013. године) о приступању изради **Стратегије развоја туризма општине Ковачица 2014-2020.**, при чему је формиран и Тим за израду Стратегије.

На седници од 2014. год. Скупштина општине Ковачица је усвојила Стратегију, чиме је она постала и њен званични документ.

Тим за израду Стратегије

Израда Стратегије развоја туризма

Ова Стратегија је резултат ТИМСКОГ рада запослених у општинској управи општине Ковачица, представника јавних предузећа, приватног сектора, као и невладиних организација и удружења грађана са територије Општине. Техничку подршку у припреми стратешког документа пружио је стручни тим Регионалног центра за друштвено-економски развој БАНАТ, д.о.о., Зрењанин.

А. Тим за израду Стратегије (општина Ковачица)

1. Марија Бенка Хрјешик, **координатор Стратегије**,
2. Мариана Гајан Вењарски, заменик координатора,
3. Даниел Магду, административни асистент,
4. Јармила Ђендић,
5. Љиљана Жарић,
6. Јозеф Хајвар,
7. Мартина Секулић,
8. Иван Бабка,
9. Горан Михајловић, и
10. Ренато Јовнаш.

Б. Приватни сектор и установе

1. Ивана Зовко,
2. Пап Јан,
3. Марија Распир,
4. Марија Ђуриш,
5. Мариус Рамјанц,
6. Стеван Капунац,
7. Марко Јан,
8. Ана Сладечек,
9. Ласло Хорти,
10. Златко Ивковић,
11. Бранислав Милићев,
12. Жељко Томаш,
13. Далибор Зебић,
14. Мојсе Царан,
15. Горан Ранков,
16. Александар Миленковић, и
17. Јан Гарафиат.

Ц. НВО сектор, удружења грађана и др. (локална заједница)

1. Павел Верески,
2. Весна Јовнаш,
3. Тодор Бојер,
4. Марина Бенка, и
5. Ана Хлавча,
6. Мартин Хрћан,
7. Ева Петрашова,
8. Горан Чобанин,
9. Милан Ђукић,
10. Ђула Мохачи,
11. Душко Белић, и
12. Лавинел Панкарићан.

Листа скраћеница

АПВ –	Аутономна покрајина Војводина
АТП –	Ауто-транспортно предузеће
ВЦВ –	Волонтерски центар Војводине
ГНУ –	Галерија наивне уметности
ДК –	Дом културе
ЕУ –	Европска унија
ЗЗ –	Земљорадничка задруга
ИПГ –	Индивидуално пољопривредно газдинство
ЈП –	Јавно предузеће
ЈКП –	Јавно комунално предузеће
КЗМ –	Канцеларија за младе
ЛЕР –	Локални економски развој
КО –	Катастарска општина
КУД –	Културно-ументичко друштво
МО –	Месни одбор
МСП –	Мала и средња предузећа
МЗ –	Месна заједница
НВО –	Невладина(е) организација(е)
Н.д. –	Није доступно
НСЗ –	Национална служба за запошљавање
ОШ –	Основна школа
ПГ –	Пољопривредно газдинство
ПРЦ –	Пословно-рекреативни центар
ПУ –	Предшколска установа
РЗС –	Републички завод за статистику
РС –	Република Србија
РСД –	Динар
РТВОК –	Радио-телевизија општине Ковачица
РЦР –	Регионални центар за развој
СТД –	Сеоско туристичко домаћинство
СФРЈ –	Социјалистичка Федеративна Република Југославија
ТООК –	Туристичка организација општине Ковачица
ТС –	Трансформаторска станица
Сл. гл. –	Службени гласник
Сл. лист –	Службени лист
ФА –	Фолклорни ансамбл

Методологија израде

Методологија за израду Стратегије развоја туризма општине Ковачица 2014-2020. је настала разрадом методологије на програму Exchange 2, подржаном од стране Европске уније - Заједничка подршка локалним самоуправама у циљу методолошке стандардизације процеса стратешког планирања за потребе Сталне конференције градова и општина и локалних самоуправа у Србији, као и са елементима Методологије израде стратешког плана локалног економског развоја АП Војводине.

На овом месту је важно истаћи да не постоји општеприхваћена методологија стратешког планирања. Суштина методологије која је примењена при изради ове Стратегије, састоји се у томе да се, корак по корак, полазећи од широког приказа тренутног стања, уз прикупљање неопходних информација и детаљну анализу података, дође до конкретних пројеката, чија реализација доводи до видљивих и мерљивих побољшања у области туризма.

Методолошки поступци обухватају коришћење различитих извора доступних података, међу којима као најзначајније секундарне изворе података, треба навести оне од стране:

- Светске туристичке организације Уједињених нација (UNWTO)
- Туристичке организације Србије (ТОС)
- Туристичке организације Војводине (ТОВ)
- Туристичке организације општине Ковачица (ТООК)
- Републичког завода за статистику (РЗС)
- Различитих служби у оквиру Општинске управе општине Ковачица
- Закона о туризму и његовим изменама и допунама
- Интерних материјала удружења и асоцијација из области туризма и других.

При изради Стратегије, пројектни тим се руководио следећим **принципима**:

- **Принцип од појединачног ка општем** – Подручје општине Ковачица има неколико традиционалних видова туризма са шансама за глобалну конкурентност, али и могућност да развије потпуно нове секторе, имајући у виду промене тражње на светском туристичком тржишту. Приоритет је дат оним сегментима који имају најјачу атрактивност и пословни потенцијал, те на тај начин могу најбрже изградити конкурентску предност уградњом властитог идентитета, на начин потпуно различит од конкуренције.
- **Принцип одоздо на горе** – Одговорност за раст и развој све више спада у домен регионалних и локалних нивоа, чији су капацитети за промене и иновације све значајнији. Осим тога, локална заједница има кључну улогу у стварању повољног амбијента за развој туризма на својој територији. Од велике је важности да у процес стратешког планирања буду укључени сви релевантни актери који делују у туризму. Током израде Стратегије подстакнуто је њихово активно учешће, при чему су се идентификовали интереси, мишљења и очекивања, као и предлози за даљи развој туризма у Општини. У читавом процесу планирања примењиван је партиципативни приступ, у којем су локални актери, а пре свега представници општине Ковачица, представници приватног и невладиног сектора, узели активно учешће, дајући драгоцене смернице за овај стратешки документ. Процес имплементације подразумева исти приступ, односно подразумева директну укљученост свих заинтересованих страна током трајања целокупног процеса.

- **Принцип јавности** – Сталан увид у процес израде Стратегије обезбеђен је од самог покретања процеса, организовањем уз јавни позив, тзв. Партнерског форума, на којем су сви заинтересовани могли да присуствују и изнесу свој интерес за учешће у процесу израде Стратегије. Први и наредни партнерски форуми, су пропраћени од стране медија, тако да су се крајње транспарентно износиле примедбе, сугестије и предлози о визији, циљевима, стратешким правцима и мерама дефинисаним у Стратегији. На крају процеса планирања, јавности је стављен на увид предлог Стратегије који би ишао на усвајање од стране Скупштине општине Ковачица, а на посебно организованом јавном расправи, су се коментарисали преостали неусаглашени детаљи, који су узети у обзир при усвајању коначног предлога Стратегије.

Стратегија се дефинише, усваја и реализује на општинском нивоу. У неким циљевима, програмима и активностима, Стратегија подразумева регионални и/или национални приступ решавању одређених проблема, али се у наведеним циљевима и активностима подразумева већ обострано изражен интерес суседних локалних самоуправа, Аутономне покрајине Војводине, као и Републике Србије.

Уз подршку председника општине Ковачица, формиран је Координациони тим који је координирао процесом израде Стратегије. Поред тога, на основу Одлуке Председника општине бр. 02-14/13-13, од 18.11.2013. год. формиране су 3 радне групе (у наставку: РГ):

- РГ 1: Економски развој,
- РГ 2: Развој друштвених делатности и
- РГ 3: Развој инфраструктуре и заштиту животне средине

Радне групе су описале и анализирале тренутно стање (SWOT), а потом су дефинисале визију, опште и посебне циљеве у оквиру приоритета. На основу дефинисаних циљева урађен је акциони план који треба да доведе до испуњења постављених циљева. Радне групе су у просеку имале по 5 састанака, међутим чланови радних група су имали и низ интерних састанака, као и састанака са корисницима директно заинтересованим за процес израде и имплементације Стратегије.

Резултат рада радних група је перманентно праћен и потврђиван од стране Савета за стратешки развој општине Ковачица који је формиран са посебном наменом да прати процес израде Стратегије, а посебно да дефинише њене приоритетне области и стратешке циљеве.

Стратешки документ у себи садржи следеће основне делове:

1. Опште инфомације о општини Ковачица
2. Индикатори постојећег стања
3. Анализа постојећег стања и SWOT анализа (са посебним акцентом на туризам)
4. Интегрална анализа
5. Дефинисање стратегије (визија, приоритети, општи и посебни циљеви)
6. Акциони план
7. Имплементација Стратегије
8. Мониторинг и евалуација

Ниво имплементације Стратегије ће се перманентно пратити путем годишњег циклуса евалуације. Годишњи циклус праћења и евалуације на овај начин ће омогућити перманентно ажурирање визије, приоритета, циљева и активности, док ће се за оцену успешности користити селектовани индикатори.

1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ

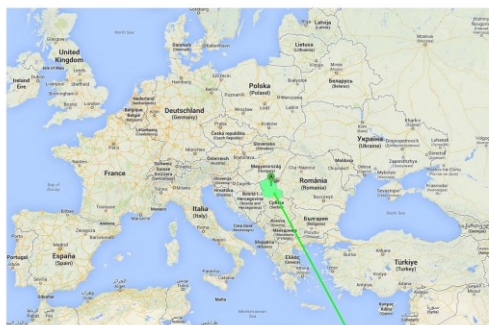
1.1. Административни и географски положај

Општина Ковачица се налази у југоисточном делу Војводине, у Јужнобанатском округу. Административни и географски центар Општине је место Ковачица. Општине са којима се граничи општина Ковачица су: Панчево на југу, на истоку је Алибунар, североисточно је Сечањ, на западу се налази Опово, а са северне стране је општина Зрењанин.

Општину чини насељено место – центар општине, Ковачица и 7 села: Дебељача, Црепаја, Падина, Самош, Идвор, Уздин и Путниково, при чему су сва насеља повезана асфалтним путевима, а територију Општине пресеца и железнички правац Београд-Кикинда.

Удаљеност Ковачице од неких значајнијих центара је следећа:

- Нови Сад: 75 km
- Београд: 52 km
- Панчево: 32 km
- Зрењанин: 43 km
- Вршац: 62 km

Табела 1: Општи подаци о општини Ковачица у поређењу са вишим територијалним јединицама

Територијална јединица	Површина (km ²)	Пољопривредна површина (%)	Број насеља	Катастарских општина	Регистрованих месних заједница	Становништво (на дан 30.06.2012.)	
						укупно	на 1 km ²
Општина Ковачица	419	89,5	8	7	7	25.056	60
Удео у односу на Округ	9,87%	89,5	8,51%	7,07%	6,80%	8,59%	69
Удео у односу на АПВ	1,94%	82,4	1,71%	1,57%	1,28%	1,30%	89
Удео у односу на РС	0,47%	65,6	0,13%	0,12%	0,16%	0,35%	81

Извор: РЗС

1.2. Кратак историјат Општине

Територија данашње општине Ковачица је била насељена још током праисторије и раног средњег века. О томе сведоче ископине које су нађене приликом изградње шећеране у Ковачици и других предузећа, изградње модерних саобраћајница-асфалтних путева, али и приватних кућа.

У периоду 1200-900. год. п.н.е. овде су била насеља Гаванске и Ватинске културе (Покрајински завод за заштиту споменика културе и Музеј Панчева).

Од I века н.е. овај простор је поново био насељен. Овде су живели Дачани и Римљани (пронађена је римска-провинцијална, сарматска и дачанска керамика), Јазиги и Словени.¹

Ковачица се први пут помиње 1458. год. као Ковашдинц (Kovasdincz), као власништво феудалне породице Петра Сиду (Peter Sydo), који је владао над облашћу Кеве, где је спадала и територија Ковачице.

У XVII веку се помиње већ као Ковашинц, као једно од насеља под темишварском управом (Темишварски пашалук). У то време су се водиле разне битке на овом подручју, Турци су надирали све док 1699. год. нису заустављени код Карловца (Карловачки мир). Од 1750-тих, простор данашње општине Ковачица је била пустара. После расформирања Потиско-марушке војне границе, многи српски војници-граничари отишли су у Русију, али су неки и остали. 1752. год. је првих 100 породица српских граничара населило пустаре Ковачице, Црепаје, Великог Уздина и Козловца. Већ 1776. год. се помиње и насеље Падина, али као српско насеље. У то време (1780.) је у Ковачици рођен и **Петар Станисављевић-Рајић**, један од оснивача Матице Српске. 1788. год. је почео нови рат са Турском и становништво је напустило ова насеља између Тамиша и Дунава.²

Данашња Ковачица је основана 1802. године, када је указом Франца II (цара Хабсбуршке монархије, 1768-1835.) група Словака добила одобрење да оснује своје насеље на месту до тад познатом као Ковачичка пустара. Истовремено, крајем XVIII и почетком XIX века основана су и насељена и остала насеља данашње општине Ковачица и досељени Мађари (Дебељача), Словаци (Ковачица и Падина), Румуни (Уздин) и Срби (Идвор, Црепаја и Самош).

Миграцију становништва је започела још царица Марија Терезија (1717-1780.), која је конституисала „војну границу“ и у њу населила разне народе (Србе, Мађаре, Словаке, Румуне, Немце, чак и Шпанце и Италијане). Овим људима су дате разне повластице: бесплатна земља коју су могли да обрађују, ослобађање од пореза... а од њих се очекивало да буду војници-граничари део године. Народи који су се овде доселили су имали и своје разлоге; они протестантске или православне вере имали су проблема у држави у којој је фаворизовано католичанство, али и са властелинима који су претежно поседовали имања у данашњој Словачкој, Мађарској и Румунији (у то време ова територија је била саставни део Угарске).

Војна граница је укинута крајем XIX века (1878.), али је Војводина (установљена 1848. године у Сремским Карловцима, као аутономно војводство) остала у оквирима Угарске до краја I светског рата.

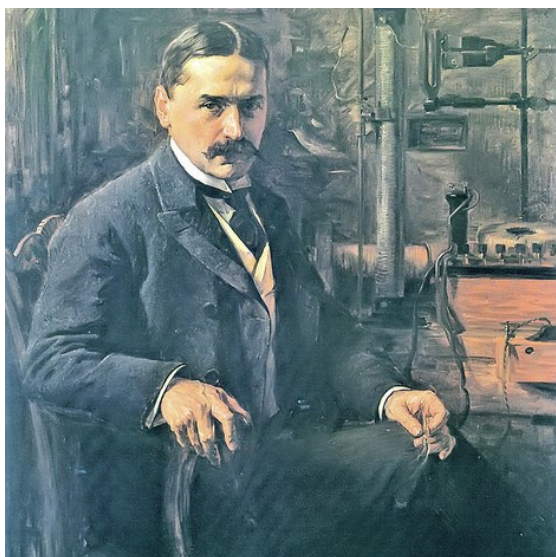
¹ *Kovačica 1802-2002 – Zbornik prac pri dvestoročnici mesta, Kovačica, Miestne spoločenstvo, 2002. стр. 39-42.*

² *Kovačica 1802-2002, стр. 43-48*

Колонија Путниково насељавана је у неколико наврата током двадесетих и тридесетих година XX века. Данашње становништво Путникова чине Срби чији преци су пореклом из Мађарске, Босне и Херцеговине и Хрватске.

Михајло Пупин

Михајло Пупин, познати научник, физичар, човек, о коме се учи у школама широм света, родио се 1854. год. у Идвору, који се тада налазио у саставу Војне границе. Прва слова научио је у идворској основној школи а школовање је наставио у гимназији у Панчеву и Прагу. Године 1874. је отишао у САД, као један од бројних усељеника. Пет година је провео као физички радник учећи енглески језик и стичући знања потребна за упис на колеџ.

Студент "математике и филозофије" је постао 1879. год. на Колумбија универзитету. Био је одличан студент. Добио је стипендију за постдипломске студије на Кембриџу, где се упознао са физиком, тада науком у успону. Докторске студије обавио је у Берлину. По повратку у САД, добио је место редовног професора на Колумбија универзитету. Предавао је студентима физику, механику, математику... преко 30 година.

Током своје професорске каријере бавио се научним и проналазачким радом. Званично, Пупин има 24 пријављена патента. Истиче се „Пупинов калем“, проналазак који је омогућио телефонске разговоре на велике удаљености. Омогућио је и да се велики број телефонских разговора проведе кроз једну телефонску линију, чиме су телефони постали приступачни свима. Усавршио је рендгенску фотографију, подржао је Теслин систем наизменичних струја у „рату струја“ са Едисоном.

Остао је познат и као мецена уметницима који су радили између 2 светска рата.

Бавио се и политиком односно дипломатијом. Захваљујући његовом заступању на Версајској конференцији 1919. год. (после I светског рата) и личном познавству са тадашњим америчким председником Вилсоном, новостворена Краљевина СХС је добила повољније границе од очекиваних. Њему се може захвалити што данашњи војвођански Банат припада Србији.

Био је и дародавац. Оснивач је „Пупиновог фонда“ који је имао задатак да помогне развој привреде. Основао је и „Фонд Олимпијаде Пупин“, који се бринуо о школовању ратне сирочади. Иако је живео у Америци, никад није заборавио свој родни Идвор. Да би свима показао одакле је, Михајло је свом имену додао средње слово И. од Идворски. У Идвору је саградио „Народни дом Михајла И. Пупина“, који данас чини део његове Задужбине (заједно са његовом родном кућом и музејом смештеним у старој школи).

Пупин је имао ту част да постане славан и поштован од свих још за свог живота. Носилац је бројних признања и награда за свој професорски и научни рад, а једна награда се зове по њему – „Пупинова медаља“, за радове у физици.

Током свог живота, објавио је двадесетак књига. За своју аутобиографију „Са пашњака до научењака“ добио је Пулицерову награду.

Наива

Тридесетих година XX века су се у Ковачици појавили појединци који су почели да сликају. То је био зачетак наивног сликарства по коме је Ковачица касније постала позната. Од прве праве изложбе наиве 1952. год. назване „Ковачички октобар“, прошло је више од пола века, а ова изложба је постала традиционална и дешава се сваке године почетком октобра. Ковачицу су највише прославили: Мартин Јонаш, Зузана Халупова, Јан Књазовиц и други.

Године 1989. је изграђена зграда где је пресељена прва сеоска галерија наивне уметности у тадашњој СФРЈ.³

Шестдесетих година XX века, почињу да сликају и жене Румунке из Уздина. Оне на својим сликама приказују шаре из румунске народне ношње, традиционалне обичаје из Уздина и сл. Негде у то време се појављују и први сликари из Падине; Словаци, као и у Ковачици, али чије слике се разликују од ковачичких по

специфичним пејзажима са бунарима, коњима који вуку бурад са водом и сл.

Општину Ковачицу с разлогом зато можемо назвати центром наивне уметности, јер се ту, на малом простору, налазе бројни значајни уметници наиве.

Ковачица данас

Данас је Ковачица средиште општине (установљена '60-тих година XX века) која се састоји од 8 насеља. Свако насеље је специфично на свој начин.

Ковачица са својом Галеријом наивне уметности и својим сликарима представља метрополу светске наиве. Више од двеста година Словаци овде чувају свој језик, културу и обичаје. Слично је и у суседној **Падини**. Падинчани су познати као вредни пољопривредници, добри фудбалери, винари а имају и велике дубоке бунаре из којих су некада коњи вукли воду.

Суседна **Црепаја** је насељена староседеоцима „лалама“, заљубљеницима у коње, који организују већ традиционалну манифестацију „Црепајачки фијакер“ другог дана Ускрса сваке године, док њихове жене спремају укусне колаче и торте.

Дебељача је претежно мађарско село са дугом традицијом одржавања пољопривредних вашара и кувања најукуснијих гулаша. Ту је и Етнографски музеј посвећен производима некадашњих заната овог села.

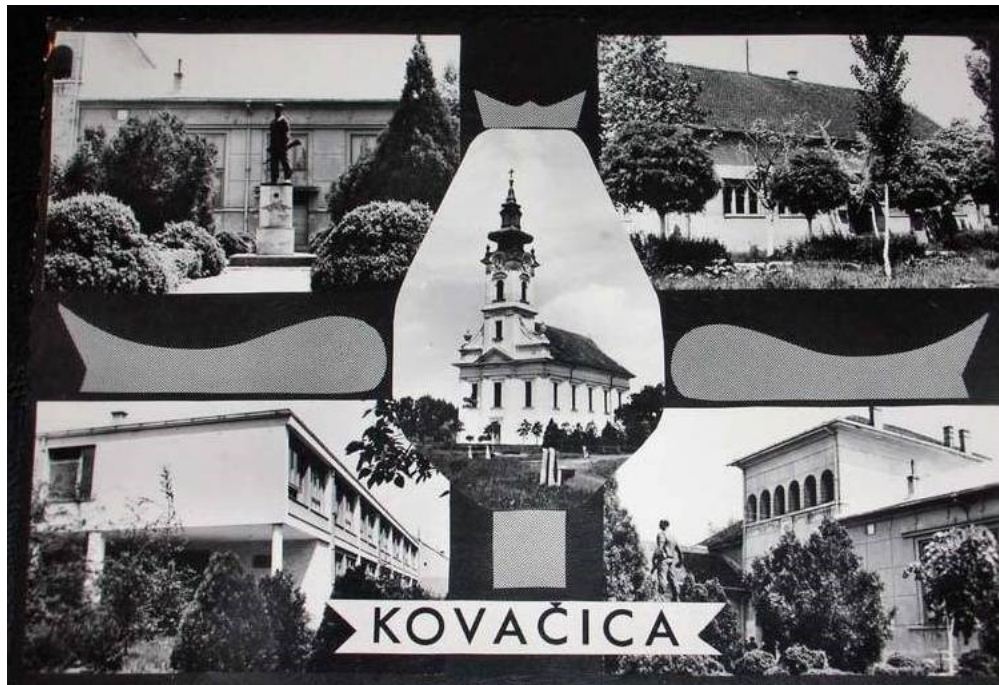
³ Више детаља на: <http://www.naivnaumetnost.com>

Уздин је румунско насеље, познато као један од културних центара Румуна у Србији. Осим познатих сликарки наиве, овде се налази и етно-кућа, која приказује живот Румуна у протекла два века на овим просторима. Познати војвођански барокни сликар Константин Данил је једно време стварао на овим просторима. Том приликом је настала велика олтарна слика у словачкој евангелистичкој цркви у Ковачици, као и иконостас у румунској православној цркви у Уздину, оба дела велике уметничке вредности и под заштитом државе.

Идвор је мало село произвођача лубеница. Најпознатије је као родно место светски познатог физичара Михајла Пупина, проналазача „пупинизације“ која је омогућила комуникацију телефоном на велике раздаљине. У Идвору је очувана Пупинова родна кућа, која представља карактеристичну архитектуру (екстеријер), али је значајно и њено унутрашње уређење (ентеријер), с краја XIX века. Музеј Пупинових проналазака се налази у старој сеоској школи у Идвору.

Самош је мало насеље на ободу Делиблатске пешчаре. Богати трговац Владимир Фијат, родом из овог села, сакупљао је уметничка дела крајем XIX и почетком XX века. После смрти завештао је ову вредну збирку уметнина свом селу, и она се може видети у данашњој галерији.

Путниково је заселак, који настао после I светског рата и носи име војсковође из истог рата – Радомира Путника.

1.3. Општи подаци о становништву

Општину Ковачица чини осам насеља – Ковачица са 6.264 становника (24,8% од укупног броја становника општине) и седам села: Дебељача, Идвор, Падина, Путниково, Самош, Уздин и Црепаја, са укупно 18.995 становника. Уколико се има у виду поделу насеља на градска (урбана) и рурална, степен урбанизације општине Ковачица (24,8%) је доста испод просека Републике и Војводине (59,4%), као и испод просека за Јужнобанатски округ (57,3%).

После Ковачице, у укупном броју становника Општине највећим процентом учествује насеље Падина (21,8%), док у Путникову живи мање од 1% становника општине (203 становника).

Табела 2: Упоредни преглед кретања броја становника, према спроведеним пописима до 2011. год.

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Република Србија	5.794.837	6.162.321	6.678.247	7.202.915	7.729.246	7.576.837	7.498.001	7.186.862
АП Војводина	1.640.599	1.698.640	1.854.971	1.952.560	2.034.782	1.970.195	2.031.992	1.931.809
Јужнобанатска област	279.092	292.125	320.187	331.285	340.189	315.633	313.937	293.730
Општина Ковачица	31.682	32.808	34.654	33.489	32.798	29.745	27.890	25.274

Извор: РЗС, Становништво-упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991 и 2002.

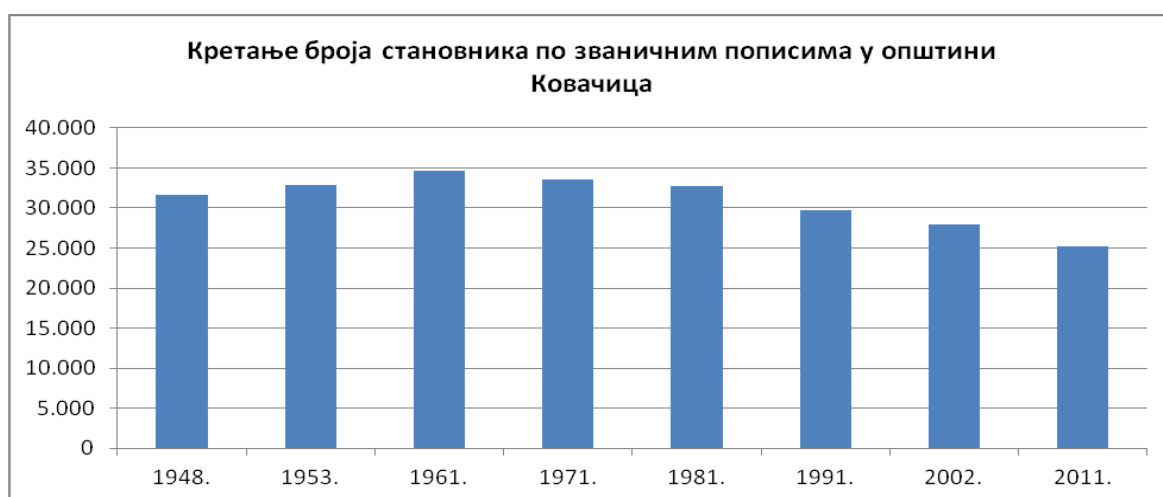

График 1.

Први пад броја становника у општини Ковачица забележен је између 1961. и 1971. године, и то за 3,4 %, да би до нешто евидентнијег смањење броја становника дошло између 1981. и 1991. године, и то за 3.053 становника, односно 9,3 %. Тренд опадања броја становника се наставио и у периоду 1991-2011. године, за 223,55 становника у просеку годишње.

Што се тиче миграција становништва, у општини Ковачица није било већег досељавања становништва.

У погледу полне структуре, однос мушког и женског дела популације у општини Ковачица је приближно једнак, тачније има 49,95 % жена, према 50,05 % мушкараца.

Табела 3: Полна структура становништва

Територијална јединица	Укупно	Мушкарци (укупно)	Жене (укупно)	Мушкарци (%)	Жене (%)
Република Србија	7.186.862	3.499.176	3.687.686	48,69	51,31
АП Војводина	1.931.809	939.617	992.192	48,64	51,36
Јужнобанатска област	293.730	143.951	149.779	49,01	50,99
Општина Ковачица	25.274	12.650	12.624	50,05	49,95

Извор: РЗС, Попис становништва 2011. године

Етничка структура општине Ковачица је веома разноврсна, због чега се ова општина често назива и „Војводина у малом“. Највише је Словака, 10.577, односно 41,85%, затим Срба 33,26%, Мађара 9,98%, Румуна 6,11%, а остале етничке групе чине 5,61% од укупног броја становника општине.⁴

Према националној припадности у општини Ковачица највише је Словака и Срба, а проценат изнад 5% чине и Мађари и Румуни, тако да се у овој општини званично и равноправно користе 4 језика: српски, словачки, мађарски и румунски.

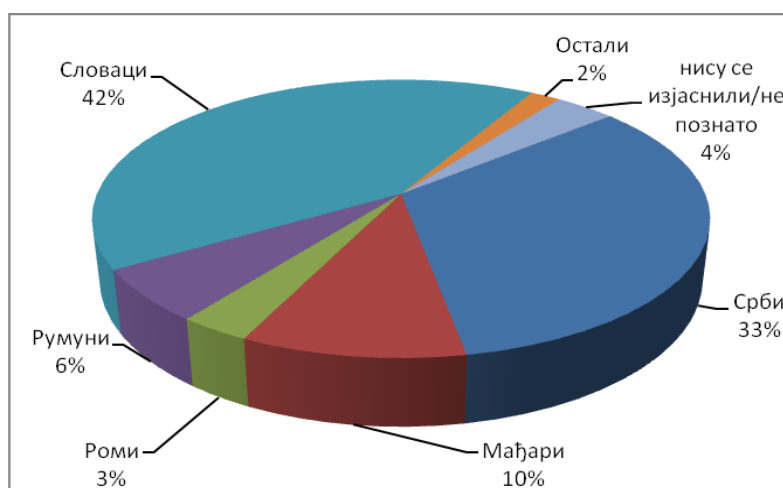

График 2. Становништво општине Ковачица према националној припадности, 2011. год.

Када се ови подаци упореде са подацима о броју одређених етничких група у Србији и округу, број Словака у општини Ковачица чини 20,05% укупног броја Словака у Србији, док 76,77% Словака у Јужнобанатском округу живи у општини Ковачица. Што се тиче Румуна, њихов број у Ковачици чини 5,26% укупног броја Румуна у Србији, односно 8,57% свих

⁴ Извор: Попис становништва 2011. године, становништво према националној припадности

Румуна у Јужнобанатском округу. 2.522 Мађара у општини Ковачица представља 0,99% Мађара у Србији, односно 19,11% од укупног броја Мађара у округу.⁵

С обзиром на мултиетнички састав Општине, степен толеранције у општини Ковачица је израженији него код неке хомогене средине. На овом простору припадници различитих нација су већ вековима уназад научили да се може живети заједно.

Вишејезичност је заступљена у свим институцијама локалне самоуправе као и у школама и предшколским установама.

Табела 4: Просечна старост становништва Општине, према полу, и у односу на АПВ и РС и удео становништва преко 65 година старости

Територијална јединица	Пол	Година	Удео популације преко 65 год.
		2011.	2011.
Општина Ковачица	просек	41,8	17,39
	М	40,3	
	Ж	43,4	
АП Војводина	просек	41,8	16,39
	М	40,2	
	Ж	43,3	
Република Србија	просек	42,2	17,40
	М	40,9	
	Ж	43,6	

Извор: РЗС

Просечна старост становника у општини Ковачица је нешто нижа у односу на републички ниво (42,2), иста је у односу на АП Војводину и износи 41,8 година. У складу са тиме је и чињеница да је индекс старења становништва значајно мањи у Општини Ковачица, и износи 117,03, у односу на Републику Србију (125,38) и АП Војводину (119,64).

⁵ Извор: Попис становништва 2011. године, становништво према националној припадности

1.4. Карактеристике локалне самоуправе

Седиште локалне самоуправе Ковачица налази се у Ковачици на адреси Маршала Тита број 50.

На основу Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у општинској управи, из 2013. год., У Општинској управи се утврђује укупно 83 радних места, која су организована на начин представљен следећом шемом.

Слика 1. Организациона шема општинске управе Ковачица

Буџет општине Ковачица се у протеклом периоду кретао на начин приказан у следећој табели.

Табела 5: Буџет општине Ковачица у периоду 2006. до 2013. година

Година	Буџет (РСД)	Број становника	Буџет per capita (РСД)
2006.	181.967.000,00	27.890	6.524,00
2007.	327.600.000,00	27.890	11.746,00
2008.	337.026.000,00	27.890	12.084,00
2009.	287.959.000,00	27.890	10.325,00
2010.	326.600.000,00	27.890	11.710,00
2011.	475.500.000,00	25.274	18.814,00
2012.	615.000.000,00	25.274	24.333,00
2013.	560.194.000,00	25.274	22.164,00

Напомене:

- У колони буџет приказане су његове заокружене реализоване вредности
- Број становника је од 2006. до 2011. год. дат по основу званичног податка о попису становника 2002. год., а од 2011. до 2013.год. по основу пописа из 2011.год.

Извор: Општинска управа општине Ковачица, Одељење за финансије, буџет и локалну пореску администрацију

Планирани буџет за 2014. год. износи 696.000.000,00 РСД.

1.4.1. Комуникација Општине са окружењем

У својој комуникацији са окружењем, а пре свега са грађанима и потенцијалним инвеститорима, општина Ковачица се поставила крајње транспарентно. У ту сврху, израђена је званична Интернет презентација на адреси: www.kovacica.org, а исти садржај се путем редирекције налази и на адреси: www.kovacica.rs. Презентација је порталског карактера и обухвата вести везане за Општину, објаву важних докумената, информације за инвеститоре, које се редовно ажурирају.

Поред наведеног, портал тренутно садржи и више од 20 банера, који посетиоцима на сликовит начин омогућавају директан линк ка траженој информацији, а тренутно централно место заузима Систем 48. На сајту се налази и директан линк у виду банера према званичној презентацији Туристичке организације општине Ковачица (www.took.rs).

Поред поменутих банера, системом падајућих менија се може доћи до свих доступних информација. Главни мени је подељен на следеће рубрике: Актуелно, О општини Ковачица, Развој, Туризам, Култура, е-Управа, Контакт, Линкови и Мапе.

На овом месту посебно треба издвојити рубрику **Туризам**, у којој је садржај организован у 6 категорија, и то:

1. Излетишта, у којој су представљени: Паркови, Природна излетишта, Језера и река Тамиш,

2. Забава, у којој су представљени: Спорт и рекреација, Лов и риболов, и Игралишта,
3. Култура, у којој су представљени: Галерије, Атељеи и Музеји,
4. Религија, у којој су представљене Цркве,
5. Регистар туристичког смештаја, у оквиру које је представљен Списак угоститељских објеката, и то у две категорије Основни и Комплементарни, са њиховим називом, Адресом, Категоризацијом, Бројем соба, Бројем лежаја и веб адресом.
6. Приватни смештај – услови, где се налазе сви обрасци и пропратна документација за оне који би желели да се баве понудом туристичког смештаја у домаћој радиности и/или да се информишу о томе.

Сходно мултиетничности општине, као и настојањима да се привуку страни туристи, али и инвеститори, презентација је доступна на више језика и то: српском, енглеском, немачком, мађарском, румунском, словачком, бугарском и албанском.

The screenshot shows the official website of the Municipality of Kovčica. At the top, there is a header with the municipality's logo and name 'Opština KOVAČICA' and the website address 'www.kovacica.org'. Below the header is a navigation menu with links for 'Početna', 'Aktuelno', 'O Opštini Kovčica', 'Razvoj', 'Turizam', 'Kultura', 'e-Uprava', 'Kontakt', 'Linkovi', and 'Mape'. The main content area features a 'Prijavite komunalni problem' (Report a municipal problem) section with a list of services: 'divlje deponije', 'javna rasveta', 'atmosferska kanalizacija', and 'saobraćajna signalizacija'. Below this are links to 'Statut Opštine Kovčica', 'Program razvoja Opštine Kovčica', 'Budžet 2013', and 'e-Matičar PORUČIVANJE DOKUMENATA'. There are two news articles: 'Obaveštenje o izdatoj dozvoli za upravljanje otpadom' (Notice of issued permit for waste management) and 'Početak izrade Studije zaštite Potamišja' (Start of Potamišja protection study). The right sidebar contains social media links for Facebook and Twitter, an RSS feed, and a search bar.

Слика 2. Home page званичне презентације општине www.kovacica.org

1.4.2. Послови локалног економског развоја

Због све већег обима посла у области локалног економског развоја Општина је крајем 2004. год. формирала Одељење за привреду, малу привреду и развој, које крајем 2013. год. постаје Одељење за привреду и локални економски развој (у наставку: ЛЕР).

Одељење за привреду и локални економски развој врши послове Општинске управе који се односе на:

- Послове око израде стратешких развојних програма свих сектора;
- Послове око развоја и информисаности;
- Прати конкурсе и могућности за улагања у привредни развој насељених места у општини;
- Остварује сарадњу са установама, јавним предузећима и месним заједницама у оквиру општине, по питањима развоја и заједничког учествовања на конкурсима;
- Остварује сарадњу са донаторским, развојним и невладиним организацијама, по питањима писања пројеката;
- Прати послове пољопривреде, туризма, угоститељства и предузетништва;
- Прати израду годишњег програма закупа државног пољопривредног земљишта као и све радње везане за овај програм;
- Прати рад пољочуварске службе; врши послове издавања решења из домена пољопривреде (водна акта, пренамена пољопривредног земљишта);
- Врши послове издавања решења из домена туризма (категоризација приватног смештаја);
- Врши послове у вези издавања радних књижица и води регистар о радним књижицама;
- Врши издавање такси дозвола, као и послове у вези развоја и регистрације приградског превоза путника;
- Обавља послове који се односе на унапређење организације рада и модернизацију општинске управе, послове информатике и аутоматске обраде података за потребе општинске управе органа општине;
- Обавља промоцију општине и остале маркетиншке активности;
- Обавља послове у области приватног предузетништва који се односе на посредовање између предузетника и Агенције за привредне регистре; врши и друге послове који су му поверени у складу са законом..

У Одељењу за привреду и ЛЕР је запослено 9 особа: 1 руководиоца одељења, **4 особе у канцеларији за ЛЕР (привреда, туризам, маркетинг, пројекти)**, 2 особе у канцеларији за пољопривреду и 2 особе у канцеларији за ИТ и аутоматску обраду података.

2. ИНДИКАТОРИ

Да би се на што реалнији начин приказало постојеће стање одрживог развоја, неопходно је познавање одређених индикатора. Поред ових индикатора у Стратегији ће у Акционом плану бити приказани и индикатори за сваки појединачни пројекат, којим ће се мерити успешност реализације сваког пројекта понаособ. У крајњем исходу, сви пројектни индикатори би требало да се одразе на побољшање одабраних макроиндикатора у овој Стратегији.

Индикатори у суштини имају двоструку улогу, прво представљају нумерички опис тренутног стања, у одређеној области, односно њеној подобласти, и друго, могу се користити као мера постигнуте промене у локалној заједници, те на тај начин представљају нужан део система мониторинга и евалуације.

Међутим, постоје одређени проблеми у вези са индикаторима, а који се пре свега, односе на њихов неинтегрисан поглед на читаву заједницу (случај традиционалних индикатора), односно на проблем недоступности и трошкова обезбеђивања података (случај индикатора одрживог развоја).

Узимајући све претходно наведено у обзир, Тим за израду Стратегије је дефинисао 15 индикатора који би требало да прикажу постојеће стање по питању одрживог развоја у општини Ковачица и путем којих ће се мерити успешност реализације Стратегије.⁶ У питању су углавном традиционални индикатори, понајвише због своје доступности и могућности поређења како на републичком, тако и на нижим нивоима (покрајински и окружни). Ипак, треба напоменути да код поједних индикатора недостају подаци, јер се до сада нису пратили (како на републичком, тако ни на локланом нивоу), али су ипак на листи индикатора због свог значаја, нарочито у будућности.

У овом делу дат је списак индикатора које је одабрао Тим за израду Стратегије. То су:

1. Степен развијености
2. Просечна нето зарада
3. Локацијски коефицијент запошљавања
4. Број регистрованих привредних друштва и предузетника
5. Кретање броја привредних друштава и предузетника
6. Број туриста у односу на број становника
7. Број ноћења домаћих и страних туриста
8. Број расположивих објеката, соба и лежајева
9. Остварени туристички промет – боравишне таксе
10. Број посетилаца значајнијим туристичким локалитетима
11. Степен задужености општине – из Финансија
12. Фискални капацитет општине – Остварење изворних прихода (фискалних облика) по глави становника
13. Удео становника са завршеном средњом, вишом и високом школом
14. Број становника на један објекат друштвених, културних, рекреативних активности
15. Дужина путева у km по km²

⁶ Детаљан приказ свих индикатора дат је у посебном прилогу на крају овог документа.

3. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

3.1. Економски развој

3.1.1. Опис тренутне ситуације

Према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013. год., општина Ковачица спада у **трећу групу**, коју чини 41 недовољно развијених јединица локалне самоуправе чији је степен развијености у распону од 60-80% републичког просека.⁷

3.1.1.1. *Анализа тржишта рада и радне снаге*

Тржиште рада и радне снаге приказано је посредством следећих табела.

Уочава се тренд стагнације укупног броја регистрованих незапослених лица у општини Ковачица, који се последње 4 године креће у распону од 3.500-3.700. Максимум је био у марту 2012. год. када је износио 3.882 незапослених у општини Ковачица, док је минимум забележен у децембру 2013. год. када је износио 3.424 незапослених⁸.

Табела 6: Однос броја запослених и незапослених и просечна нето зарада у Општини за период 2010-2013. год.

	2010	2011	2012	2013
Број запослених	2.909	2.929	2.848	2.910
Број незапослених (децембар)	3.638	3.708	3.601	3.424
Просечна нето зарада (у РСД) ⁹	25.787	29.500	30.997	35.332

Извор: НСЗ

Подаци указују да су зараде на ниском нивоу у односу на републички просек, али и у односу на Покрајину и Округ.

⁷ Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013. годину (Сл. гласник РС 62/2013)

⁸ Извор података: Месечни статистички билтени НСЗ-Филијала Панчево

(http://www.kovacica.org/index.php?option=com_jdownloads&Itemid=58&view=finish&cid=279&catid=48&lang=sr)

⁹ Извор: Информације о привредним кретањима у поменутим годинама – РПК Панчево

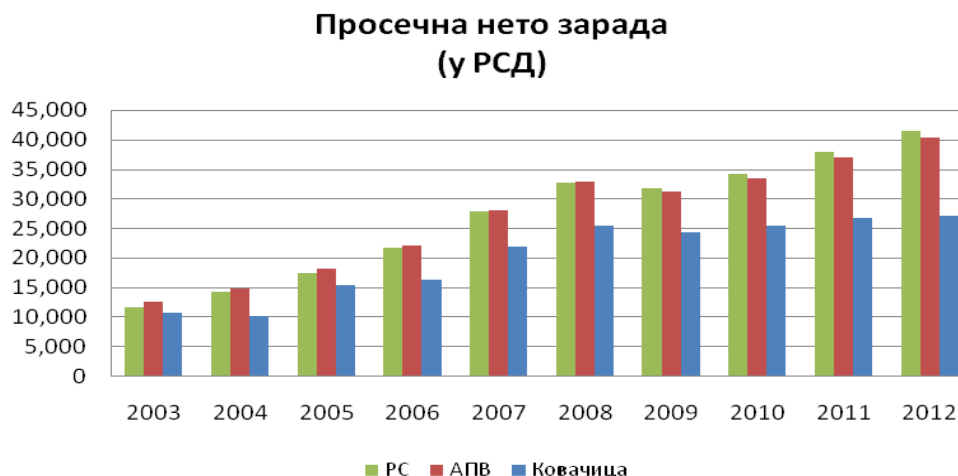

График 3.

Квалификациона структура незапослених лица је лошија у односу на регион - процентуално учешће стручних лица ниже је за 11,59 процентних поена. Такође, и незапослени са стручном спремом су најчешће са средњом стручном спремом, док се виши коефицијенти појављују тек око 5%.¹⁰

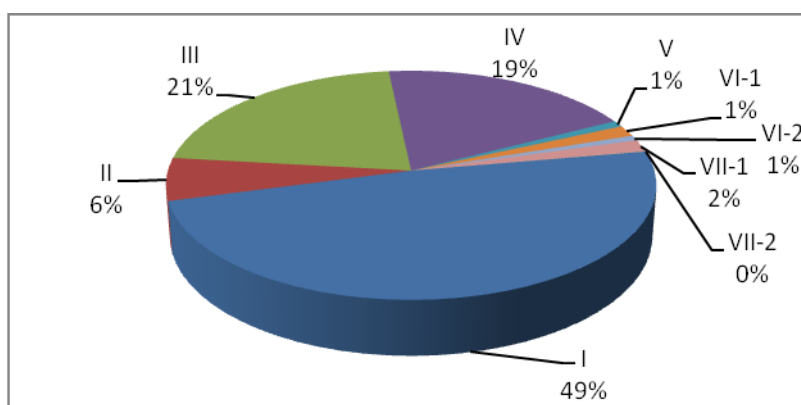

График 4. Квалификациона структура незапослених у општини Ковачица, јун 2012.

Табела 7: Квалификациона структура незапосленог становништва Општине

	2010	2011	2012	2013
Неквалификовани	1.683	1.763	1.758	1.654
Нижа стручна спрема	251	225	223	187
Квалификовани	840	819	784	728
Средња стручна спрема	698	713	664	658
Висококвалификовани	26	30	24	23
Виша стручна спрема	60	90	76	90
Висока стручна спрема	80	68	72	84
Укупно:	3.638	3.708	3.601	3.424

Извор: Национална служба за запошљавање, Филијала Панчево

¹⁰ Извор: Национална служба за запошљавање, филијала Панчево, јул 2012. год.

3.1.1.2. Индустија

Пошто се општина Ковачица налази на пољопривредном подручју, на овим просторима је увек значајну улогу имала **прерађивачка индустрија** пољопривредних производа.

Кретање броја привредних субјеката у општини Ковачица може се представити посредством следеће 2 табеле дате у наставку.

Табела 8: Број привредних друштава у Општини Ковачица

	2010	2011	2012	2013
Активних	196	186	176	177
Новооснованих	18	10	8	8
Брисаних/угашених	15	22	16	4

Извор: Агенција за привредне регистре

Када се погледа структура предузећа по делатностима, на територији општине Ковачица највећи проценат чине привредна друштва која се баве неком производном или прерађивачком делатношћу, трговином и пољопривредом.

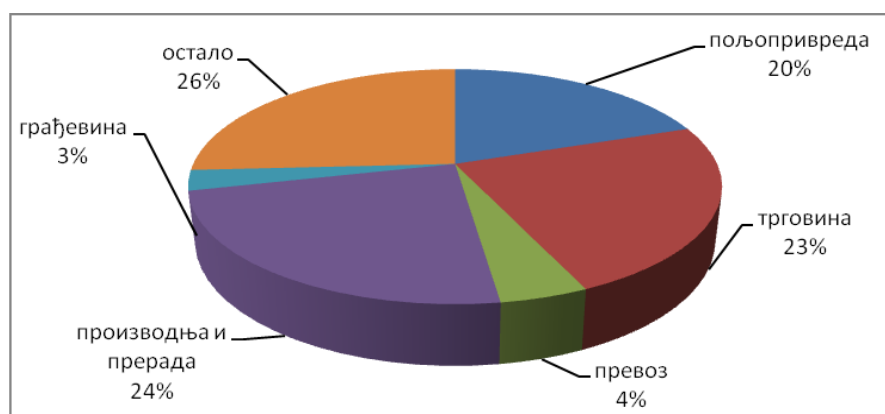

График 5. Структура предузећа по делатностима у општини Ковачица, 2012. год.

Табела 9: Број предузетника у Општини Ковачица

	2010	2011	2012	2013
Активних	751	712	641	625
Новооснованих	167	67	72	52
Брисаних/угашених	97	106	106	55

Извор: Агенција за привредне регистре

Највећи број радњи регистрован је у области превоза (27%), грађевине (14%), прерађивачких односно производних делатности (10%), комуналне и личне услуге (8%). Делатност трговине није више тако уносна и њоме се бави тек 5% предузетника. Ово из разлога развијања великих трговинских центара којих има све више и све ближе општини

Ковачица (чак и у насељима општине Ковачица). Остатак од 25% чине разне занатске и друге услуге (поправка разних машина и сл.).

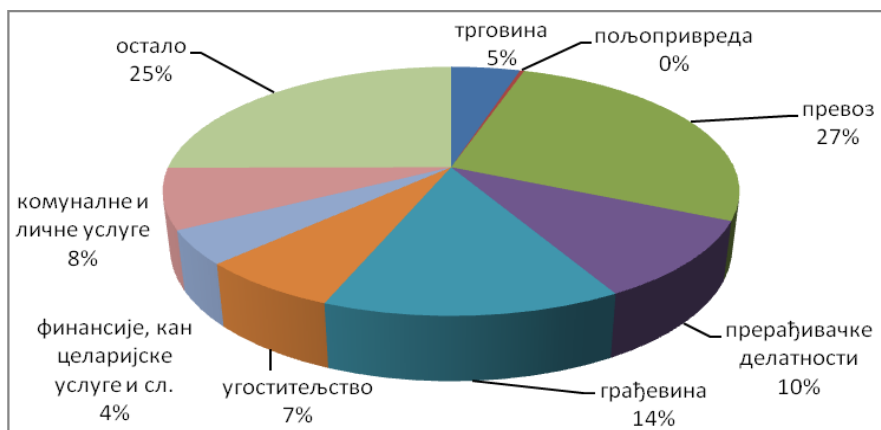

График 6. Структура радњи по делатностима у општини Ковачица, 2012.¹¹

Овакав однос је и разумљив јер се већина радњи отвара у области услуга које по природи делатности захтевају мања инвестициона улагања и бржи обрт капитала.

Много значајнији подаци о стању привреде се могу добити када се у обзир узму њени финансијски показатељи. Ово је приказано посредством следеће две табеле дате у наставку, уз напомену да нису сва активна привредна друштва нити предузетници обухваћени овим статистикама.

Табела 10: Финансијске перформансе привредних друштава у Општини

	2010	2011	2012
Број привредних друштава	187	173	173
Број запослених	1.192	1.005	1.015
Пословни приходи (у 000 РСД)	7.285.218	9.305.623	12.315.557
Нето добитак (у 000 РСД)	333.044	475.593	584.949
Број привредних друштава са нето добитком	107	105	113
Нето губитак (у 000 РСД)	2.383.366	5.121.993	621.445
Број привредних друштава са нето губитком	67	55	51
Укупна средства (у 000 РСД)	10.333.728	13.716.026	15.284.345
Капитал (у 000 РСД)	3.725.230	2.504.535	2.959.970
Кумулирани губитак (у 000 РСД)	3.786.944	7.920.828	8.537.383
Број привредних друштава са губитком до висине капитала	96	75	76
Број привредних друштава са губитком изнад висине капитала	55	49	47

Извор: АПР - Регистар финансијских извештаја и бонитета

¹¹ Извор: Одељење за привреду и ЛЕР

Табела 11: Финансијске перформансе предузетника у Општини

	2010	2011	2012
Број предузетника	36	33	31
Број запослених	74	64	68
Пословни приходи (у 000 РСД)	359.093	441.439	516.313
Нето добитак (у 000 РСД)	4.521	6.392	4.173
Број предузетника са нето добитком	29	27	26
Нето губитак (у 000 РСД)	1.889	1.167	2.847
Број предузетника са нето губитком	7	5	5
Укупна средства (у 000 РСД)	134.238	150.350	171.179
Капитал (у 000 РСД)	26.949	34.569	33.540
Кумулирани губитак (у 000 РСД)	4.141	2.399	2.807
Број предузетника са губитком до висине капитала	5	4	3
Број предузетника са губитком изнад висине капитала	6	5	7

Извор: АПР - Регистар финансијских извештаја и бонитета

3.1.1.3. Пољопривреда

Због великог значаја који пољопривреда има у општини Ковачица, у наставку ће се стање у овој привредној делатности детаљније приказати.

У следећим табелама дати су подаци у вези са пољопривредном површином, где се у 2011. години види значајан пораст њеног процентуалног удела у коришћењу односу на 2008. годину у категорији породичних газдинстава.

Табела 12: Коришћена пољопривредна површина (привредна друштва, задруге и ИПГ) у хектарима

Општина (година)	Пољопр. површина (у ha)	Оранице и баште					Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњаци
		укупно	жито	индустр. биљ	повртно биље	крмно биље				
Ковачица (2011.)	43.388	42.491	29.318	12.335	460	378	61	6	130	700
Ковачица (2008.)	43.388	42.491	28.500	13.153	450	388	61	6	130	700

Извор: РЗС, 2009. и 2012.

Табела 13: Коришћена пољопривредна површина (само породична газдинства) у хектарима, и % удео у односу на све кориснике

Општина (година)	Пољопр. површина (у ha)	Оранице и баште					Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњаци
		укупно	жито	индустр. биљ	повртно биље	крмно биље				
Ковачица (2011.)	38.370	38.026	26.374	11.104	212	336	61	6	89	188
%	88,43%	89,50%	89,96%	90,02%	46,20%	88,85%	100,00%	100,00%	68,31%	26,82%
Ковачица (2008.)	34.502	34.113	22.874	10.541	386	312	61	6	121	201
%	79,38%	80,53%	80,26%	80,14%	85,79%	80,48%	100,00%	100,00%	93,12%	28,73%

Извор: РЗС, 2009. и 2012.

Удео пољопривредног становништва у општини је изузетно висок. Пољопривредном производњом бави се преко 60 % становништва (примарно или секундарно), што на извештај начин показује да пољопривреда представља основну делатност у општини Ковачица.

Табела 14: Број чланова регистрованих пољопривредних газдинстава општине Ковачица

Број чланова газдинства	Број регистрованих газдинстава	% учешћа
1	2.104	62,14
2	654	19,31
3	339	10,02
4	195	5,76
5	59	1,74
6 и више	35	1,03
Укупно:	3.386	100,00

Извор: Подаци Управе за трезор Панчево

На територији општине Ковачица највећи број пољопривредних газдинстава (81,45%) има једног до два члана газдинства или стално запосленог који обављају пољопривредну активност. Највећи број носилаца пољопривредног газдинства (94%) уједно су и управници – менаџери на газдинству.

Општина Ковачица поседује велике површине, које представљају обрадиво пољопривредно земљиште високог квалитета. Основни циљ развоја пољопривреде у општини Ковачица је у економичној, конкурентној и савремено организованој пољопривреди. Највећи акценат потребно је ставити на унапређење постојећих потенцијала за пољопривредну производњу, тржишну оријентисаност уз већу конкурентност и савремене методе рада и маркетинг и прпомоцију пољопривредних производа и пољопривреде општине Ковачица.

Проблеми са којима се суочавају пољопривредници са територије општине су многобројни а најзначајнији су: лоша инфраструктура, уситњеност поседа, застарела механизација, непланска пољопривредна производња, мали број погона за прераду и паковање пољопривредних производа, неинформисаност и низак степен примена стандарда и нових технологија у производњи, старосна структура сеоског домаћинства и др.

Успех на тржишту у многоме ће зависити од динамике усвајања стандарда и испуњавања услова које прописује ЕУ. Велика шанса за пољопривреднике општине Ковачица је у производњи и извозу здраве хране, едукацији пољопривредног становништва и стварању услова за добијање потребних сертификата у области пољопривреде (ISO, HACCP, EUROGAP).

3.1.1.3. ТУРИЗАМ

Туризам је у општини Ковачица у фази сталног развоја. Могућности за развој туризма у Општини су јако добре. Пре свега ту је јако добра саобраћајна повезаност Општине са ужом и широм околином. Преко општинске територије изграђена је железничка пруга Београд – Ковачица – Зрењанин – Кикинда, односно Нови Сад – Панчево са преседањем у Орловату, чиме је овај крај повезан са главним градом, јужним, средњим и северним Банатом. Скоро упоредним правцем изграђен је асфалтни пут, који знатно поспешује саобраћајну повезаност између већине насеља општине са Београдом, Панчевом и Зрењанином. Такође, кроз општину Ковачицу и насеља Уздин, Ковачица и Црепаја пролази тзв. банатска магистрала, односно односно државни пут II реда 130, који излази на међународне путеве.

Посматрано уопштено повољности општине Ковачица су повољан географски положај, препознатљив културни амбијент и разноврсност туристичке понуде, мултикултуралност и добри односи, као и побољшање у виду свих смештајних капацитета. Предности у општини су и производња профитабилнијих производа у већим количинама (воће, поврће и др.), добри потенцијали за бољи развој туризма (галерије, манифестације, ловни туризам) и могућност за развој спортског-рекреативног туризма. А неповољни су демографски токови (старење становништва, одлазак образованог кадра), даље повећање броја лица која раде на црно и загађивање животне средине.

Свако место у ковачичкој општини је специфично и због свог културног наслеђа привлачи велики број посетилаца сваке године, што представља повод за даља улагања у културни развој општине. Развојем наивног сликарства име Ковачица постало је препознатљиво и ван граница наше земље.

Анализом природних и друштвених мотива општина Ковачица има све услове да задовољи културну и рекреативну потребу савременог туристе. Свакако не може се изоставити оно шта чини уопште општину Ковачица – осам села, којих представља основу на којој се граде остали облици туризма.

У последњем периоду учињени су значајнији помаци у туристичком смислу, када се говори о већем приливу домаћих и страних туриста. У последње две до три године туристичка инфраструктура се није знатно променила, док су се садржаји обогатили. Нарочито су обogaћени и осавремењени смештајни капацитети изградњом Пословно-рекреативног центра „Relax“.

3.1.1.3.1. Институционална организованост туризма у Општини

Туристичка организација општине Ковачица

Општина Ковачица је формирала своју туристичку организацију. Туристичка организација општине Ковачица (ТООК), која постоји од 2006. год. (26. септембар 2006.), је јавна служба. Оснивач ТООК-а је Скупштина општине Ковачица. ТООК обједињује туристичку понуду општине и промовише је на сајмовима туризма разним презентацијама и преко медија. У ТООК обављају се следећи послови:

1. Унапређења и промоције туризма Општине Ковачица;
2. Подстицања програма изградње туристичке инфраструктуре и уређења простора;

3. Координирање активности и сарадње између привредних и других субјеката у туризму који непосредно и посредно делују на унапређењу и промоцију туризма;
4. Доноси годишњи програм и план промотивних активности у складу са Стратегијом промоције туризма, плановима и програмима Туристичке организације Србије и Туристичке организације Војводине
5. Обезбеђивања информативно-пропагандног материјала којим се промовишу туристичке вредности јединице локалне самоуправе (штампане публикације, аудио и видео промотивни материјал, интернет презентација, сувенири итд.), а у сарадњи са надлежним органима и туристичке сигнализације за туристичка места;
6. Прикупљања и објављивања информација о целокупној туристичкој понуди на својој територији, као и друге активности значајне за туризам;
7. Организовања и учешћа у организацији туристичких, научних, стручних, спортских, културних и других скупова и манифестација;
8. Формирања туристичко-информативних центара (за прихват туриста, пружање бесплатних информација туристима, прикупљање података за потребе информисања туриста, упознавање туриста са квалитетом туристичке понуде, упознавање надлежних органа са притужбама туриста и др.);
9. Друге активности у складу са законом.

ТООК је започела и бележење туристичког промета. ТООК бележи податке о броју ноћења туриста у приватном смештају, као и број посетилаца галеријама у самој општини и родној кући Михајла Пупина.

Туризам је у општини Ковачица у фази развоја и циљ ТООК је стално унапређење и побољшање туристичке понуде. Организација посетиоцима пружа услуге резервације смештаја (директно и путем интернета), водичке службе, организовања сопствених туристичких програма (излета) као и продаје сувенира и других предмета произведених на овом подручју. ТООК је јавна служба основана са циљем да представља, развија и промовише туристичке вредности ове општине.

ТООК поседује и салаш са виноградом, где се производи локално домаће црвено и бело вино. Ово вино, под називом "Вино веритас" се не налази у слободној продаји, него се користи као пословни промотивни поклон Општине Ковачица и ТООК-а.

У ТООК-у су стално запослене 4 особе: директор, заменик директора, координатор регионалног кластера и 1 запослени на салашу. Повремено, ТООК запошљава и више особа због повећаног обима посла, поготово када су у питању наступи на сајмовима и/или сезона рада у винограду.

Административна служба Општине

Туризам као привредна делатност у Општинској управи Ковачица подпада под делатност Одељења за привреду и локални економски развој. Од 2006. год. (и пре оснивања локалне туристичке организације) ово Одељење је вршило већину активности којима се данас бави ТООК: формирање календара манифестација, формирање базе туристичке понуде, промовисање туристичке понуде општине Ковачица на сајмовима и другим дешавањима.

На основу Закона о туризму и пратећих правилника и уредби, Одељење за привреду и ЛЕР је формирало Комисију за категоризацију смештаја у домаћој радиности и сеоским

туристичким домаћинствима, која врши послове категоризације. Руководилац Одељења за привреду и ЛЕР, на предлог ове Комисије, доноси решење о категоризацији за објекте за смештај у домаћој радиности на територији општине Ковачица. Ово Одељење такође води регистар ових објеката. Такође, квартално извештава надлежно Министарство о износу уплаћене боравишне таксе на територији општине Ковачица. Одељење за привреду и ЛЕР је надлежно за усаглашавање постојећих локалних одлука везаних за област туризма са правним актима вишег ранга односно за предлагање нових.

3.1.1.3.2. Туристички потенцијали Општине

Културна добра као ресурсна основа за развој туризма у Општини

Као полазна основа за дефинисање туристичког производа општине Ковачица може послужити идентификација културних добара која могу иницирати туристичка кретања. У културна добра спадају творевине материјалне и духовне културе настале на одређеном простору током историје. У зависности од физичких, уметничких, културних, историјских својстава, као и зависности од могућности туристичке валоризације, културна добра на територији општине Ковачица се могу идентификовати у следећим категоријама:

Археолошка налазишта. Територија данашње општине Ковачица је била насељена још током праисторије и раног средњег века. О томе сведоче ископине које су нађене приликом изградње шећеране у Ковачици и других предузећа, изградње модерних саобраћајница - асфалтних путева, али и приватних кућа.

У периоду 1200-900. год. п.н.е. овде су била насеља Гаванске и Ватинске културе (Покрајински завод за заштиту споменика културе и Музеј Панчева).

Од I века н.е. овај простор је поново био насељен. Овде су живели Дачани и Римљани (пронађена је римска-провинцијална, сарматска и дачанска керамика), Јазиги и Словени.¹²

На археолошком локалитету **Идвор-Старо село**, откривено је вишеслојно насеље. Реч је о периоду неолита, култури Старчево-Криш, старијем гвозденом добу, келтској насеобини, германском насељу, насеобинама из XII и XV века са некрополама и српском насељу из периода војне крајине.¹³

Цркве. На територији Општине постоји значајан број добро очуваних цркава различитих вероисповести, које својим уметничким и културно-историјским значајем представљају веома интересантне објекте са аспекта туризма. Неке од њих су под заштитом државе, па се третирају и као споменици културе.

1. **Румунска православна црква Св. Георгија, Уздин** је споменик културе од изузетног значаја. Прва црква у Уздину грађена је у периоду 1801-1804. год. Након пола века ова црква је изгорела у пожару 1854. год., а на њеном месту саграђена је нова 1856. године. Иконостас те цркве која и данас постоји у Уздину осликао је Константин Данило, један од најзначајнијих војвођанских сликара XIX века. Сеоска и црквена слава је 23. април, Св. Георгије.

¹² Kovačica 1802-2002. – Zbornik prac pri dvestoročnici mesta, Kovačica, Miestne spoločenstvo, 2002. стр. 39-42.

¹³ Извор: Народни музеј у Панчеву.

2. **Црква Св. Николе, Самош**, је споменик културе од великог значаја. Ова српска православна црква у Самошу спада у веће и раскошније православне цркве на тлу Баната, па и Војводине. Темељи цркве постављени су 1840. год., црква је освећена 1847. год., а свети храм посвећен је преносу моштију Светога Николаја. Иконостас чине иконе пренешене из Сечња и Чавоша у дањашњој Румунији. Делови иконостаса, мада уклопљени у једну целину, битно се међусобно разликују и потичу од руку двојице непознатих мајстора, чије је стилско и ликовно опредељење потпуно супротно. Претпоставља се да је један од тих сликара Недељко Поповић, представник последње генерације сликара везаних за традиције средњовековног балканског животописа у погледу иконографије и ликовне интерпретације и Јован Исаиловић старији, чије стваралаштво носи одлике потпуно развијеног барока. Иконостас је од 1974. год. стављен под заштиту Покрајинског завода за заштиту споменика АП Војводине. Сеоска и црквена слава је 2. август, Св. Илија.
3. **Црква Успења Богородице, Црепаја**, је споменик културе од великог значаја. Прва црква у Црепаји саграђена је 1776. год., две године после осивања села. Црква је постојала све до 1822. год., када је почело зидање данашње цркве без торња. Торањ је дозидан 1835. год., а унутрашње осликавање завршено је 1860. год.. Иконостас цркве урадио је академски сликар Јован Поповић. Сеоска и црквена слава је 28. август, Велика Госпојина.
4. **СПЦ Благовести св. Богородице, Идвор**. У близини комплекса задужбине Михајла Пупина налази се храм Светих Благовести саграђен 1803. год. Поред његове старости, од значаја је и иконостас који је осликан 1876–1879. год., а дело је познатог сликара и уметника Стеве Тодоровића. Поред тога, у храму се налазе и четири иконе које су такође рад Стевана Тодоровића: Цар Урош, Цар Стефан Дечански, свети Симеон и цар Душан. У овој цркви крштен је Михајло Пупин. Сеоска слава је 10. августа, а црквена слава је 28. августа, Велика Госпојина.
5. **Словачка евангелистичка црква, Ковачица**. Прва црква у Ковачици изграђена је 1805. год. Зидање данашње цркве започело је 1824. год. и трајало је до 1828. год., када је и освећена. Црква је дело архитеката Судауа и Кунза из Темишвара. У ово време, у Ковачици Словаци припадају словачкој евангелистичкој и католичкој цркви, и заједничком градњом храма начињен је и компромис приликом осликавања унутрашњости цркве. Осликавање је трајало од 1838. до 1839. год. Тада је за потребе цркве урађена и олтарна слика познатог сликара Константина Данила, једна од највећих уопште насликаних уља на платну овог сликара и једино је његово дело које је наручено за неправославне храмове. На њој је представљен Исус у Гетсеманској башти са анђелом. Као изузетно уметничко дело под заштитом је државе и предстоји му рестаурација. 1914. год. довршена је градња храма, завршетком торња на цркви и исте године су за потребе богослужења инсталиране велике црквене оргуље. У словачком евангелистичком храму у Ковачици осим богослужења одржавају се концерти озбиљне музике и храм служи и као концертна дворана са изузетним акустичним својствима нарочито за хорско певање. Црквена слава је 20. октобар, Кирвај.

Као споменици културе у Републичком заводу за заштиту споменика, воде се и следећи верски објекти:

1. Водица Воздвиженија часног крста, атар Уздина,
2. Водица Силаска Св. Духа - Тројица, Самош,

3. Водица Усековања главе св. Јована Крститеља, Црепаја
4. Водица Св. Врача, Црепаја.

Осим ових верских објеката који су под различитим нивоима заштите државе, постоје и:

- **Словачка евангелистичка црква, Падина.** Темељи евангелистичке цркве у Падини постављени су 1834. год., а целокупно здање, које је градио архитекта Бартоломеј Ханек, завршено је 1839. год. Црква је освећена 1841. године. У оквиру цркве је 1844-45. год. саграђена црквена зграда, а годину дана касније и школа са четири одељења. Током година црква је неколико пута обнављана, а 1925. год. постављена су три нова звона. Црквена слава је 4. новембра, Кирвај.
- **СПЦ Пресвете Богородице, Путниково.** Зидање цркве у Путникову започето је на Преображење 19. августа 1938. год., а завршено у децембру исте године. Црква је посвећена рођењу Пресвете Богородице, које се обележава 21. септембра као Мала Госпојина. Црквени иконостас са 19 икона урадио је руски емигрант Владимир Зелински, сликар из Велике Кикинде. Сеоска и црквена слава је 21. септембар, Мала Госпојина.

ДЕБЕЉАЧА је једино насеље у општини Ковачица са 3 цркве. Овде се налазе реформатска, православна и католичка црква:

- **Реформатска црква** - Зидање данашње реформатске цркве у Дебељачи трајало је од 1836. до 1838. год. Са својом висином од 76 м и 1.000 места за седење, ова црква представља највишу и највећу реформатску цркву на просторима бивше Југославије. Свој садашњи облик добила је 1903. год. изградњом нове куполе. Реформатска заједница у Дебељачи је деценијама била најбројнија на овом подручју, а тренутно броји око 2.000 чланова.
- **Православна црква** - Градња православне цркве у Дебељачи почела је 1934. год., а црква је освећена годину дана касније, 1935. год. Унутрашњост здања је осликана иконама непознатог аутора, а у цркви се налази 41 икона. Црквена слава је 19. август, Преображење.
- **Католичка црква** у Дебељачи је изграђена '60-тих година XX века.

Знаменита места се према Закону,¹⁴ дефинишу као простори везани за догађај од посебног значаја за историју, подручја са израженим елементима природних или радом створених вредности као јединствене целине, као и спомен гробови или гробља и друга спомен обележја која су подигнута ради трајног очувања успомене на значајне догађаје, личности и места из националне историје, од посебног културног и историјског значаја.

Као знаменито место у Општини, заштићена је родна кућа Михајла Пупина, светски познатог научника, рођеног у Идвору 1854. год. У оквиру Меморијалног комплекса се налазе: Народни дом, стара школа и родна кућа Михајла Пупина. У Идвору се налази и црква у којој је Пупин крштен, а која не припада меморијалном комплексу. **Меморијални комплекс Михајло Пупин у Идвору** је знаменито место од изузетног значаја.

Музејски комплекс посвећен Михајлу Идворском Пупину основан је 1979. год. поводом 125. годишњице рођења.¹⁵ Комплекс се састоји од три објекта: Музеја, Родне куће и Задужбине, и налази се у саставу Дома културе "Михајло Пупин" у Идвору. Комплекс се

¹⁴ Закон о културним добрима, Службени гласник РС бр. 71/94

¹⁵ Више детаља на: <http://www.muzejpupina.rs>

налази под заштитом државе (Републичког завода за заштиту културних и природних добара) као знаменито место од изузетног значаја.

Власник сва 3 објекта: родне куће, музеја и народног дома-задужбине, је Република Србија односно сматрају се непокретним добром и у надлежности су Републичког завода за заштиту културе, док је локална заједница само корисник тих објеката. Ово се односи на све објекте укључене у Меморијални комплекс Михаила Пупина у Идвору (осим цркве, која није део комплекса, иако програмски и просторно употпуњује причу о Пупину).

Родна кућа Михајла Пупина је обновљена 2004. год., за годишњицу научниковог рођења. У њој су приказани неки лични предмети који су припадали породици Пупин, али и предмети везани за свакодневни живот једне српске породице средином XIX века, традиционалне рукотворине овог краја, алати, тако да она представља и својеврстан етно-дом. Експонати у родној кући Пупина су власништво Народног музеја из Панчева, који је и представља као свој депаданс и промовише у свим промотивним материјалима.

Музеј Пупина се налази у делу старе школе изграђене још 1843. год., коју је похађао и сам Михајло. Овде се да пратити његов живот и каријера после одласка из Идвора. Експонати у овом објекту су власништво Музеја Војводине. Музеј Војводине, иако је аутор поставке, не сматра је делом своје установе, и не промовише је у својим промотивним материјалима. Музеј Војводине и музеј Панчева се сматрају сервисима поставке и немају надлежности над управљањем деловима комплекса.

Тзв. **Народни дом** служи као место за окупљање, за свечаности. Изграђен је од средстава које је Пупин завештао селу, ради изградње дома и школе за младе пољопривреднике, која никад није заживела. Овај објекат представља праву задужбину Пупинову.

Меморијалним комплексом Михајла Пупина газдује Дом културе "Михајло Пупин" из Идвора, чији запослени се старају и о његовом одржавању.

Етнографско (фолклорно) наслеђе у Војводини поред осталог обухвата:¹⁶

- 1) зграде и просторе народног неимарства у које спадају куће од набоја и са тршчаним кровом, земунице и разни помоћни објекти, као што су то амбари, на пример;
- 2) остварења материјалне и духовне културе стваралаца из народа, као што су ношња са елементима изворности, атрактивности и куриозитетности, затим изворна музика, наивно сликарство и вајарство (Ковачица и Уздин);
- 3) остварења техничке културе народа, у које спадају производи разних старих заната.

- **Родна кућа Михајла Пупина у Идвору** (део Меморијалног комплекса). У њој су приказани неки лични предмети који су припадали породици Пупин, али и предмети везани за свакодневни живот једне српске породице средином XIX века, традиционалне рукотворине овог краја, алати, тако да она представља и својеврстан етно-дом.
- **Спомен кућа Мартина Јонаша** (1924-1996) једног од најзначајнијих представника ковачичке наивне уметности. Захваљујући непрестаном раду и снажној имагинацији створио је сопствени уметнички израз, који је данас свуда лако препознатљив. Један од главних мотива на његовим сликама је човек са села, тежак, који је представљен на увећаних екстремитета и умањене главе. Кућа Мартина Јонаша треба да се отвори за посету у мају 2014.године. Пројекат рестаурације и адаптације сликареве куће је иницирала Општина Ковачица а помогла је и Влада Словачке републике.

¹⁶ *Маркетинг стратегија туризма Војводине (истраживачко-развијни пројекат), Република Србија, АП Војводина, 2009.*

- **Етнографски музеј у Дебељачи** – налази се згради бивше банке изграђеној 1907. год. Године 1977. је залагањем Сечењи Јолан, наставнице ликовног у овдашњој школи, отворен овај музеј. У четири музејске собе, данас се налази збирка коју чини преко хиљаду конзервираних експоната: занатлијских и других алата, делова намештаја, као и предмети из свакодневног живота мештана. Један део музеја је посвећен и чувеном дебељачком пољопривредном вашару. Најзначајнији део музејске колекције представља инвентар преко 100 година старе дебељачке апотеке.
- **Етно кућа у Падини** је некадашња кућа црквењака. Године 2006. у част 200-годишњице насеља Падина, група грађана, заједно са Удружењем жена које су биле иницијатори, је реновирало кућу, опремило је старим аутентичним стварима које су сакупили по селу, желећи да покажу како су живели преци данашњих Падинчана. То је кућа која приказује живот Словака у Падини у XIX веку.
- **Етно-музеј Петраш у Падини** је приватна збирка традиционалних народних предмета, које прикупља, чува и излаже Павел Петраш. Збирка је сачињена од предмета као што је намештај, одећа, прибор и оруђе, старе библије, књиге итд. које су поклоњене, сакупљене у селу, или наслеђене од предака њиховог садашњег власника. Ова богата збирка је постављена у падинској сеоској кући, у дворишту и у помоћним привредним објектима, који су отворене за посетиоце и љубитеље народне културе. Павел Петраш је овај комплекс назвао Падински етно-музеј.
- У Падини је могуће видети и **бунар из XIX века**, који је пре неколико година рестауриран и уређен за посету. Ту се налазе и инфо-табле које приказују историју Падине и некадашњи начин коришћења ових бунара.
- **Румунска кућа у Уздину** однована је 2005. год. уз подршку румунског конзула у Београду. Ова кућа представља први национални објекат те врсте ван граница Румуније. У исто време постала је прави румунско културни центар јер се ту организују разне манифестације. У кући се налази више просторија, од којих свака представља засебну тематску целину: библиотека са преко 4000 књига, галерија, тераса песника, соба-музеј "Спорт у Уздину", богата колекција старих предмета за домаћинство, колекција народних ношњи, као и традиционалне соба у уздинском стилу.
- У Ковачици не постоји уређена етно-кућа. Могу се посетити **просторије Удружења жена Ковачица** где се могу видети и испробати **словачке народне ношње** и купити сувенири-ручни радови жена из овог удружења.

Организација **туристичких манифестација** различитог карактера у циљу атрактивније туристичке понуде је од велике важности за развој туризма на одређеној територији. Са својом етничком шароликошћу, фолклором, музиком, игром и разноликим традиционалним вредностима општина Ковачица има изузетне предиспозиције за организовање различитих туристичких манифестација. У наредној табели дат је списак туристичких и других манифестација које се традиционално одржавају на територији Општине.

Табела 15: Туристичке и друге манифестације у општини Ковачица у 2013. год.

Р.бр.	Назив	Датум	Место	Организатор
1.	Хајка на банатску лисицу	Последња субота у јануару	Атар Уздина	Удружење ловаца "Зец" Уздин
2.	„Marcisoru“	25.02.	сала пензионера МО, Уздин	Удружење жена "Бакице", Уздин
3.	"Drumuri de spice" - Путеви класја	25.03.	Дом културе у Уздину	Књижевно уметничко друштво у Уздину
4.	Црепајачка тортијада	недеља пре прав.Ускрса	просторије ОШ у Црепаји	Удружење жена, Црепаја
5.	Машкови дани	крај априла	Дом културе „3.октобар“, Ковачица	Дом културе „3. октобар“, Ковачица
6.*	Црепајачки фијакер	други дан прав.Ускрса	Црепаја	Коњички клуб „Липицанер“
7.	Обележавање дана оснивања Ковачице	14.05.	Дом културе „3.октобар“ Ковачица	Дом културе „3.октобар“ ,Ковачица
8.	Гулашијада у Дебељачи	11.05.	Вашариште у Дебељачи	МЗ Дебељача
9.	„Лепа је румунска ношња“	18.05.	Сала ЛД "Зец" Уздин	Удружење жена "Бакице", Уздин
10.*	Сабор трубача Војводине и града Београда	22-23.06	Ковачица	ТООК
11.	Moto Rock Party	21-23.06	Вашариште у Дебељачи	Moto Club "DE' WHEELS"
12.	Бостанијада	02.08.	Идвор	МЗ Идвор и Удружење повртара Идвор
13.	Фестивал румунске музике и фолклора из Војводине	средина августа	Дом културе „Доина“, Уздин	Дом културе „Доина“, Уздин
14.	Етно култ пројекат	Последња недеља августа	Ковачица	ИО „Јаношик“
15.	Ținerețea cântă – Омладина пева	почетак септембра	Дом културе „Доина“, Уздин	Дом културе „Доина“, Уздин
16.	Падински дани културе	31.08.-29.09.	Дом културе „Михала Бабинку“, Падина	Дом културе „Михала Бабинку“, Падина
17.	Етно дуга	14.09.	Сала удружења ловаца, Уздин	Удружење жена „Бакице“
18.*	Обележавање дана рођења Михајла Пупина	4.10.	Народни дом у Уздину	Задужбина Михајла Пупина, Идвор
19.	Ковачички октобар	цео октобар	Ковачица	Дом културе „3. октобар“, Ковачица; МЗ Ковачица; школа; удружења грађана и друге установе
20.*	„Vive“	крај октобра	Дом културе „Јожеф Атила“, Дебељача	Дом културе „Јожеф Атила“, Дебељача
21.	С.А.С. – национална изложба паса	28.10.	Вашариште у Дебељачи	Кинолошко друштво Дебељача
22.*	Божићно-новогодишњи вашар	22.12.	МЗ Ковачица	ТООК
23.	Црквени дочек Нове године	31.12./01.01.	Евангелистичка црква у Ковачици	Црквена општина Ковачица

*Ове манифестације се налазе у календару туристичких манифестација ТОС и ТОВ

Извор: ТООК, 2013.

Поред наведених манифестација у току године организују се још бројне манифестације по локалним местима, као што су чорбаљијаде, гулашијаде, пасуљијаде, тортијаде, изложба голубова и ситних домаћих животиња, пчеларске изложбе и др.

Галерије као простори у којима се излажу слике, графике и скулптуре, односно уметничка дела, у општини Ковачица имају посебан значај и препознатљивост. Посетиоцима су у општини Ковачица приступачне следеће галерије и изложбени простори:

- **Галерија наивне уметности у Ковачици**, о којој је у претходном делу већ било доста речи, а и у наставку ће се разрадити поједини аспекти њеног функционисања.
- **Приватна галерија Бабка у Ковачици** је основана 1991. год. циљ њеног оснивача, Павла Бабке, био је афирмисање младе генерације ковачичких сликара, као и скретање пажње јавности на друге облике уметничких заната у овом месту. Под УНЕСКО-вим патронатом, ова галерија организује изложбе за своје чланове по целом свету.
- **Галерија наиве при ДК у Уздину** – приказује вредна дела уздинских сликара наиве. Настала је 1963. год. Данас се у њој може видети око 100 слика уздинских наиваца.
- **Галерија при ДК у Падини** – је изложбени простор у коме своја дела излажу наивни уметници из Падине. Отворена је 1970-тих. У њој се налазе дела сликара који нису чланови Галерије наивне уметности у Ковачици.

Постоје још и **Галерија Ксеније Илијевић при ДК у Црепаји** и **Легат Владимира Фијата у Самошу** који могу бити приступачни посетиоцима уз одређена улагања.

3.1.1.3.3. Карактеристике туристичког производа

Туристички производ је могуће дефинисати као укупна искуства туриста која задовољавају њихова очекивања, укључујући искуства са смештајем, природним и културним атракцијама, забавом, превозом, угоститељством, домаћинима, итд. Реч је, дакле, о комплексном и повезаном склопу појединачних физичких производа и услуга из различитих комерцијалних и некомерцијалних домена које туриста „конзумира“ за време туристичког путовања.

Посетиоци и туристи у општину Ковачица најчешће долазе организовано, у групама и посећују: Галерију наивне уметности и атеље-занатску радионицу мајстора виолина Јана Немчека у Ковачици, Меморијални комплекс Михајла Пупина у Идвору, етно дом и етно музеј у Падини, Румунску кућу у Уздину и етно музеј у Дебељачи. План посете се углавном сачињава посебно за сваку организовану групу по договору и он зависи од њихових жеља и времена намењеног за обилазак.

Могућности за развој туризма у општини Ковачица су разнолике и будући развој туризма је потребно потенцирати кроз неколико, до сада донекле развијених облика туризма међу којима су свакако најзначајнији културни, сеоски, конгресни и спортско-рекреативни.

3.1.1.3.4. Анализа смештајних капацитета

На подручју општине Ковачица смештајни капацитети постоје у насељеним местима: Ковачица, Дебељача, Падина, Идвор и Црепаја, али нису сви објекти регистровани и категорисани.

Од регистрованих смештајних капацитета у општини Ковачица постоје: 1 туристичко насеље („Relax“), 1 кућа, 2 апартмана, 4 собе и 5 сеоских туристичких домаћинстава, са укупно расположивих 188 лежаја у 2013. год. Детаљан приказ је дат у наредној табели.

Табела 16: Угоститељски објекти за смештај у општини Ковачица

Основни – хотел, motel, туристичко (апартманско) насеље, камп, пансион, хостел, преноћиште, одмаралиште						
Бр.	Назив	Адреса	Кат.	Број соба	Број лежаја	Интернет
1.	Туристичко насеље Релакс	Ковачица, Виноградска 2	**	48	100	www.relax-kovacica.com
Свега:					100 лежаја	
Комплементарни – кућа, соба, апартман, сеоско туристичко домаћинство (СТД)						
Бр.	Назив	Адреса	Кат.	Број соба	Број лежаја	Интернет
1.	СТД Шипицки Ана	Ковачица, др. Јанка Булика 79	***	4	11+2	
2.	СТД Фаркаш Маријана	Ковачица, Николе Тесле 97	***	4	8	
3.	СТД Вењарски Зузана	Ковачица, Мартина Кукучина 5	***	3	10+1	
4.	СТД Бобош Ана	Ковачица, ЈНА 75	**	2	8	
5.	Кућа са собама за издавање Јоновски Кристина (Вила Ковачица)	Ковачица, Јаношикова 92	***	9	25	http://www.facebook.com/VillaKovacica
6.	Собе СУР Дебељачка језера	Дебељача, Моше Пијаде бб	**	4	8	
7.	Апартман Биреш	Ковачица, Јанка Чмелика 80	**	2	4+1	
8.	СТД Масарик Зузана и Мартин	Падина, Хорна долина 17	***	5	10	
Свега:					88 лежаја	
Укупно расположиво:					188 лежаја	

Извор: Одељење за привреду и ЛЕР, 2014.

3.1.1.3.5. Карактеристике туристичке тражње

Бројни су мотиви који данас покрећу туристичка кретања, као што су бројне могућности коришћења слободног времена у туристичке сврхе. Из тих разлога је веома тешко извршити целовиту класификацију селективног туризма. Из тих разлога, бројоне поделе на видове туризма треба узети условно, јер у пракси се поједини видови преплићу и тешко их је разграничити. Оно што остаје императив када се разматра туристичка тражња, то је да се акценат стави на задовољење потреба, жеља и очекивања хетерогене туристичке тражње.

Од разних видова туризма у Општини, пракса до сада показује да су се поједини видови наметнули као доминантни, односно препознатљиви од стране туриста. Њима се у наставку посвећује посебна пажња.

Културни туризам

Највредније културно-уметничко благо Ковачице представљају **слике и сликари наивног сликарства**, познати у светским размерама. У циљу развоја овог облика туризма потребно је креирати понуду интересантну туристима и максимално је комерцијализовати. Галеријску понуду би требало објединити на једном месту, барем информативно, ако не и организационо. Галерија наивне уметности у Ковачици требало би да буде носилац целокупне галеријске понуде на подручју општине Ковачица.

У наредној табели приказан је број домаћих и страних туриста у галерији наивне уметности у Ковачици, за период од 2007. до 2013. год.

Табела 17: Број посетилаца Галерије наивне уметности у Ковачици

Година	Домаћи туристи	Страни туристи
2007.	6.400	1.600
2008.	9.000	1.000
2009.	11.300	3.700
2010.	12.000	9.000
2011.	20.000	5.500
2012.	16.000	Н.д.
2013.	11.000	Н.д.

Извор: ТООК и ГНУ

Посматрајући период 2007-2013. год. може се уочити да посета иде узлазном путањом, све до 2012. год. од када се бележи пад посета. У групу домаћих туриста највише се убрајају ђачке екскурзије и посете из Београда.

Рестаурације и уређења, туристичка презентација и маркетинг ових објеката дају све веће шансе да се ове бројке измене и постану још веће и да посећеност у будућности и даље напредује узлазном путањом (Туристичка организација општине Ковачица).

Приоритети унапређења галеријске понуде су:

- Централизација управљања културним центрима;
- Побољшање сарадње међу галеријама
- Израда и унапређење промотивног материјала галерија и наивног сликарства и Интернет презентације ГНУ, као облик промоције са могућношћу продаје слика путем Интернета;
- Константно обезбеђивање изложбених поставки атрактивних за посетиоце, у свим галеријама (не само ГНУ),
- Успостављање везе са осталом туристичком понудом Општине, производима и услугама (локалитети, ресторани, сувенири ...);
- Инвестирање у екстеријер и ентеријер галерија, као и прилазне и санитарне инфраструктуре,
- Формирање нових туристичких дестинација – нпр. Спомен кућа Мартина Јонаша

Поред наиве, Општина Ковачица је позната и по **Михајлу Пупину** и његовој задужбини. Године 2014. је и значајан јубилеј – 160 година од рођења овог научника, па треба искористити овај моменат.

Табела 18: Посета Меморијалном комплексу Михајла Пупина у Идвору

Година	Број посетилаца
2010.	4.920
2011.	4.750
2012.	5.100
2013.	7.000
2014. (план)	10.000

Извор: ДК у Идвору

Меморијални комплекс Михајла Пупина у Идвору је недовољно искоришћен потенцијал за развој, не само туризма, већ и целе локалне заједнице у Идвору. Оно што је одрађено је да је организован пријем екскурзија, и срећен је визиторски центар у Пупиновој задужбини, са филмском презентацијом филма о Пупиновом делу и обиласком комплекса.

Иако нису упознати довољно са свим деловима живота овог научника, мештани Идвора су једногласни у томе да треба туризам и развој целог места засновати на баштини коју је Пупин оставио. Ипак, локално становништво није спремно да само иницира развој своје заједнице. Из тог разлога, препоручује се сарадња са институцијама и удружењима, које најчешће имају и добру квалификациону структуру (стручност и искуство особља) и бољу пролазност при апликовању европским и другим фондовима. Реализована је идеја организовања Кампа за таленте из области физике и информатике. 2014. год. се организује по четврти пут и план је да прерасте у стални центар (банатска Петница).

Сва удружења која делују у Идвору су концепцијски везана са општим развојем туризма и раде се заједнички програми са ловачким удружењем, повртарима, пензионерима и новоформираним удружењима жена и неговања традиција. Идвор је учесник пројекта заштите потамишја и развоја спортског и рекреативног туризма.

За развој локалне заједнице Идвора је потребно неколико ствари:

- Као први и најхитнији корак, потребно је решити **инфраструктурне** проблеме, односно реконструисати зграду старе школе, где је смештен музеј Пупинових проналазака и адаптирати део објекта у смештајни капацитет. Општинска управа, на иницијативу локалне заједнице, је у периоду 2011-2013 поднела неколико пројеката за Ревитализацију меморијалног комплекса Михајла Пупина у Идвору, чиме су се обезбедила средства за комплетну техничку документацију. У плану је пронаћи средства и за саме радове.
- Истовремено, потребно је променити **начин организације** самог Меморијалног комплекса.
- Такође, треба тежити **самофинансирању**, а то је најбоље преко обогаћивања понуде разним активностима (радионице, курсеви, летње школе, кампови), обогаћивања угоститељске понуде, осмишљавањем јединственог сувенира и његовом дистрибуцијом. Корак локалне заједнице је најважнији део у процесу, јер ће се само активним укључивањем локалног становништва постићи одрживост – развој туризма заснованог на Пупину.
- На крају, али не и најмање важно, потребно је поради на укупној **промоцији** Михајла Пупина, не само као земљака из Идвора, Баната односно Србије, и познатог

научника, већ и као свестраног човека, који је пропагирао радозналост, учење, усавршавање, предузимљивост,... и напредак личности у сваком смислу.¹⁷ Већ је реализовано неколико успешних презентација у сарадњи са Телекомом, АББ-ом, Институтом Михајло Пупин и Дунав осигурањем.

У културни туризам може се сврстати и туризам обичаја и верски туризам.

Туризам обичаја може бити изузетно профитабилан на подручју општине Ковачица. Мултикултуралност овог подручја које насељава велики број народа и народности, основ су за развој овог вида туризма. Богатство, обичаја, фолклора, музике и гастрономије представљају основ за формирање разноликих туристичких производа и туристичких програма, како за домаће, тако и за иностране госте. Свако место у општини има културно уметничко друштво у којима раде и вежбају фолклорне групе, а играчи могу да се укључе у промоцију везану за туризам. Посете и упознавање са различитим културама и боравак у различитим културним срединама су непоновљиви доживљај.¹⁸

Верски туризам има изузетну основу за свој развој на територији општине Ковачица због мултикултуралности и различите конфесије које живе на овом простору и тиме управо дају основ за могућност развоја овог вида туризма. Поред тога, велики број сакралних грађевина које су настале кроз векове живљења различитих заједница на овом простору, омогућају туристима да се упознају, виде и доживе њихову разноликост.

Кружна путовања („Touring“). *Touring* је један од најзначајнијих производа у рецептивном туризму. Уобичајена пракса је да се у жељену дестинацију долази аутобусом, аутом или авионом, након чега започиње одређена тема туре. Обично свака тура има неку своју тему.

Овај облик туризма је апсолутно применљив за општину Ковачица. На сајту ТООК постоје две комбинације програма кружног путовања по самој Општини, међутим, ови програми нису довољно маркетиншки пропраћени, те самим тим и нису реализовани у великом броју до сада.

Уколико се жели објаснити феномен наивног сликарства у општини Ковачица, бројност сликара на једном месту, њихова постојаност и издржљивост, сигурно одговор треба тражити у културном плуралитету средине. Чести посетиоци који хвале ковачичке, падинске и уздинске сликаре називајући овај простор метрополном наивног сликарства, у шали питају какав ваздух се ту дише и каква вода се ту пије, кад се ту толико лепих ствари дешава. Љубав према лепом, таленат, рад, поштовање са уважавањем туђег. То је можда одговор.

Обзиром да општина Ковачица има богату културну понуду могли би се направити програми нпр. који би обухватили читаву наивну уметност у општини, затим религијску туру, те Михајла Пупина, спортско-рекреативни програм који би обухватао лов и риболов и друго. Кружна путовања у општини Ковачица могу да заживе у потпуности као јединствена на тржишту, али и у понуди Баната, па чак и Војводине. Улазак у војвођанску мрежу кружних путовања би био идеална потез за ширење знања уопште о општини Ковачица и ономе шта она пружа у туристичком смислу. Досадашњи развој туризма у Општини свакако се веже као прво за наивну уметност, па потом за Идвор и Михајла Пупина.¹⁹

¹⁷ Мариана Гајан (Вењарски) – мастер рад "Одрживи развој туризма Меморијалног комплекса Михајла Пупина у Идвору", 2011, стр.50

¹⁸ Ивана Зовко (Светлик), мастер рад "Стање и планови развоја туризма у општини Ковачица", 2011

¹⁹ Ивана Зовко (Светлик), Ибид, стр.56

Манифестациони туризам

Као једна од карактеристика манифестација може се истаћи да оне треба да остану запамћене као јединствени доживљај за своје посетиоце. И поред великог броја манифестација, Ковачица нема препознатљиву манифестацију као туристичку атракцију, која би била препознатљива на нивоу Србије и шире. Такав потенцијал имају: **Црепајачки фијакер, Сабор трубача, Пупинови дани и Виве фестивал**, које су прошлих година посетили туристи из свих делова Србије и иностранства. 2013.године је по први пут организован и **ковачички божићни вашар**, који је имао неочекивано велику посету и од којег се много очекује у годинама које долазе.

Тренутно се супротстављају интереси локалних заједница и ТООК у погледу промена организације манифестација утемељених на традицији и култури мештана. У циљу комерцијализације традиције и креирања туристички атрактивне понуде неопходна је:

- Централизација планирања манифестација и координација са целокупном туристичком понудом;
- Избор препознатљиве манифестације за сваку месну заједницу или Општину са потенцијалом за ширу препознатљивост;
- Повезивање сродних манифестација и организација и уклапање са другим манифестацијама у вишедневну туристичку понуду;
- Утврђивање сталних датума одржавања изабраних манифестација;
- Креирање визуелног идентитета и маркетинг плана манифестација;
- Повезивање са осталим садржајима и важним датумима (изложбе, такмичења у риболову и сл) у циљу обогаћења понуде.

Сеоски - рурални туризам

Рурални туризам подразумева и укључује спектар активности, услуга и додатних садржаја које организује рурално становништво на породичним газдинствима у циљу привлачења туриста и стварања додатног прихода.

Општина Ковачица има све предиспозиције за развој овог туризма, јер испуњава све неопходне услове. Кључни елементи овог туризма су насеља мања од 10.000 становника, природна околина, слаба инфраструктура, снажне индивидуалне активности, мали објекти, посед у приватној својини локалног становништва, остали интереси (пољопривреда), сезонски карактер, персонализовани односи с гостима, етика очувања/ограничења раста, еко и етно оквир.

Нажалост, на туристичкој мапи Војводине креиране у току израде Стратегије развоја туризма РС (2005-06.год.), Ковачица и околина нису уписане као место развијеног руралног облика туризма. Разлог томе је, пре свега, још увек недовољно развијена понуда туристичких производа и смештајних капацитета. Претњу и конкуренцију у тој области представљају већ позиционирани „салаши“ широм Војводине. У области руралног туризма смештајни капацитети су директно повезани са већим делом понуде и боравка у оквиру уређеног простора пољопривредног домаћинства.

Генерално гледано, типични рурални турист је особа средњих година, образована и заинтересована за културу, екологију, а често и за гастрономију (посебно вина). Главни мотиви путовања у рурално подручје су: одмор, „утапање“ у природу и гастрономија, док су секундарни мотиви активности на селу и посебни интереси. Рурални туриста ће

најчешће одвојити викенд за одмор у руралном подручју, док су дужи останци ретки. Рурални туризам представља обично други или трећи одмор. Овај туристички производ има сезонски карактер, а врхунци потражње су у пролеће (март - мај) и јесен (септембар - октобар). Ценовно је изразито еластичан.

Ковачица има потенцијале да задовољи већи део потреба руралног туристе. Из светских истраживања спроведених међу руралним туристима током 2001. год., произилази да су за рурални одмор типичне следеће активности:

- Уживање у руралној сценографији (75%);
- Гастрономија (70%);
- Одлазак на језера и реке (58%);
- Обилазак историјских и културних атракција (41%);
- Риболов-лов-пловити чамцем (32%);
- Бициклизам-јахање-пешачење (24%).

У Ковачици постоје потенцијали за све наведене активности.

Тренутно је на територији општине Ковачица у понуди смештај у **5 сеоских туристичких домаћинстава**, која нуде и домаћу кувану храну, учествовање у пољопривредним радовима (сезонски нпр.брање вишања или храњење домаћих животиња), лепо сређена дворишта са летњим баштама, роштиљима и сл.

ТООК, у сарадњи са Клубом студентске омладине, реализује пројекат "Паркирај и бициклирај" у оквиру којег су обезбеђени бицикли које ће туристи моћи да користе, обележе стазе и направе промотивне мапе вожње бициклом. У ергели "100 топола" је у понуди јахање а ловачка друштва и новооснована еколошка удружења имају идеју означавања треккинг стаза.

Потребно је да се у оквиру дефинисања стратешких праваца, наведене активности уврсте у туристичку понуду унапређењем постојећих производа, као и осмишљавањем и креирањем нових.

Наредни кораци општине Ковачица у погледу развоја руралног туризма су:

- Креирање система стандарда понуде руралних објеката (квалитет смештаја, храна, запослени, стављање понуде на Интернет). Смештај у домаћој радиности је категорисан и ТООК га је ставила на свој сајт (који се тренутно редизајнира); потребна је стална едукација постојећих СТД-а и подстицање нових.
- Развој иницијалне културе и афирмације овог производа, као и почетна едукација локалног руралног становништва као носиоца – ово је под *must!*
- Креирање календара и временског распореда локалних догађаја, славља и фестивала, с циљем унапређења продаје на домаћем тржишту – ТООК је већ одрадила календар манифестација и сеоских прослава, али је потребно их координисати, да се не би преклапали.
- Покретање међурегионалне (и/или прекограничне) сарадње – Општина Ковачица и ТООК учествују у прекограничном пројекту где је циљ повезивање туристичке понуде српског и румунског Баната са седиштем у Ковачици и Темишвару. Ово је велика прилика за Ковачицу.

Једна од могућности везаних за село, јесте позиционирати **бунаре** у Општини као посебне туристичке вредности.

Падински бунари. Као и све општине на овој линији, Падина је у почетку била под управом Војне границе. Село је подигнуто уз помоћ присилног рада и кулука околних насеља. Становништво се већ 1806. године доселило овде и то Словаци евангелистичке исповести. Команда границе је имала велике потешкоће са становништвом Падине због тешког снабдевања водом. У селу није било бунара, а копање је ишло тешко, јер се вода налази на 30-35 m испод површине земље чији је састав песковит. Народ је био приморан да се снабдева водом из Ковачице која је удаљена 10 km. Због тога су хтели више пута напустити село, док га 1814. године нису стварно напустили, али су силом враћени натраг. Команда границе, да би умирила узбуђено становништво, наредила је копање бунара. Рад је финансирала држава. Ови бунари најдубљи су у целом Банату. Падински долапи, данас их је још три, од тога само један на потезу долине погодан за туристичку презентацију, може нам илустровати прегалаштво и борбу за опстанак падинских сељака. Адекватно упакован туристички производ, односно прича за туризам, могла би ове најдубље бунаре представити у веома добром светлу.

Турски бунар у Црепаји. За време Турака, земљиште на коме је сада црква у Црепаји било је својина неког Чола-паше. Кад су Турци протерани ова територија прелази у власништво Аустроугарске монархије. Мочварно без насеља сем једне кирицијске станице која је служила за одмор коња и људи, од пута из Панчева преко Зрењанина и Кикинде. Највероватније као траг тога времена остао је један бунар на средини села, баш испред цркве зван Чола-пашин бунар. Бунар који и данас постоји озидан је каменом, а касније поправљен тврдом циглом. Иако више није у употреби остаје као успомена на бурна времена. Реставрација овог бунара би могла привући туристичку пажњу као историјско наслеђе.²⁰

Конгресни и пословни (MICE) туризам

Овај облик туризма се сврстава међу оне најпрофитабилније. Разлог таквог става лежи у чињеници, да је овај облик туризма активан током целе календарске године. За конгресни туризам неопходна је изграђеност инфраструктуре, коју карактеришу савремене конгресне дворане опремљене свим неопходним прикључцима (синхроно превођење, монитори, друга техничка помагала, новинско и ТВ извештавање, итд.) за одржавање разних облика конгреса и конференција.

Пословни туризам се састоји од неколико подсегмената: индивидуална пословна путовања и састанци, мотивацијска путовања, семинари, програми образовања и тренинга, конвенције и корпоративни пословни састанци, те пословни сајмови и изложбе.

MICE производ има врло благу сезоналност где се највише преферирају велики састанци и пословна догађања током маја и јуна, као и септембра и октобра.

Пример просечног пословног госта: људи између 35 и 55 година, више и високо образовање преовладава, виша и висока платежна категорија, знатно више мушкараца него жена, изразита склоност хотелском сјештају, преференција за хотеле више категорије, пут институционално организован, дестинација унапред детерминисана, бораве у дестинацији најчешће 1-2 дана, доминантно користе услугу ноћења с доручком, путују готово искључиво сами, натпросечна ванпансионска потрошња у односу на друге домаће госте (Стратегија развоја републике Србије, 2005).

²⁰ Ивана Зовко (Светлик), мастер рад "Стање и планови развоја туризма у општини Ковачица", 2011

Конгресни (пословни) туризам почео је да се развија у општини Ковачица захваљујући ПРЦ „Relax“. За састанке су на располагању две сале са укупно 300 места, у зависности од поставки: Бела конференцијска сала и *New York* сала. **Конференцијска бела сала** је намењена конференцијама, састанцима, стручним семинарима. У зависности од поставке, може да прими до 80 особа. ***New York* сала** је погодна за различите скупове: *team building*-е, конференције, коктеле, радионице. У зависности од поставке, капацитет сале је до 250 особа.

NAZIV SALE										
	U-OBLIK	T-OBLIK	UČIONICA	KONFERENCIJA	KVADRAT	POZORIŠTE	BANKET STIL	KOKTEL STIL	UKUPNO m ²	Š x D x V
New York	60	50	60	44	44	150	100	250	226.09	14.58 x 15.51 x 3.5
Bela sala	50	-	40	-	-	100	-	150	211.56	14.51 x 14.58 x 3.5

* U preseku polja dati su kapaciteti sale određenog stila

Слика 3. Поставке и капацитети конференцијских сала у Relax-у²¹

ПРЦ „Relax“ располаже свом потребном техничком опремом потребном за пословне састанке: пројектор, *flip-chart*, опрема за симултано превођење, аудиовизуелна опрема (озвучење и ТВ). Бежични интернет је на располагању у свим деловима објекта. За предах и кратак одмор од рада, између две сале налази се фоаје погодан за кафе паузе. Просечно, ПРЦ „Relax“ у једном месецу има три конгреса у трајању од једног до четири дана најчешће. Задовољни клијенти: UNDP Србија, UNICEF Србија, Теленор д.о.о., Суноко д.о.о., *Pharmanova* Београд, OSCE, БОШ - Београдска Отворена Школа, *Viktoria Group* а.д., Хелсиншки одбор за људска права Београд, *Societe Generale Bank* Београд.

Здравствени и/или релаксациони туризам („Wellness“)

Постоји битна разлика између здравствених и *wellness* туристичких производа. Здравствени туризам повезан је с клијентима са разним здравственим проблемима који путују ради терапија/третмана које ће им помоћи да побољшају своју здравствену ситуацију. *Wellness* туризам се тиче клијената доброг здравља, а који су у потрази за третманима који ће им омогућити одржавање тог статуса. Данас су здравствени и *wellness* клијенти у потрази за бољим здрављем, смањењем прекомерне тежине, смањењем ефекта старења, смањењем бола и нелагоде, уклањањем стреса, што су и главни мотиви одабира овог производа. Тражња за *spa/wellness* производима константна је током целе године.

Главни мотив доласка/боравка је релаксација, педикерски, маникерски *beauty* третмани, програми образовања, односно здрава прехрана за смањење тежине. Уз главне мотиве доласка у *spa* дестинације, ови гости воле да се баве и активностима на отвореном попут голфа, бициклизма и пешачења, али воле и да упознају историјско и културно наслеђе средине у којој се налазе. Понекад током боравка у *spa* дестинацији одлуче да оду на кратки излет у околину, са интересовањем за локалне догађаје и фестивале. Немају сезоналну преференцију. У избору дестинације, највише се ослањају на препоруке пријатеља и познаника, али ће узети у обзир и препоруке путничке агенције, односно књиге или водича. Такође користе и интернет ради додатног информисања (Стратегија развоја Републике Србије, 2005).

²¹ Извор: www.relax-kovacica.com

Општина Ковачица већ има развијен *wellness* и *spa* туризам захваљујући ПРЦ „Relax“. Он се налази на туристичким програмима већег броја туристичких агенција, а програм једне од реномираних се налази на следећој слици.

• Beograd, Beogradska 71, tel. 011/ 2098 000, faks 011/ 3345 857; avio-karte 011/ 3247 191
 • Novi Beograd, Bulevar Anđelija Čaroljevića 54a, tel. 011/ 2098 000; faks 011/ 2098 095
 • Novi Sad, Grigorjevska 10, tel. 021/ 421 457
 • Kragujevac, Svetozara Markovića 1, tel. 034/ 332 452; 332 452
 • Skopje, Vasil Glavinov 3, tel. +3892/ 5512 892; faks +3892/ 5512 838
www.kontiki.rs
info@kontiki.rs

WELLNESS I SPA

REKREATIVNI CENTAR RELAX

Polasci svakog dana, vikendom posebni paketi, sopstveni prevoz.

Provedite se nezaboravno i opustite se u Wellness i Spa centru Relax koji se nalazi u Kovačici, na oko 40 kilometara od Beograda i Novog Sada. Predstavlja pravi raj za one koji žele mir i tišinu, ali i za goste koji žele aktivan odmor u Wellness i Spa delu centra koji poseduje zatvoreni bazen, dakuzi, dečji bazen, sauna, fitness sala i solarijum, uz dodatne usluge masaže.
U neposrednoj blizini se nalaze Galerija naivne umetnosti, galerije "Babka", dok u obližnjem latoru možete posetiti rodnju kuću velikog svetskog naučnika i diplomate Mihajla Pupina.

RELAX VIKEND
CENA PAKETA ZA DVE OSOBE U DVOKREKETNOJ SOBI : 10.840 DIN.
 U cenu su uključena pored standardnih usluga i dva besplatna pića u restoranu i voće u sobi.
WELLNESS VIKEND - preporučujemo
CENA PAKETA ZA DVE OSOBE U DVOKREKETNOJ SOBI : 13.870 DIN.
 U cenu je uključeno pred standardnih usluga i relax parcijalna masaža za dve osobe, antistres vežbe (30 min.), vožnja bicikla, voće i čajevi u neograničenim količinama tokom boravka, piće dobrodošlice.
ROMANTIČNI VIKEND
CENA PAKETA ZA DVE OSOBE U DVOKREKETNOJ SOBI : 12.770 DIN.
 U cenu je uračunato pored standardnih usluga i relax parcijalna masaža za dve osobe, šampanjac u sobi, vožnja bicikla, paketić dobrodošlice u sobi.

CENA PO DANU ZA DVE OSOBE U DVOKREKETNOJ SOBI : 5.900 DIN.
CENA PO DANU ZA JEDNOKREKETNU SOBU : 3.670 DIN.
DODATNI LEŽAJ ZA ODRASLU OSOBU U 1/2 SOBI : 1500 DIN.
DNEVNI BORAVAK OD 08:00 DO 18:00 sati : 2.760 DIN.

DOPLATA ZA POLUPANSION JE 780 DINARA (RUČAK ILI VEČERA), DOPLATA ZA PUN PANSION 1560 DIN.

deca od 3 - 12. godina ne plaćaju smeštaj ukoliko koriste pomoćni ležaj (plaćaju samo doručak 155 din, ili ručak - večera 390 dinara), - deca do 3. godine ne plaćaju smeštaj i ishranu.

U cenu je uključeno za sve pakete: Smeštaj na bazi dva noćenja sa doručkom u dvokrevetnimstudiju apartmanima (svaki je opremljen sa francuskim ili dva solo ležaja, kablovskom TV, telefonom, klima uređajem, kupatilom, čajnom kuhinjicom), korišćenje sadržaja Wellness & Spa dela: zatvoreni bazen, dečji bazen, dakuzi, sauna, teretana (neograničeno); bežični internet za goste.
Boravišna taksa i osiguranje nisu uračunati u cenu i plaća se na recepciji : odrasli 62 dinara po danu, deca od 7 do 15 god. 25 din, deca do 7 god. ne plaćaju.

Poslovno rekreativni centar Relax , Vinogradska 2, 26210 Kovačica

VAŽNE NAPOMENE

- Plaćanje ovog putovanja može biti u gotovini, čekovima građana, platnim karticama, kreditima poslovnih banaka ili avansnim računom (profakturom) sa rokom otplate od dva dana od datuma izdavanja avansnog računa.
- Mole se putnici da pažljivo pročitaju Opšte uslove putovanja koji su sastavni deo programa ovog putovanja.

Beograd, 27. septembar 2011. KON TIKI TRAVEL
Licenca broj OTP86/2010 od 03. februar 2010.

Raznovrsna putovanja u preko 100 zemalja sa najpovoljnijim odnosom cene i kvaliteta.
Kon Tiki Travel - marka za ceo svet!

Слика 4. Пример програма *Wellness & Spa* у Ковачици реномиране туристичке агенције²²

У склопу ПРЦ „Relax“ налазе се базени, сауне и теретана које задовољавају потребе туриста. Коришћење ових услуга је за око 35% веће викендом него радним даном, те се данима кад је мања потражња могу организовати промотивне активности у виду стимулisaња потражње, а узевши у обзир да се радним данима могу направити производи са посебним ценама за групе корисника који би имали времена да користе базен у преподневним часовима.

ПРЦ „Relax“ има и професионалне масере који врше разне врсте масажа: релакс масажа, антицелулит, масажа са пилингом, са блатом, шијацу, терапијска масажа, рефлексологија стопала. Ту је и масажна фотеља а постоји и соларијум, за оне који би желели да потамне тен. Центар организује и редовне фитнес тренинге, којима се гости могу придружити.

Да би имао комплетну понуду, ПРЦ „Relax“ недостају третмани лепоте и едукације здравог живота. То би се могло реализовати у сарадњи са локалним салонима лепоте или отварањем нових предузетничких радњи из ове делатности у оквиру овог пословно-рекреативног комплекса.

²² Извор: www.kontiki.rs

Ловни и риболовни туризам

Лов и риболов је значајна туристичка грана и општина Ковачица у овој области има знатне потенцијале, нарочито због изграђене инфраструктуре, као и због традиционалног организацијског повезивања локалних ловачких и риболовачких удружења. Скоро у свим насељеним местима постоје удружења са објектима одговарајућих капацитета и опремом за организовање ловачких, односно риболовачких сусрета. У Општини постоје уређени спортски терени, као што су стрељане, тунели за лов на лисицу, риболовачка места и сл.

У овоме је најдаље отишло **риболовачко удружење** у Дебељачи, уређењем и привођењем намени Дебељачких језера, као и изградњом одговарајуће инфраструктуре, правилним газдовањем и порибљавањем рибњака, изградњом одговарајућих ресторанских капацитета и понудом рибљих специјалитета. Овим је заокружена целокупна понуда у области риболовног туризма, како у сфери рекреативног, тако и у сфери економског риболова и гастрономске понуде. Овај риболовни ревивр већ је јако добро познат у Србији, и спреман је за организовање такмичења ширег значаја из ове области. На дебељачким језерима од 2000. год. спортски риболовци и рекреативци могу да се баве комерцијалним риболовом. Језера су порибљена различитом врстом рецне рибе: шараном, штукаом, бабушком, смуђем, амуром и сомом. Овакав избор мами и хоби риболовце, али и професионалне такмичаре из целе земље и иностранства. У оквиру језерског комплекса налази се ресторан домаће кухиње и рибљих специјалитета, пространи паркинг, а изграђена су и 4 бунгалова (собе за купатилом) за смештај гостију.

Риболов као значајна грана рекреативног туризма у малој мери је искоришћен и у делу Потамишја, који се налази непосредно уз подручје Општине.

Према урађеној анализи може се рећи да су потенцијали риболова и рибарства у Општини велики и да су језера, реке и рибњаци у Општини традиционално познати. Даљим инвестирањем и ширењем понуде могу се остварити значајне користи у области туризма, односно креирањем понуде која ће заинтересовати већи број посетилаца. У том циљу потребно је:

- Изградити одговарајуће путеве и друге инфраструктурне објекте, као подстицај приватним инвеститорима;
- Реализовати одрживо газдовање и порибљавање у смеру потреба љубитеља риболова (креирање познатог риболовачког брэнда);
- Успостављање сарадње измену ТООК и удружења/газдинстава у циљу организовања риболовачких сусрета и такмичења;
- Осмишљавање одговарајуће маркетинг стратегије и идентификовање потенцијалних циљног тржишта и ширих интересних група (удружења, специјализовани часописи и емисије, сајмови, произвођачи опреме и др);
- Промовисање шанси ове гране туризма и могућности остваривања додатних прихода у циљу стимулисања отварања ресторанских капацитета, као и осталих облика стицања прихода;
- Заокруживање целокупне понуде у области риболовног туризма у сфери рекреативног и економског риболова, као и гастрономске понуде.

Ловни туризам је значајна грана, која је слабо искоришћена на подручју Општине, нарочито у области лова на пернату дивљач. Остале врсте дивљачи нису заступљене у мери која је потребна за организацију комерцијалног лова. Повезивање са другим ловним

ревирима, као што су Делиблатска пешчара, Царска Бара и сл., може се организовати значајнија заједничка туристичка понуда.

Лов има дугачку традицију у општини Ковачица, и у сваком насељу постоји сеоско ловачко друштво, која често сарађују и окупљена су под кровно општинско ловачко удружење "Ливаде". Ово општинско удружење, најчешће у сарадњи са најактивнијим удружењем "Зец" из Уздина (које има и највећи ревир) током године организује неколико већих ловава: хајку на лисицу у фебруару и велику хајку на дивље свиње у децембру/јануару. Организује се и такмичење Ловац и пас, а такође и скит и трап-пуцање у глинене голубове (стрелиште код Падине и стрелиште у Дебељачи).

У области ловног туризма потребно је првенствено повратити препознатљивост у области узгајања и ловног туризма пернате дивљачи. С тим у вези требало би подстицајним мерама омогућити развој ловачких удружења, изградњом узгајалишта пернате дивљачи и подизањем одговарајућих засада за њихово природно узгајање. Улагањем и опремањем ловачких домова могу се добити значајни капацитети за исхрану и смештај не само туриста ловаца и риболоваца, већ туриста уопште, са одговарајућом понудом специјалитета од дивљачи. Проблем у вези са тим представља нестабилност у управљачким структурама ових удружења, односно честа превирања у борби за власт и позиције.

3.1.1.3.6. Остварен промет угоститељско-туристичке привреде

Године 2007. Скупштина општине Ковачица је донела Одлуку о боравишној такси којом је одређено да туристи/гости за боравак у основним туристичким објектима плаћају 50 РСД, односно 40 РСД за боравак у комплементарним туристичким објектима-собама у власништву физичких лица.²³ Ефекти ове Одлуке, приказани су на следећем графику.

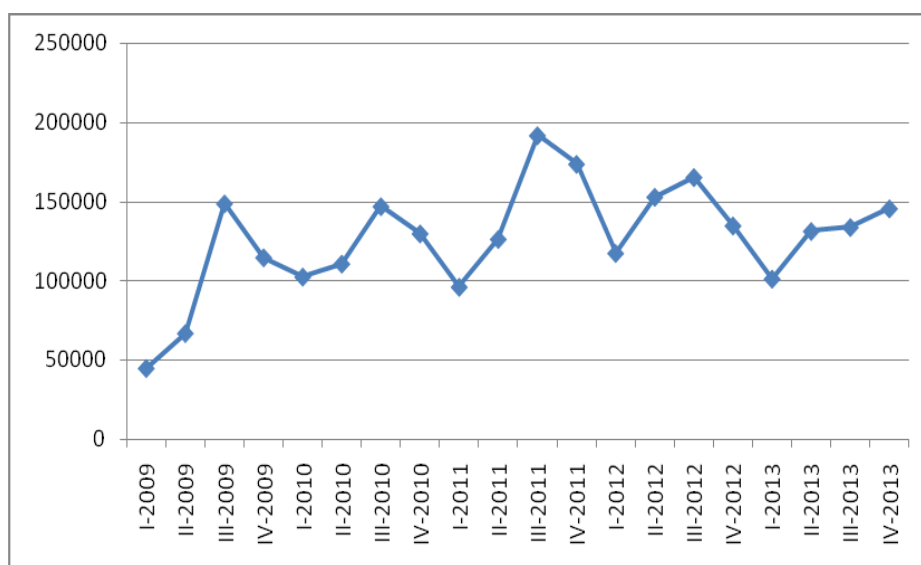

График 7. Уплата боравишне таксе по кварталима, период 2009-2013. год., у РСД²⁴

²³ Одлука о боравишној такси – Службени лист Општине Ковачица 7/2007.

²⁴ Извор: Одељење за привреду и ЛЕР

Општина Ковачица последњих година бележи значајан број посетилаца. Посете се најчешће организују кроз ђачке екскурзије, као успутна станица дестинација кружних тура и међународних и пословних посета, али у последње време све више и као викед посете. Ипак, ове посете су ређе организоване као туристичке посете, које у себи укључују ноћења и вишедневна задржавања. Разлози тога су вишеструки: непостојање вишедневне понуде, система регистрације туриста, довољног броја адекватних смештајних капацитета, па стога у званичним статистичким подацима, општина не бележи остварена ноћења и посете туриста. Поред тога потенцијали општине Ковачица нису уврштени у туристичку мапу АП Војводине у оквиру израде Стратегије развоја туризма Републике Србије и туристичког кластера Војводине, па се то поставља као циљ коме теба тежити.

ТООК бележи податке о броју ноћења туриста у приватном смештају, као и број посетилаца галеријама у самој Општини и родној кући Михајла Пупина.

Расподела смештаја у **приватном власништву** по процентима испуњености и приходима оствареним по основу смештаја домаћих и страних гостију може се видети у наредној табели. Добијени подаци прибављени су на основу анализе путем сондирања смештајних капацитета, које је извршила ТООК. Ови подаци се могу увећати за 20–30% из разлога не давања истинитих информација од стране приватних власника, због бојазни од инспекцијске контроле и евентуалног опорезивања прихода остварених издавањем смештајних капацитета.

Табела 19: Број ноћења у приватном смештају домаћих и страних туриста у општини Ковачица

	Домаћи туристи	Страни туристи
2008.	955	-
2009.	537	-
2010.	1.352	-
2011.	1.239	245
2012.	565	Н.д.
2013.	572	Н.д.

Извор: ТООК

Процент ноћења “правих” туриста је доста низак, али током лета тај проценат расте, првенствено због рекламирања категорисаног смештаја на интернету и чињеницом да туристи могу појединачно да уговарају смештај. Туристи који путују на релацији Средња Европа – Грчка, односно Црна Гора, углавном уговарају по једно ноћење. Категорија пословни туристи су појединци који на подручју Општине бораве по основу послова у локалним предузећима.

У наредне 2 табеле у наставку се може јасно уочити број долазака и ноћења домаћих и страних туриста у ПРЦ „Relax“. За домаће туристе најпосећенији су летњи месеци, где 2009. год. преовлађује јун док каснијих година прво место по ноћењима преузима месец август. Страни туристи бележе највећи број ноћења у новембру 2009. односно априлу (2010.) и јуну (2011.). Страни туристи долазе у ПРЦ „Relax“ као гости разних семинара, радионица, пројеката, а они се организују током целе године и избегавају летње гужве.

Табела 20: Преглед долазака домаћих и страних туриста у ПРЦ „Relax“

године месеци	Домаћи туристи					Страни туристи		
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011
I	101	284	260	387	228	17	38	18
II	55	205	269	382	487	15	31	87
III	42	266	342	564	497	41	38	67
IV	155	167	248	459	349	18	67	48
V	94	280	114	441	485	34	65	85
VI	255	219	169	586	410	32	82	160
VII	211	272	266	316	343	66	47	16
VIII	208	260	339	441	441	34	43	33
IX	258	279	325	481	216	92	33	89
X	234	228	467	332	437	131	35	75
XI	218	342	342	442	585	70	63	32
XII	200	210	304	293	605	98	40	18
Укупно:	2.031	3.012	3.445	5.124	5.083	648	582	728

Извор: ПРЦ Relax (Напомена: због малог броја страних туриста, од 2012. год. се страни туристи не појављују у извештајима ПРЦ Relax)

Табела 21: Преглед ноћења у ПРЦ „Relax“

године месеци	Домаћи туристи					Страни туристи		
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011
I	184	617	367	794	404	35	100	24
II	153	544	552	644	838	34	82	173
III	45	678	857	963	761	54	161	125
IV	274	247	620	905	564	30	241	111
V	287	404	210	960	741	70	137	184
VI	812	378	408	1299	698	89	189	579
VII	590	566	570	677	954	254	225	53
VIII	392	723	915	858	1432	97	121	70
IX	381	600	616	770	361	128	81	272
X	336	359	892	520	605	195	80	179
XI	616	618	496	748	1032	442	179	53
XII	313	390	533	507	775	173	60	31
Укупно:	4.383	6.124	7.036	9.645	9.165	1.601	1.656	1.854

Извор: ПРЦ Relax (Напомена: због малог броја страних туриста, од 2012. године се страни туристи не појављују у извештајима ПРЦ Relax)

Највећи број посетилаца је из Београда, како пословних тако и викенд тура. А ту су и инострани туристи који углавном иду путевима наивне уметности. Највећи број страних посетилаца је из Словачке, Босне, Македоније, Хрватске, Румуније, Црне Горе, Чешке, чак су боравили гости из Јапана, САД-а, Исланда и других земаља. ПРЦ „Relax“ тек треба да доживи своју експанзију и као смештајни и као пословно-рекреативни објекат.

3.1.1.3.7. Људски ресурси и тржиште рада

ПРЦ „Relax“ је предузеће основано одлуком Скупштине општине Ковачица, а регистровано је 18. 06. 2008. год., када је започет и званични период почетка обављања делатности. Основна делатност ЈП „Relax“ Ковачица је пружање угоститељских услуга, услуга смештаја и рекреације, а све у сврху развоја туризма у општини Ковачица.

Организациону структуру предузећа чини:

1. директор и заменик директора (руководство фирме),
2. финансијски сектор (рачуновођа, благајник),
3. угоститељски радници (кувари, конобари, шанкери и други),
4. радници на одржавању.

Укупан број запослених је 23 радника у сталном радном односу, као и 15 радника који раде под разним уговорима као испомоћ.

Предузеће се финансира из сопствених средстава која остварује из обављања делатности и субвенције општине.

ЈП Relax Ковачица располаже са рестораном са капацитетом од 130 места, ту је и модерна кухиња, рецепција, конгресна сала за одржавање семинара, едукација, сала за дискотеку, отворени и затворени базен са пратећим садржајима (фитнес сала, теретана, сауна, ђакузи и масажа). Објект поседује ресторанску башту за рад у летњем периоду капацитета 300 особа, затим 12 бунгалова за максимални смештај 110 гостију. Објект поседује сопствену трафо станицу, котларницу, бунаре, паркинг просторе итд. Поред основних средстава, објект има потпуни инвентар за обављање делатности (кухиња и ресторан) и комплетна опрема у бунгаловима (кревети, климе, ТВ апарати итд), као и опрему за базене (лежаљке и сл).

Relax пружа услуге како конгресног, спортског и пословног туризма, тако и услуге индивидуалних боравака. Предузеће жели да се структура услуга највише базира на учешћу конгресног, пословног туризма и викенд туризма у укупном асортиману. Такође жели да повећа квалитет изабраних типова услуга и да елиминира неатрактивне ђачке екскурзије.

Цене боравака су константне током године, пошто није дефинисана сезона (не припада планинском, бањском или приморском окружењу). Примењују се разлике у цени за време празника (Нова година, Дан заљубљених, Осми март, Ускрс, Први мај и слично) и оне зависе од кретања на тржишту у моменту непосредног формирања цене.²⁵

3.1.1.3.8. Промоција туристичке понуде

Промоција туристичке понуде општине Ковачица се обавља каналима доступним преко ТООК, ТОВ, ТОС, наступом на сајмовима, штампањем разног промо материјала, и уз велики ослонац на Интернет.

1. Туристичке организације

ТООК од оснивања сарађује са туристичким организацијама Војводине и Србије (у наставку ТОВ и ТОС). Оне преузимају календар манифестација од ТООК-а и промовишу најзначајније туристичке атракције на својим интернет страницама.

²⁵ Извор: Стручне службе ПРЦ Relax

У сарадњи са ТОВ, ТООК је наступала на сајмовима у иностранству (Словачкој, Словенији, Црној Гори, Босни и Херцеговини и др.) а преко ТОС пропагандни материјал ТООК-а и општине Ковачица долази и до западноевропских земаља (Немачка, Италија и др.).

2. Сајмови

У периоду 2006-2007. год., са отварањем радног места „радник у туризму“ у оквиру Одељења за привреду, малу привреду и развој ОУ Ковачица, ова особа и ово одељење је представљало туристичке потенцијале на сајмовима туризма у Новом Саду (ЛОРИСТ 2006) и Београду (Међународни сајам туризма у Београду 2007). На ова два сајма, општина Ковачица се представила у оквиру јужног Баната под кровом Привредне коморе Панчево. Рекламни материјал је био оскудан; Галерија наивне уметности, поједини сликари наиве и сл.

Од оснивања ТООК крајем 2007. год., туристичка понуда општине Ковачица је присутна на сајмовима у Србији и у иностранству:

2007 – Београд

2008 – Братислава, Словачка; Љубљана, Словенија; Београд; Нови Сад

2009 – Београд; Нови Сад

2010 - Београд; Нови Сад

2011 - Београд; Нови Сад

2012 - Братислава, Словачка; Београд; Нови Сад

2013 - Братислава, Словачка; Београд; Нови Сад

3. Интернет

Осим основне туристичке понуде, која се појављује на званичној интернет презентацији општине Ковачица www.kovacica.org, ТООК поседује своју интернет презентацију www.took.rs.

На презентацији се са леве стране налази садржај: Туристичка понуда, где се може детаљније сазнати о одређеним објектима туристичке понуде у општини Ковачица. На главној страници се мењају актуелне вести везане за рад ТООК-а и туристичку понуду општине.

Поред бројних садржаја на презентацији, свакако да се истиче део **ТУРИСТИЧКА ПОНУДА**, који је подељен на 5 основних целина, и то:

1. **Угоститељски објекти**, са рубрикама о смештају и ресторанима
2. **Излетишта**, са рубрикама о парковима, природним излетиштима, језерима и реком Тамиш,
3. **Забава**, са рубрикама о спорту и рекреацији, лову и роболову, и игралиштима,
4. **Култура**, са рубрикама о галеријама, атељеима, старим занатима, музејима, библиотекама, манифестацијама, сувенирима
5. **Религија**, са рубриком о црквама

Посетиоци сајта имају прилику да се путем богатих фото и видео материјала упознају са туристичком понудом и знаменитостима општине Ковачица, али и да добију све неопходне информације око резервације смештаја и осталог што може занимати једног туристу.

Презентација има и део под називом **Аранжмани**, где се налазе предлози за једнодневне и дводневне излете по општини Ковачица, које ТООК нуди туристичким агенцијама.

Такође, на сајту TOOK се налазе и банери-линкови према свим другим садржајим туристичке понуде општине Ковачица који поседују своје интернет странице: Галерија наивне уметности, Меморијални комплекс Михајла Пупина, поједини угоститељски објекти, атељеи сликара, али и линкови према партнерима као што су туристичке организације Војводине и Србије, привредне коморе и сл.

Слика 3. Ноте раге званичне презентације TOOK-а <http://www.took.rs>

Нажалост, веб презентација је доступна само на српском језику (латинично писмо), а енглеска верзија је само делимично преведена и то у делу Туристичка понуда и Организација. Интернет страница је тренутно у процесу редизајнирања.

TOOK поседује и Facebook, Twiter и Google+ налог, такође и Youtube профил, где се постављају видео записи.

4. Брошуре

Прва брошура у издању TOOK-а је публикована још током 2008. год. и представљала је најважније туристичке атракције. Ова брошурица под називом ОПШТИНА КОВАЧИЦА - туристички водич је до сада имала више издања, али је дизајн остао мање-више исти: наранџаста позадина плодности, богатости, пуно фотографија и кратки текстови на српском, словачком, мађарском, румунском, енглеском и немачком језику.

TOOK је издала и туристичку и културну мапу по општини Ковачица где се налазе мапе свих насеља општине и најзначајнији туристички пунктови.

Током 2012. и 2013. год. TOOK је дизајнирала и публиковала неколико брошура које су детаљније приказивале следећа насеља: Дебељачу, Падину и Идвор, али је помогла и

удружењу Клуб Креаторница, удружењу сликара ЖЕЂ, дебељачким самоукиим сликарима, ресторанима "Банатски салаш" и "Дебељачки салаш 1871", ергели "100 топола", да издају свој први промотивни материјал са својим производима.

TOOK је снимила неколико промотивних видео спотова и филмова, у сарадњи са Телевизијом Војводине и другим медијима. Такође, сарађивала је са познатим емисијама као што су "Жикина шареница", "Гастрономад", "Лук и папричице", "Ал'се некад добро јело", које су снимале своје прилоге у општини Ковачица и приказивале садржаје из ње.

3.1.1.3.9. Конкурентске предности туристичке дестинације

Анализирајући конкурентске предности општине Ковачица у односу на друге општине и регионе у Србији, али и у ближњем окружењу ван граница Србије, наметнуле су се 3, које су заиста јединствене и препознатљиве за Општину као туристичку дестинацију.

1. Галерија наивне уметности

Галерија наивне уметности у Ковачици је најстарија институција те врсте у Србији. Основана је 1955. год. као прва „сеоска галерија наиве“ у тадашњој СФРЈ.²⁶ Од ње је старија само галерија основана 1952. год. у Загребу – Сељачка умјетничка галерија, данас Хрватски музеј наивне умјетности. ГНУ је функционисала је у оквиру Дома културе „3. октобар“, Ковачица. Године 1989. сели се у нови објекат, где се и данас налази, а 2008. год. постаје самостална установа.

2. Меморијални комплекс Пупина у Идвору

Анализом понуде туристичких агенција, само трећина постојећих агенција у Србији организује посете местима везаним за познате личности. Такође, најчешће се у њиховим програмима појављују: Опленец (21%), Тршић (19%), Бранковина (16%), али и Идвор (14%). У понуди постоје и друге дестинације везане за познате личности (Ј.Ј. Змај, Доситеј Обрадовић, Никола Тесла, М.П. Барили и други), али у знатно мањем проценту (2% и мање).²⁷ За разлику од све три дестинације у Србији са којима је поређен, Меморијални комплекс Пупина у Идвору има највише потенцијалних (и неискоришћених) веза са иностранством. Јер, док су и Карађорђевићи, Вук Караџић, Ненадовићи и Десанка Максимовић врло значајни за српску историју и културу, ипак имају мањи туристички значај на европском и светском нивоу. Иако је и Вук Караџић боравио више година у Бечу, нема повезаности Тршића и ове метрополе. Представници Туристичке организације општине Ковачица и локалне заједнице Идвора већ су направили и прве контакте са Бледом, чији је Пупин био почасни грађанин.²⁸

3. Мултикултуралност

Мултикултуралност је карактеристика и других региона или општина у Србији, али је свакако најизраженија у Војводини. У оквиру Војводине, општина Ковачица је прави пример мултикултуралности, где се укрштају и развијају барем 4 културе: српска, словачка, мађарска и румунска, и то у својим карактеристичним изразима (сликарство, фолклор, гастрономија, обичаји,...). Њихов међусобни утицај такође није занемарљив и може представљати изазов за многе истраживаче у овим областима, како из земље тако и из иностранства. Због свега овога, све чешће се у разним круговима чује термин да је Ковачица у ствари „Војводина у малом“.

²⁶ Музеј наивне уметности у Јагодини је основан 1960. год.

²⁷ Мариана Гајан (Вењарски) – мастер рад "Одрживи развој туризма Меморијалног комплекса Михајла Пупина у Идвору", 2011, стр.31

²⁸ Исто, стр.35

3.1.1.4. Угоститељство

На подручју општине Ковачица највише угоститељских објеката је у самом месту Ковачица. Иако је, према доњој табели, регистровано 10 ресторана, само неколико их су "прави" ресторани, док се остали воде као објекти полуресторанског типа. Остали објекти исхране могу се сврстати у објекте брзе хране, тј. уско специјализоване објекте исхране јела са роштиља, односно млечно пекарских производа.

За туристичку понуду карактеристично је да постојећи ресторани осим призвука националног, по питању ентеријерског уређења ресторана, немају и гастрономски мени националних јела, већ су то класични рецепти уз незнатне гастрономске додатке (*Црвено Вино, У суседов, Банатски салаш у Идвору и Дебељачки салаш 1871*). Остали ресторани истичу се класичним ентеријерским уређењем различитог стила и разноврсном понудом јела (*ПРЦ „Relax“, 100 топола и рибљи ресторан Дебељачка језера*).

Табела 22: Угоститељски објекти по врсти и по насељима општине Ковачица

	Ковачица	Црепаја	Падина	Дебељача	Идвор	Уздин	Укупно по врстама објеката
Паб	1						1
Кафе бар	6	4	7	2	2	1	22
Клуб	1						1
<i>Fast food</i>	4						3
Ресторан	4	1		4	1		10
Пицерија	2			1		1	4
Дискотека	1					1	2
Посластичарница	1		1			1	3
Ђевабџиница	1		1				2
Пекара	4	2	1	1	1	2	11
Укупно у месту:	24	7	10	8	4	6	59

Извор: ТООК

Што се тиче ресторана и угоститељских објеката, најзначајнији су:

- **ПРЦ „Relax“** - За госте и посетиоце на располагању је ресторан „Релакс“, у склопу ТЦ „Релакс“. Нуде јела националне и интернационалне кухиње. За организоване групе постоји могућност презентације банатског стола са јелима словачке, мађарске, румунске и српске кухиње, могућност организовања пословних ручкова, састанака, коктела, свечаних догађаја...
- **Дебељачка језера** - Ресторан нуди богат избор алкохолних и безалкохолних освежавајућих пића. Рибља чорба, печена риба (смуђ и сом), чувени мађарски гулаш (специјалитет куће) и јела са роштиља, само су неки од кулинарских специјалитета које нуди.
- **Дебељачки салаш 1871** је једно од ретких аутентичних места те врсте у околини. Налази се на вашаришту у Дебељачи. Његови власници баве се узгојем домаћих животиња и производњом вина. На салашу се могу наручити јела са роштиља, испод сача, различите супе и чорбе, сухомеснати производи са домаћим сиревима а специјалитети су јела мађарске кухиње.

- **Банатски салаш** – се сместио у непосредној близини Идвора. Грађен у китњастом војвођанском етно стилу, пријатно је место за боравак. На јеловнику се, уз природна домаћа пића, нуде првокласни специјалитети са роштиља, рибљи специјалитети, као и специјалитети добре старе банатске кухиње.
- **100 Топола** - У оквиру спортско рекреативног центра "100 Топола" у Црепаји, налази се ресторан домаће кухиње, са вајатом и баштом и музејском поставком оруђа за рад. Ресторан има у понуди богат избор домаћих и страних пића и јеловник у коме ће свако наћи бар једно јело које ће морати да проба. У понуди је и музика тамбурашког оркестра.
- **Јармочиско Војводина паб** се не сврстава у класичне ресторане. То је паб, који нуди и домаћу кухињу. То су углавном јела са роштља, као и разне чорбе и кувана јела. Препознатљив по интеријеру у дрвету и концертима сваког викенда. Објект је отворен 2006. год. и располаже капацитетом око 100 људи.
- Ресторан **Црвено вино** се налази у центру Ковачице. То је ресторан који је током 2012-2013.године направио велику реконструкцију. Тиме је повећао свој капацитет са 50 на 300 места, али је изгубио део свог амбијента у националном стилу. У националном стилу је остао главни објект, који данас служи као помоћни. Нуди јела војвођанске кухиње, уз одређене словачке специјалитете. Ресторан носи име по чувеном роману *Červené víno* који је написао словачки писац Франтишек Хечко.
- **Ресторан домаће кухиње Модена Банатска у Дебељачи** – Ресторан са богатим јеловником и кулинарским специјалитетима. Ресторан погодан за одржавање разних прослава до 250 гостију. У амбијенталну целину спадају и два отворема базена, један олимпијски и један мањи, намењен за децу са пратећим садржајем.

Уочени недостаци код ресторанске понуде јесу некатегорисаност објекта, што у много чему одређује квалитет услуге, а нарочито ценовну класу. Код већине ресторана је уочена проблематика хигијенских и санитарних услова. Посебан проблем представља недостатак менија или немогућност наручивања јела која су назначена у менију. Ресторани се често не држе прописаног радног времена. Значајан проблем је и нерегулисани паркинг простор испред ресторана, који није адекватно уређен. Примедба туриста, нарочито страних јесте и то што у неким ресторанима не постоје посебни одељци за пушаче и непушаче (Публикација Месне заједнице Ковачице, 2001).

На подручју општине Ковачица у свим насељеним местима постоје кафићи, пицерије и дискотеке, као основни облик понуде за туристе, а нарочито за млађе категорије. Неки кафићи су изузетно лепо уређени, док се код других може видети крајња импровизација по питању ентеријера.

3.1.1.7. Кратак преглед релевантних планских докумената

Као кључни релевантни документ сигурно да фигурише **Стратешки план развоја општине Ковачица 2010-2015.** у којем се на један интегралан начин приступило развојној проблематици, при чему је туризам препознат и дефинисан као развојни приоритет са бројним предвиђеним пројектима за реализацију.

У процесу израде Документа, између осталог, поштован су принципи партнерства и транспарентности, при чему су у сам процес били укључени сви релевантни чиниоци, а грађани су имали више прилика да дају допринос у дефинисању стратегије и касније у њеној разради.

Документ се у основи састоји из следећих кључних поглавља:

- Социо-економска анализа
- SWOT анализа
- Примена пирамиде ЛЕР-а
- Визија и мисија Општине
- Приоритети
- Финансијски извори и мере имплементације Стратегије
- Пројекти по развојним приоритетима

У *Социо-економској анализи*, разрађене су следеће теме: Основни географски и историјски подаци; Демографска анализа; Основни економски показатељи; Запосленост и незапосленост; Регистроване и активне компаније; Индустрија; Пољопривреда; Трговина; Туризам; Финансијске институције; Инфраструктура; образовање; Социјална политика и здравство; Култура; Спорт; Медији.

У делу *SWOT анализа* табеларно је дат преглед снага и слабости општине Ковачица, као и шанси и претњи које карактеришу њено релевантно окружење.

У делу *Примена пирамиде ЛЕР-а* графички је приказан однос међу будућим параметрима Стратегије. Тако су при врху дате визија и мисија Општине, док су при дну дати наговештаји будућих пројеката.

У делу *Визија и мисија Општине* наративно су дефинисани визија и мисија Стратегије, као основни параметри из ојих ће се касније извести развојни приоритети.

У делу *Приоритети* наративно су до веома високог нивоа детаљности разрађени и дефинисани приоритети Стратегије, и то са два аспекта:

- развојни приоритети, и
- секторски приоритети.

Као **развојни приоритети** постављени су:

- Образовање у функцији развоја привреде;
- Развој МСПП
- Инвестиције – стварање повољног инвестиционог амбијента;
- Запошљавање;
- Развој инфраструктуре;
- Равномерни развој Општине, и
- Заштита животне средине.

Као **секторски приоритети** постављени су:

- Развој пољопривреде;
- **Развој туризма**, и
- Развој прерађивачке индустрије.

У делу описа секторског приоритета – **РАЗВОЈ ТУРИЗМА**, идентификовани су предуслови, односно потенцијали Општине, као природни и културно-уметнички. Као основни приоритети развоја туризма постављени су:

- Централизација активности – стратешких, информативних и промотивних, као и обједињавање понуде;
- **Израда Стратегије развоја туризма;**
- Преиспитивање постојећих и развој нових туристичких производа;

- Израда маркетинг стратегије;
- Обезбеђивање критичне масе знања;
- Обезбеђење довољног броја програма обуке и усавршавање постојећег туристичког особља, као и промоције туристичке свести међу мештанима.

У делу **Развој туристичких производа**, детаљније су обрађени: Културни и етно туризам; Манифестациони туризам; као и Лов, риболов и рекреативни туризам. У сваком од ових видова туризма дати су конкретни предлози, шта би требало урадити по питању унапређења сваког од разматраних туристичких производа.

Као посебно подпоглавље, детаљно је разрађен **Рурални туризам – шанса интегративне улоге постојећих туристичких производа**. Констатовано је да у Стратегији развоја туризма РС, Општина није уписана као место развијеног руралног облика туризма, из разлога недовољно развијене понуде туристичких производа и смештајних капацитета.

И коначно, посебно подпоглавље је посвећено **ТООК-у**. Дефинисани су приоритети њеног рада, од којих се издвајају:

- Активно укључивање у програме изградње туристичке инфраструктуре и уређења простора;
- Координирање активности и сарадње између привредних и других субјеката у туризму.

У делу *Финансијски извори и мере имплементације Стратегије* детаљно су разрађена два сегмента:

- Механизми, инструменти и мере подршке инвестиционим улагањима на државном нивоу, и
- Институционална и финансијска подршка улагањима у привреду.

У завршном делу *Пројекти по развојним приоритетима* табеларно су по развојним и секторским приоритетима, времену реализације и врсти, представљени конкретни пројекти са својим називима. У секторском приоритету Развој туризма представљено је 34 пројеката. Ови пројекти су база за пројекте који ће се наћи у Акционом плану Стратегије.

Без обзира што у приказаном Документу нема развијених индикатора за праћење стања, он представља добру основу за поређење са претходним стањем.

Као Анекс претходно описаног Документа разрађен је и **Стратешки програм за запошљавање и samozapoшљавање жена у општини Ковачица**. Програм је подељен у 12 секција, и то: Рурални развој; Родност у руралном развоју, улога жена; Правни и стратешки оквири; Процес израде Стратегије за (само)запошљавање жена у општини Ковачица; Методологија; Демографски подаци, запосленост-незапосленост из родне перспективе; SWOT анализа; Визија; Оперативни план; Шема оперативног плана, са приказом циљева, мера и активности за период 2011-2015; Имплементација Стратегије; Могући извори финансирања активности на имплементацији Стратегије. Овај Програм може представљати добар материјал за Анализу стања, дефинисање параметара Стратегије, а може дати и наговештај за пројекте који ће се наћи у акционом плану ове Стратегије.

Уз претходно описане стратешке документе, у Општини се раде и оперативни плански документи, од којих су на овом месту релевантни:

- Годишњи локални план запошљавања општине Ковачица 2013, и
- Годишњи план заштите пољопривредног земљишта.

3.1.2. SWOT анализа – ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

Радна група **РГ 1: Економски развој** је у оквиру свог тематског подручја израдила SWOT матрицу приказану у наставку.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
+ Туристичко насеље RELAX*** + Домаћа радиност - Категоризован и регистрован приватни смештај (око 70 лежаја)*** + Традиција наивног сликарства (уметници, 4 галерије, приватни атељеи)*** + Идвор – Михајло Пупин (Родна кућа, музеј, народни дом, колонија за младе таленте, Дани Михајла Пупина)*** + Верски објекти – „Торњеви Баната“ + Традиција старих заната (традиционални и уметнички)** + Туристичка организација општине Ковачица ** + Бројне манифестације (Вашар у Дебељачи, ...) ** + Традиционално кулинарство (разноврсна и аутентична кухиња: кулен, штрудла, ...) ** + Пољопривредна производња (органска и здрава храна са „лица места“) ** + Потамишје као природни ресурс ** + Активан НВО сектор (ловци, риболовци, жене, КУД-ови) ** + Добри међуетнички односи ** + Знање, искуство и стручност људи по питању туризма ** + Препознатљивост туристичког производа *	- Неискоришћеност туристичких потенцијала*** - Недовољна дефинисаност туристичког производа - понуде*** - Недовољан туристички маркетинг*** - Нерешени имовинско-правни односи за камп насеље и објекте од интереса за туризам*** - Непостојање инфраструктуре у Потамишју*** - Слаба комуникација ТОК и црквених општина** - Преклапање манифестација (датумски и садржајно)** - Слаба саобраћајна комуникација (Идвор, Уздин-Путниково)** - Недовољна едукованост туристичких радника**
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
✓ Географски положај - Близина већих центара (БГ, ПА, ЗР)*** ✓ Глобални трендови (здрав живот, викенд туризам, ...)*** ✓ Тренд уласка на туристичку мапу нових и мањих дестинација*** ✓ Критеријуми савременог туристе (ближе и сигурније дестинације, краћа, чешћа и викенд путовања, раст интереса за културним садржајима, ...)*** ✓ Сарадња са братским и партнерским општинама у земљи и иностранству*** ✓ ЕУ интеграције** ✓ ЕУ фондови** ✓ Функционисање словачке канцеларије у Братислави/Словачка**	× Депопулација Општине*** × Сиromашење друштва*** × Државна политика по питању друмског саобраћаја** × Неефикасност туристичке инспекције** × Друштвено-политичка нестабилност** × Елементарне непогоде – снег** × Раст удела сиве економије** × Загађење животне средине*

3.2. Друштвени развој

3.2.1. Опис тренутне ситуације

3.2.1.1. Образовање

Образовна структура становништва у општини Ковачица је приказана посредством следеће табеле.

Табела 23: Образовна структура у Општини, према школској спреми

Пол	Укупно	Без школе	Непотпуна ОШ	ОШ	СШ	ВШ	ВСС	Непознато
						VI степен	VII степен	
свега	21.359	366	3.753	6.990	8.671	744	795	40
ж	10.613	102	1.352	3.345	5.059	362	375	18
м	10.746	264	2.401	3.645	3.612	382	420	22

Извор: РЗС, попис 2011. год.

Преглед образовних институција за различите нивое образовања, са седиштем у општини Ковачица, дат је у наставку.

У општини Ковачица налазе се предшколске установе и основне школе у свим насељима, као и једна средња школа - гимназија у Ковачици. Настава у основним школама води се на 4 језика који су усвојени као званични у општини Ковачица (српски, словачки, мађарски и румунски), негујући на тај начин матерњи језик и националну културу националних мањина општине

Предшколска установа

Предшколска установа „Колибри“ има објекте у свим насељима општине Ковачица.

У Ковачици су два одељења у којима је настава на српском и два одељења у којима је настава на словачком језику. У Дебелачи постоје два одељења у којима је настава на српском језику, једно одељење на мађарском језику и једно мешовито одељење, где је настава на српском и мађарском језику. У Падини има четири одељења и у сваком се настава одвија на словачком језику. У Уздину постоји само једно мешовито одељење, а језици на којима се у њему одвија настава су српски и румунски језик. У Црепаји постоје три одељења у којима је настава на српском језику и у Идвору и у Самошу постоје по једно одељење предшколске установе на српском језику

Основно образовање

У свим насељима општине Ковачица има по једна школа чија је делатност основно образовање.

У Ковачици је то Основна Школа „Млада поколења“ која поседује 8 одељења у којима се настава похађа на српском језику и 20 одељења у којима настава тече на словачком језику.

У овој школи постоје још два одељења, од којих је једно за децу са посебним потребама и једно за децу са аутизмом.

У Дебељачи се налази Основна Школа „Моша Пијаде“. Она има 16 одељења у којима се настава води на српском и 8 одељења у којима се настава води на мађарском језику.

У Црепаји се налази Основна Школа „Сава Жебељан“, која има 22 одељења на којима се настава похађа на српском језику.

У Падини је Основна Школа „Маршал Тито“ која има 25 одељења. Настава се изводи на словачком језику.

У Самошу се налази Основна Школа „Лукреција Анкуцић“. Она има 8 одељења у којима се настава одвија на српском језику.

У Уздину се налази Основна Школа „Св. Георгије“. У овој школи се настава одвија на српском језику у 9 одељења, а на румунском језику у 8 одељења. Истурено одељење ове школе налази се у Путникову. Ученици из Путникова у свом месту похађају прва четири разреда, док више разреде похађају у школи у Уздину.

У Идвору је Основна Школа „Михајло Пупин“, која има 8 одељења у којима се настава одвија на српском језику.

Средњошколско образовање

Историјат гимназије у Ковачици почиње након Другог светског рата, када је основана прва непотпуна гимназија. Од 1962. до 1969. год. у Ковачици је постојала средња економска школа. Ова школа прерасла је у гимназију која је почела са радом 1967. год., под именом гимназија "Михајло Пупин" и функционисала као двосмерна гимназија, са друштвено-језичким и природно-математичким смером. Ђаци који би завршили гимназију имали би шире образовање и могли су да упишу било који факултет, за разлику од економске школе, која је била усмерена и пружала мање избора. Године 1974. гимназија је прерасла у Образовни центар. Заједничко средње образовање трајало је две године. Након тога ђаци су могли да упишу наредне две године позивно-усмереног образовања. Од 1987. до 1990. године постојала је средња школа природно-математичке, пољопривредне, металске, дрвопрерађивачке и кожарске струке. Коначно, 1990. године у ковачичку средњу школу се уписује прва обновљена генерација гимназијалаца општег смера.

Гимназија "Михајло Пупин" спада у ред гимназија општег смера. Настава у њој се одвија на два језика: српском и словачком. Од језика националних заједница негује се румунски језик, а укупан број језика који се у школи говоре или изучавају износи чак седам. Вишејезичност и мултиконфесионалност је одлика овдашње средине и гимназија се према томе односи са посебном пажњом и поштовањем.

Ученици гимназије, којих тренутно има преко три стотине долазе у највећој мери из места са територије општине Ковачица, али такође и из Панчева, Качарева, Јабуре, Опова и других околних места. Настава у гимназији се одвија у 12 одељења. Гимназији "Михајло Пупин" припада истакнуто место у вршењу просветне и културне делатности у региону, јер она данас у пуном смислу представља локални образовни центар.

3.2.1.2. Здравствена заштита

У сваком насељеном месту општине Ковачица се налази дом здравља са апотеком. У Ковачици се налази и диспанзер са специјалистима који раде одређеним данима. У општини Ковачица постоји и служба хитне помоћи.

У наредним табелама дат је преглед медицинског особља ангажованог у Дому здравља Ковачица.

Табела 24: Медицинско особље при Дому здравља Ковачица и осталим насељима Општине

	Ковачица	Остала насеља	Укупно
СЗП	1	/	1
Општа пракса	2	12	14
Стоматологија	2	3	5
Одсек пнеумофтизиолог (АТД)	1	/	1
Гинекологија	2	/	2
Педијатрија	2	2	4
Лабораторија	1	/	1
Хитна	6	/	6
Спец. консулт. службе	4	/	4
Апотека	1	3	4
Медицинске сестре	38	42	80
Виша СС	5	/	5

Извор: Дом здравља Ковачица

Поред запосленог медицинског особља у Дому здравља је запослено и немедицинско особље и то: Вознио парк (возачи) – 7, Управа (СЗП)- 11 и Остало (спремачице, ложачи,...) – 21. У Дому здравља ангажована су и лица на одређено време и то: 3 лекара, 3 медицинске сестре и 3 као техничко особље.

Квалитет здравствене заштите је препознат као једна од најважнијих карактеристика система здравствене заштите и саставни део свакодневних активности здравствених радника, здравствених сарадника и свих других запослених у здравственом систему. Стално унапређење квалитета представља континуирани процес чији је циљ достизање вишег нивоа ефикасности и успешности у раду, као и веће задовољство корисника и давалаца здравствених услуга.

3.2.1.3. Социјална заштита

За послове социјалне заштите у општини Ковачица, институционално је надлежан Центар за социјални рад Ковачица. На основу Одлуке Скупштине општине Ковачица од 27. априла 1990. год. основан је Центра за социјални рад „Ковачица“ Ковачица. Центар за социјални рад „Ковачица“ основан је као установа социјалне заштите ради обављања послова социјалне заштите и социјалног рада. Седиште центра је у Ковачици, ул. Чапловичова бр. 17.

Скупштина општине Ковачица као и Скупштина општине Опово на седници оджаној 10.04.1992. год. усвојиле су и закључиле Споразум о оснивању Центра за социјални рад општине Ковачица и Опово. Општине Ковачица и Опово споразумне су да се оснује Центар

за социјални рад Ковачица и Опово. Седиште Центра за социјални рад Ковачица остаје исто, с тим да Центар сада има и одељење у Опову, ул. Бориса Кидрича бр. 10

Центар врши делатност од посебног друштвеног интереса.

Делатност Центра из области социјалне заштите је:

- Откривање социјалних потреба у њиховом индивидуалном и ширем друштвеном испољавању (социјални случајеви и социјални проблеми), примена и спровођење одговарајућих облика социјалне заштите и непосредно пружање услуга социјалне заштите, решавање у првом степену о захтевима за остваривање права из социјалне заштите утврђених Законом о социјалној заштити, обављање послова поверених одлуком скупштине општине и актом фонда социјалне заштите, обављање послова органа старатељства и послова извршење васпитне мере упућивања у дисциплински центар, развијање породичног смештаја и вршење надзора над истим, пружање саветодавне услуге и стручне помоћи појединцу, породици и групи грађана, сарадња са другим оранима и установама у остваривању својих задатака, развијање социјалне културе грађана на територији општине као и вршење и других послова у области социјалне заштите.

Делатност Центра из области друштвене бриге о деци је:

- Организовање мере и активности којима се обезбеђују помоћ породици у остваривању њене репродуктивне улоге, нези, подизања и васпитања деце, решавање у првом степену о захтевима за остваривање права из области друштвене бриге о деци утврђених Законом о друштвеној бризи о деци, вршење и других послова у области друштвене бриге о деци.

3.2.1.4. Култура и уметност

У погледу културе значајни су домови културе, који су основани у скоро свим насељеним местима, Општинска библиотека, која има огранке у 4 насељена места и удружења грађана: фолклорне трупе, музички ансамбли, удружења жена, удружења уметника и сл.

Дом културе Падина са поносом носи име познатог падинског песника, есејисте, књижевног критичара Михала Бабинке (Michal Babinka). У њему активно раде следеће секције: музичко- фолклорна, позоришна, литерарна, ликовна. У секцијама је активно око 100 аматера.

У музичко – фолклорној секцији, која је најбројнија, негују се словачке народне песме и игре из нашег краја, са којима аматери наступају на смотрама у Србији и иностранству.

Позоришна секција, својим радом чува позоришну традицију већ 95 година. Сваке године припреме бар једну позоришну представу, са којом се презентују у земљи и иностранству.

Дом културе у Падини сваке године организује културну манифестацију Падински дани културе, која почињу другог викенда у августу са прославом Дана Падине. На тој манифестацији организују се следећи догађаји:

- Колективна изложба падинских сликара наиве
- Бабинкови литерарни сусрети
- Концерти КУД-ова из земље и иностранства.
- Фестивал ПАДИНА ПЕВА - фестивал словачких народних песама а извођачи су
- Млади падински певачи аматери.

- БАНАТСКИ ФЕСТИВАЛ словачких народних песама где су извођачи млади певачи из словачких банатских села.

Дом културе у Падини има галерију где увек можете да погледате уметничка дела падинских сликара наиве.

Све секције у Дому културе имају за собом изванредне успехе, општинског, регионалног, покрајинског, републичког ранга, као и успешну међународну сарадњу.

Запослена су тренутно два радника. Активности се одвијају у згради Дома културе Михал Бабинка у Падини.

Културне манифестације осим Дома културе организује и Удружење жена у Падини. Оне организују разне изложбе, другог викенда у августу организују Тортијад и почетком новембра манифестацију „Tekvicova zabava“ (забава у част бундеве).

У Падини се организује Ликовна колонија инвалида рада Баната. Организатор ове манифестације је Општинска организација инвалида рада Ковачица а одржава се трећег викенда у августу.

Осим поменутих манифестација организује се и манифестација „Vino hudba klobasa“ (Вино, музика, кобасице) одржава се половином фебруара организатор је МОМС-месни одбор Матице Словачке у Падини.

Општинска библиотека Ковачица организује културно-едукативне догађаје, који су већином локалног карактера и на којима буде присутно 20-100 људи.

Врсте локалних догађаја:

- Зимске и летње радионице за децу и младе,
- Додела награда са књижевно-информатичког конкурса
- Бабинкови сусрети, Падина
- Презентације књиге завичајних аутора
- Курсеви оспособљавања одраслих за рад на рачунару
- Издавање и промоција часописа за књижевност и уметност локалних аутора „Класје“

Библиотека је у 2009. год. организовала Семинар за библиотекаре Библиотечке мреже Србије, који је био догађај од ширег (републичког) значаја и који се одржао у ПРЦ Релакс.

У оквиру **Дома културе "Доина" Уздин** постоји:

- Драмска секција,
- Фолклорни Ансамбл,
- Народни оркестар "Доина"
- Мушка певачка група,
- Женска певачка група,
- Галерија Наивне уметности.

Драмска секција Дома културе "Доина" Уздин сваке године учествује на Општинској смотри Позоришта аматера, на зонском такмичењу (јужнобанатском), као и на Позоришним Данима румуна из Војводине. Током године организује разне репризе како у месту тако и у другим насељеним местима са румунским живљем.

Музичко-Фолклорни Ансамбл "Доина" сваке године учествује на разним манифестацијама како у земљи тако и у иностранству. Фолклорни Ансамбл "Доина" већ 10 година заредом узима прво место на најзначајнијој културној манифестацији румуна Велики фестивал фолклора румуна из Војводине-Србија. Током године организујемо разне културно уметничке програме где су укључене све секције Дома културе (Фолклорни ансамбл, народни оркестар, мушка и женска певачка група....)

Галерија наивне уметности Уздин је једина те врсте код румуна са ових простора. У Галерији наивне уметности која се налази под окриљем Дома културе "Доина" постоји стална поставка од око 110 слика коју посетиоци и љубитељи ове врсте уметности могу посетити сваки дан. Током године организујемо разне изложбе у земљи и иностранству.

Дом културе Доина Уздин сваке 5 године је домаћин највећој и најзначајнијој манифестацији румуна Велики фестивал фолклора румуна. Такође у сарадњи са Музичком омладином Уздин организујемо фестивал забавне музике "Младост пева" који се сваке године организује у септембру месецу у Уздину.

У Уздину постоји још и Књижевно уметничко друштво "Тибискус".

НАИВА И ГАЛЕРИЈА НАИВНЕ УМЕТНОСТИ

Настанак и развој наивне уметности на територији Општине има своје историјске и политичке претпоставке. Далеко од свог завичаја, на туђој територији, под туђом чврстом руком, колонистима у војној граници није остало друго него да се потчине власти и да негују успомену на свој завичај кроз народну песму, игру, предање, живописну ношњу...У слободном времену, након обављених граничарских дужности, људи су се склањали у куће избегавајући јавна места где би били на оку власти. Куће су украшавали бојењем зидова и шарањем врата, а понегде су осликавали и дворишне зидове. Тада су копирали слике сентименталне садржине које су видели на календарима, дописницама... Суочен са својом неукошћу, сељак друге мотиве и није могао да представи. Копирао је оно што је видео, мислећи да, чим то долази из града, има неку вредност.

У сеоској средини, каква је била Ковачица, није било уметника који би подстакли појединце на самостално стваралаштво. Додуше 1845. год. је у Ковачици боравио Константин Данил, један од највећих српских сликара XIX века. Тада је за ковачичку барокну евангелистичку цркву насликао дело које представља Исуса Христа у Гетсеманском врту. Како је говорио познати ковачики сликар наиве Мартин Јонаш, она је засигурно допринела да појединци схвате да сликање није траћење времена, него племенит посао достојан поштовања.

Први међу ковачичким сликарима, **Мартин Палушка** и **Јан Сокол** нису имали никакву подршку на почетку свог рада. Напротив, добијали су грдњу што узалуд троше хартију и време. То их није омело са радом. Палушка је купио земљане боје, мешао их са фирнајзом како би сликао као „прави“ уметник. Уљане боје је користио од 1937. год., а мотиве је налазио копирајући слике скромних уметничких вредности. Заједно са Соколом посећивали су београдски Народни музеј, тражећи нове узорне и мотиве. Њима се 1942. год. придружио још један земљорадних **Михал Биреш**, под њиховим утицајем набавио је уљане боје и почео да пресликава разгледнице. Једноставно у својој уметничкој неукости, Палушка, Сокол и Биреш за друге мотиве и нису знали. Бојећи се да не наиђу на још веће неразумеваше, пресликавали су оне слике за које су претпостављали да имају неку вредност.

Крајем 1947. год., **Владимир Бобош**, након вишегодишњег службовања у Шиду, вратио се у

своје родно место. Ни он није имао уметничко образовање. Био је банкарски чиновник. Али за разлику од осталих Ковачичана, имао је позамашно искуство у изради гоблена. У Шиду се упознао са Савом Шумановићем који није успео да га наговори да престане са копирањем малограђанских слика. Међутим копирањем таквих слика, претежно сентименталне садржине, изградио је сопствено искуство које је могао да пренесе другима.

Током 1951. год. незванична група добија формални оквир оснивањем ликовне секције Културно-просветног друштва „Покрок“, које је већ имало библиотеку, музичку, драмску, фолклорну и литерарну групу.

Крај 1952. и почетак 1953. год. је пресудан период за развој ковачичког наивног сликарства. **Октобра 1952.** год. Ковачица је прослављала 150 година насељавања Словака и осам година од ослобођења. У традиционалној прослави названој **Ковачички октобар** све аматерске групе су узеле учешће. Поред 120 уљаних дела изложени су и радови из области примењене уметности. И поред тога што није било оригиналних радова, прва изложба слика је била веома значајна, јер је допринела популаризацији сликарства у Ковачици. За слике се заинтересовао и академски сликар и ликовни педагог Стојан Трумић из Панчева. Посетио је Ковачицу почетком 1953. год. са намером да помогне сликарима-почетницима. Саветовао је их је да сликају шта виде и како виде. И поред бројних несугласица, Трумићеве препоруке су дале резултат. На другој изложби Ковачичког октобра **1953.** год. Јан Сокол и **Мартин Јонаш** су изложили **прве оригиналне радове.**

Три успешне изложбе слика у Ковачици и једна у Падини, су одиграле велики значај за даљи развој сликарства на овом подручју. Појединци су чак учествовали на изложбама у Зрењанину, Вршцу, Панчеву... Ковачичани су схватили да би село требало да има сталну ликовну поставку, како ненајављени гости не би наилазили на затворена врата. Тај проблем је решен 15. маја **1955.** год., када је захваљујући ентузијазму сликара и подршци земљорадничке задруге, у Ковачици отворена **прва сеоска галерија слика** у Југославији. Ковачичани, сликари, чланови Галерије, одлучили су да сваке године поклоне по једну слику, како би се формирао фонд слика. Пре ове галерије у Југославији је постојала још само „Сељачка уметничка галерија“ у Загребу, основана 1952. год..

Тих година су започели са радом и други данас познати сликари: **Јан Стракушек, браћа Јан и Ондреј Вењарски, Павел Хрк...**

Најстарија активна сликарка **Алжбета Чижикова** је примљена у ликовну секцију крајем јануара 1954. године. Уз Алжбету касније су се појавиле и **Зузана Халупова, Катарина Кожикова, Катарина Карлечикова, Ана Књазовиц, Ева Хусарикова, Зузана Верески...**

Током ових година кроз галерију је прошло више од шездесетак сликара, од тог броја 37 уметника наиве су постали њени активни чланови.

Најзначајнији представници Галерије наивне уметности, који су прославили Ковачицу на готово свим меридијанима света су Мартин Јонаш и Зузана Халупова, чије слике посетиоци имају прилику да виде у Галерији.

Зузана Халупова (Zuzana Chalupova) је рођена 1925. год. у Ковачици. Завршила је пет разреда основне школе. Педесетих година је, као чланица Друштва жена, везла мараме, кошуље, гоблене... Чим је продала гоблен за пристојну цену, купила је уљане боје како би могла да слика на платну. Њен успех је био метеорски. 1965. год. први пут излаже на традиционалној манифестацији „Ковачички октобар“. Прву самосталну изложбу је имала у Дубровнику 1968. год., на којој су одушевљени странци откупили све слике.

Деца су главни мотив Зузаниних слика. Није имала своје деце па им се радовала док их је сликала. Чак је и одрасле сликала као децу; разликују се једино по брковима. Због тога често кажу да је Зузана сликарка дечје душе. У њеном уметничком свету влада хармонија и лепота, дечја безбрижност и непосредност...поред деце чести су мотиви зима, ковачичка црква и библијска тематика.

Не мали број дела је настао из хуманитарних потреба. Тако је насликала монументалну композицију посвећену Црвеном крсту у Женеви. У првом плану се налазе десетине ликова деце и чланова Црвеног крста одевених у традиционалну словачку ношњу са обележјима Црвеног крста.

Године 1974. Халупова је насликала за Уницеф „Деца УН“, дело препуно симбола: у средишту композиције је Земљина кугла а у другом плану је зграда Уницефа. Ту су и Кип слободе, раздрагана деца, роде и анђели са маслиновим гранчицама... Исте године је Уницеф њену слику „Зима“ штампао у виду новогодишњих честитки у два милиона примерака... До данас је, углавном посредством Уницефа, штампано преко пет милиона разгледница-репродукција њених дела.

Зузана Халупова је пропутовала читав свет, обучена у словачку народну ношњу. Одржала је самосталне изложбе у Дубровнику, Паризу, Версају, Дизелдорфу, Бону (СНР), Ерленбаху, Цириху (Швајцарска), Њујорку, Бечу, Лондону, Риму, Женеви, Токију, Монреалу, Јерусалиму, Бечу, Женеви, Братислави, Банској Бистрици, Прешеви... и широм бивше Југославије.

Преминула је 2001. год., у 76. години живота. Случај је хтео да последњи снимљени документарни филм о њеном животу, премијерно буде приказан на РТС-у баш оног дана када је Ковачица последњи пут испратила Зузану Халупову.

Галерија у свом фонду поседује 27 уља на платну Зузана Халупове.

Мартин Јонаш (Martin Jonáš) је рођен 1924. год. у Ковачици. Завршио је четири разреда основне школе и шестомесечни курс за пољопривредне произвођаче. Бавио се земљорадњом.

Године 1948. почео је озбиљније да се бави сликарством, а на првој заједничкој изложби 1952. год. изложио је две слике: Жетва у Банату и Поље у позну јесен.

У току вишедеценијског Јонашовог стваралаштва могу се уочити етапе у развоју самосталног израза. Као и други сликари, и Јонаш је прва искуства стекао копирајући репродукције. Зато су се на његовим првим сликама могле видети егзотичне животиње... Дуго је лутао тражећи оригиналан израз; током шездесетих година усавршава технику, мења тематику и мотиве а дела добијају дубљи смисао. Композиције ослобађа сувишних појединости а централни мотиви су преувеличани како би основна идеја била уочљивија. Тако флаусоидни клип кукуруза, хлеб и бундева - симболи плодности, остају огромних сразмера. Као дете, кријући се испод стола, загледао је отекла стопала и жуљевите руке очевих гостију, зато његови ликови као да су изашли из гротеске: имају мале главе а велике руке и ноге.

У Јонашевом ценру пажње је човеково душевно стање. Ситуације у којима га приказује су најразличитије: док ради у пољу или дворишту, док се одмара, када је на пијаци или свадби, када је болестан, у крчми, или тучи; његови људи су напаћени, уморни, онемоћали, сиромашни, али ведри и распусни.

На Јонашевим сликама доминира наранџаста боја летине. Говорио је да га та боја богатства смирује, освежава и храбри; да га подсећа на њиву, на мирис плодова и хлеба.

Јонаш има мало портета и пејзажа. Пејзаж је најчешће заступљен као секундарни мотив, у

служби главне сцене. Један од ретких пејзажа је „Моја Ковачица“, симболична панорама села на којој доминира прекрасна црква а куће су полукружно постављене.

Мартин Јонаш је познат по бриљјантом цртежу. У Италији је 1978. год., на једној међународној изложби цртежа освојио златну медаљу заједно са Салвадором Далијем. Још раније 1973. год. добио је прва инострана признања а 1976. год. пет његових графика отиснутих у злату уврштено је у изложбу у Каприју, на истоименом острву.

Стваралачки опус Мартина Јонаша је разноврстан. Бавио се акварелом, пастелом, а најпознатији је по уљима на платну, графикама и цртежима.

У просторији у којој је сликао зидови су прекривени разним признањима и фотографијама. На полици су уредно сложене публикације из области уметности. У ормарима је уредно сложена обимна документација са његових изложби.

Мартин Јонаш је преминуо 1996. год., сахрањен је на словачком евангелистичком гробљу у Ковачици. Галерија у свом завичајном фонду поседује 28 оригиналних слика Мартина Јонаша, рађених техником уљаних боја на платну.

Ковачички сликари наиве свету су подарили на десетине хиљада слика. Највећа збирка се налази управо у Галерији наивне уметности у Ковачици. Прегршт слика је разасуто широм бивше Југославије, још већи број широм света. Овај феномен уврстио је Ковачицу међу највеће центре наиве у земљи и свету.

Галерија током године организује следеће манифестације: Октобарски салон у оквиру Ковачичког октобра, Ноћ музеја и Пролећни салон. Галерија сваког месеца мења поставку, да би свој садржај учинила што занимљивијим посетиоцима.

ДОМ КУЛТУРЕ „3. ОКТОБАР“ КОВАЧИЦА

Дом културе „3. Октобар“ Ковачица је институција са 50- годишњом традицијом (основан 1958. год.). Основни циљеви делатности дома су очување и неговање културног наслеђа Словака.

У оквиру Дома културе „3. Октобар“ постоји

- Музичко Фолклорно друштво „V širom poli hruška“ 56 чланова
- Позоришна сцена ВХВ, са 20 чланова
- Истурено одељење музичке школе „Јосиф Маринковић“ Зрењанин, са 60 ученика

У оквиру МФД „V širom poli hruška“ које постоји више од четрдесет година, раде :

- женска певачка група „Slaviky“, - 14 чланица
- мушке певачке групе „Rovina“ и „Боеми“, 10 чланова
- народни оркестар „Rosička“ 10 чланова
- млађи народни оркестар „Rosička“ 10 чланова
- фолклорна група „Розмарин“, 22 чланова

Ковачички Дом културе, поред разних других активности, сваке године организује четири манифестације :

- „Maškove dane“ – позоришне дане „Машкови дани“,
- „Rozspievané klenoty“ - Покрајински фестивал словачке народне музике у извођењу деце,
- „Letí pieseň, letí“ - Покрајински дечији фестивал популарне музике
- „Ковачички октобар“.- Дани културе

ДОМ КУЛТУРЕ "ЈОЖЕФ АТИЛА" ДЕБЕЉАЧА

Дом Културе "Јожеф Атила" је основан 1952. год. Од самог почетка у оквиру ДК је активно радила Драмска, Музичка и Фолклорна секција, које су сачињавали претежно аматери и у сарадњи са стручним особама који су водили и организовали рад у секцијама. Захваљујући томе су са својим наступима освајали разна значајна признања. Током протеклих година до данас састав и рад у ДК се проширио, а то су следила нова признања. Основан је и актив жена, литерарна секција, секција за очување и неговање народних обичаја. При музичкој секцији је оформљен мешовити хор. Године 1970. је отворен Етнографски Музеј.

1996. године је основан јединствени пројекат у заједничкој организацији РТВ НС и дома културе на сећање истакнутог композитора и текстописца Виткај Ђуле (Vitkay Gyula), под именом «ВИВЕ» Фестивал мађарских варошких песама и чардаша, која је традиционална и одржава се сваке године.

Већ деценијама у ДК. активно и са пуно успеха ради српски и мађарски фолклорни ансамбл. Оба састава броје око 120 чланова.

Мађарски ФА ради са два узраста, који су ученици основне школе. У првом саставу су деца од 11-14 године узраста, а други састав од 7-11 године узраста. На програму имају игре из околине «Делалфелда, Шомођа и Галгамент» (области Мађарске). Поред наступања на смотри, одакле се враћају са разним одликовањима и признањима, наступају на разним приредбама, прославама. Сем народних игара, уче изворне народне песме и изворне народне инструменте.

Српски ФА је почео са радом пре 15 година. За то време имао је преко 150 наступа широм наше земље, и запажене успехе на општинским и зонским смотри. Данас ансамбл ради у четири секције и окупља око 80 чланова. У оквиру ФА је фолклорна група, оркестар, певачка група и певачи-солисти.

3.2.1.5. Спорт и рекреација

У општини Ковачица тренутно је активно 29 спортских клубова.

Осим терена и сала које користе клубови за своја редовна спортска такмичења, за туристе могу бити атрактивни Ковачица и Дебељача са својим садржајима у оквиру рекреативних активности.

ПРЦ "Relax" и спортски центар "Славија" у Ковачици нуде могућност коришћења отвореног терена за фудбал, мали фудбал, рукомет и одбојку. За рекреативце су у понуди и куглана и сала за стони тенис (још није комплетно опремљена), 2 терена за тенис, масажа, фитнес сала, 2 базена (1 покривен).

Спортски центар "Спартак" у Дебељачи, поред терена за фудбал и рукомет, нуди могућност рекреативног бављења спортом и у спортској хали у дворишту основне школе, у којој се могу одвијати најразноврсније спортске активности – мали фудбал, рукомет, одбојка, кошарка, стони тенис, као и куглање опремљен са четворостазном аутоматском модерном панел кугланом.

Грађани општине Ковачица су поносни на такмичаре који у спорту постижу изврсне резултате, као и на тренере и друге спортске раднике. Носиоци златних, сребрних и бронзаних одличја на светском, европском и балканском нивоу из разних спортова, потекли су или још увек живе у овој малој општини.

Табела 25: Најзначајнији резултати спортиста са територије Општине

Спорт	Р.б.	Име и презиме	Постигнути резултати
Фудбал	1.	Цветко Шугић	Члан фудбалске репрезентације СФРЈ за глувонеме; првак света 1961. (Финска)
	2.	Јан Такач	Члан фудбалске репрезентације СФРЈ за глувонеме; првак света 1965 (Вашингтон) и 1969 (Београд)
Куглање	3.	Јожеф Сенаши	Члан КК Спартак Дебељача: репрезентативац СФРЈ – 16; екипни првак света 1976. (Беч).
	4.	Ђула Мохачи	Члан КК Спартак Дебељача: јуниорско првенство Европе Аугбург 1979 (злато, сребро и бронза).
	5.	Оливера Бусија - Супоров	Чланица КК Спартак Дебељача: медаље са светских првенстава 3 златне, 2 сребрне и 3 бронзане.
	6.	Јанош Опелц	Члан КК Спартак Дебељача: сребро са јуниорског првенства Европе.
	7.	Б.Нађ Бенјамин	Члан КК Спартак Дебељача: 2 сребрне медаље са светских.
	8.	Ержебет Секереш	Чланица КК Спартак Дебељача: бронзана и сребрна медаља са омладинског првенства света.
	9.	Даниел Тепша	Светски првак 2009.
Стони тенис	10.	Илија Лупулеску	Учесник и носилац медаља Европских (4 златне, 4 сребрне и 1 бронзана) и светских првенстава (3 сребрне и 2 бронзане) и олимпијских игара (2 сребрне).
	11.	Лоренцио Лупулеску	Првак школске олимпијаде, сребро и бронза на Балканијади
	12.	Дијана Холук	Балканијада-злато и 2 бронзе; Европско првенство-сребро; првакиња школске олимпијаде.
	13.	Анелија Лупулеску	Европско првенство-сребро; Балканијада-2 бронзе.
	14.	Кристиан Далеа	Првак школске олимпијаде; Европско првенство-бронза.
Карате	15.	Александар Пауновић	Светско (бронза) и европско првенство (бронза). Тренер дебељачких каратиста који данас достижу одличне резултате на државним и јужноевропским првенствима.

3.2.1.6. Медији и информисање

По питању медија и информисања у Општини функционише 1 локални радио и 1 телевизија.

Радио Ковачица

1. маја 1971. год. под кровом ковачичког дома културе настала је “Радио Ковачица”, да би већ од 4. децембра 1972. год. заједно са још десет радио станица формирала Заједницу радиодифузних организација Војводине. До 1979. год. емитује програм на словачком и српском језику, те године оснивачка права преузима ССРН и радио почиње да емитује свој програм на четири језика (српски, словачки, мађарски и румунски) који су у службеној и

равноправној употреби у општини Ковачица. Од 1992. год. оснивачка права преузима Скупштина општине Ковачица која до данас остаје њен оснивач.

Емитовање програма на четири језика на једној фреквенцији јесте оно што “Радио Ковачицу” издваја и сврстава међу мали број емитера који то раде на овакав начин, као што се и општина Ковачица издваја по свом националном шаренилу и сврстава међу мали број општина у нашој држави које се могу похвалити таквим богатством. Радио Ковачица емитује на 93.2 MHz, FM стерео.

Од самог оснивања циљна група овог радија били су и остали грађани општине Ковачица, уз све слушаоце из рубних подручја суседних општина који могу да приме сигнал РТВ ОК. Оваквом опредељењу допринело и наше медијско окружење (како електронско тако и писано), које ко зна зашто, није налазило и још увек не налази простора да, осим повремено, информише јавност о догађајима у овој малој општини, а у самој Ковачици до сада није покренуто ниједно дневно гласило, осим радија и телевизије, које би се бавило свакодневним информисањем грађана.

Окренута потребама својих грађана “Радио Ковачица” је кроз време обогаћивала и мењала своје програмске садржаје не мењајући своју основну оријентацију да се слушаоцима обраћа на четири језика. Опредељење да информације о догађајима и дешавањима у Србији, Војводини и наравно у нашој општини, саопштавамо грађанима на матерњем језику чини да је радио Ковачица слушана у тим срединама, и свака од језичких редакција се труди да у својој шеми нађе простора за низ садржаја који су специфични за одређену средину као и да свака подгрупа (млади, жене, верници, пољопривредници, спортисти, уметници ...) пронађе по нешто за себе у програму.

Телевизија општине Ковачица

Окружени великим центрима попут Зрењанина и Панчева у којима је било по неколико емитера телевизијског програма који су углавном извештавали и пратили догађаје у својим срединама, формирањем телевизије општине Ковачица и грађани Ковачице су добили прилику да осим на радију по први пут виде и препознају учеснике актуелних догађања у ковачичкој општини и на својој локалној телевизији.

Пред крај 2001. год. у оквиру “Радио Ковачице”, одлуком оснивача, формирана је телевизија општине Ковачица. У општем тренду настајања локалних телевизија у то време и општина Ковачица је осетила потребу за таквом врстом електронског медија и са “Каналом 9” из Новог Сада реализовала пројект обуке радника и инсталирања опреме за своју локалну ТВ станицу, колико год скромна по могућностима и капацитету, била је то добра основа за даље развијање и дограђивање како у техничко-технолошком смислу тако и програмском и кадровском погледу.

Основана као општинска телевизија, ТВ општине Ковачица, се од самог почетка свог рада потрудила да оправда свој назив опредељујући се да као локална ТВ станица служи пре свега грађанима општине Ковачица обавештавајући их превасходно о догађајима у локалној средини и говорећи о локалним дешавањима. Већ од априла 2002. год. у програмској шеми нашле су се поред емисија на српском језику и емисије на словачком, мађарском и румунском језику, што је наишло на изванредан пријем код гледалаца припадника ових националних мањина.

По постојећој шеми ТВ ОК емитује програм од 07:30 до 24:00, више од 60% емитованог програма емитовано је на српском језику или на једном од језика националних мањина

који је у употреби у општини Ковачица, од чега више од 60% представља сопствену производњу, информативни програм чини око 26%, документарни 10%, образовни 6%, музички и забавни 25%, филмски и серијски око 24%, маркетиншки око 9%. Удео страног програма је око 27% и углавном се односи на филмски, серијски, документарни програм и поједине спотове.

У просеку, око 18% програма у току једног дана емитује се на неком од језика националних мањина.

Телевизија општине Ковачица (РТВ ОК) емитује совј програм на 52. каналу УНФ.

Штампани медији

У општини Ковачица не постоји штампани медиј са традицијом. Истина, у ранјем периоду је било неколико покушаја, али ништа од тога није заживело.

Од 2011. год., општина Ковачица је покренула „Информатор Општине Ковачица“, који излази тромесечно и где се налазе вести које се тичу Општинске управе Ковачица. Информатор се дели бесплатно свим грађанима по свим насељима општине, како би се упознали са радом ОУ Ковачица.

Већ помињани КУД Тибискус има и своју издавачку делатност. Већ 24 године на месечном нивоу издаје новине под истим називом "Тибискус". Ове новине излазе на румунском језику и дистрибуирају се у Уздину, у другим румунским насељима у Србији али и у иностранству где живе Румуни из Србије.

3.2.1.7. Невладине организације

У општини Ковачица је активност невладиних организација на релативно високом нивоу.

По последњим подацима, у општини Ковачица делује 90 невладиних организација/удружења грађана из различитих домена. Структура организација по делатностима може се погледати у следећем графику.

Најбројнија су удружења из домена културе и уметности, која се баве фолклором и очувањем и развијањем културе и традиција одређених националних мањина или народа.

Најактивнија су удружења жена, (рибо)ловачка удружења, ДВД-ови, омладинска и културна удружења. У новије време, појављују се и удружења која су окренута рекреацији, едукацији становништва и привреде, еколошка удружења и она која се баве развојем заједнице.

У следећој табели је листа најактивнијих удружења грађана, које делују на територији општине Ковачица.

Табела 25: Најактивнија удружења грађана са територије Општине

Бр.	Назив организације	Место	Организује
1.	Удружење жена Ковачица	Ковачица	Осмомартовска чајанка Етно-вашар Ковачички октобар Пројекти и изложбе
2.	Удружење жена Падина	Падина	"Tekvícova zabava" (Забава у част бундеве) Пројекти и изложбе
3.	Удружење жена Бакице	Уздин	Етничка дуга Лера је rumunska pošnja Пројекти и изложбе
4.	Удружење жена сликарки "Анујка Маран"	Уздин	Пројекти и изложбе
5.	Удружење жена "Видовдан"	Црепаја	Црепајачка торта
6.	Удружење жена "Пијада Пупин"	Идвор	
7.	МММК (Мађарско културно-уметнички центар)	Дебељача	ВИВЕ Пројекти и изложбе
8.	Удружење жена "Булка" при ДК	Дебељача	Изложбе
9.	Клуб студентске омладине Ковачица	Ковачица	Пројекти, волонтерски, еколошки и едукативни кампови, Музички концерти, спортске приредбе
10.	Клуб студентске омладине Падина	Падина	Пројекти, спортске приредбе, музички концерти
11.	Омладински савет општине Ковачица	Ковачица	Сликарска колонија, пројекти
12.	Музичка омладина Уздина	Уздин	Омладина пева
13.	Извиђачки одред Јаношик	Ковачица	Сликарски камп, едукације
14.	Удружење риболоваца "Риболовац"	Ковачица	Риболовачка такмичења, едукација,
15.	Удружење ловаца "Зец"	Уздин	Поход на лисицу
16.	Општинско ловачко удружење	Ковачица	Гађање глиненних голубова
17.	Меморијални центар Јанко Булик	Ковачица	Дечија свадба
18.	Клуб љубитеља коња "Липицанер"	Црепаја	Фијакеријада
19.	Клуб Креаторница	Ковачица	Пројекти, изложбе, едукативне и креативне радионице

Извор: Општина Ковачица

НВО су веома разноврсне по својој делатности, а њихов % удео је дат посредством графика у наставку.

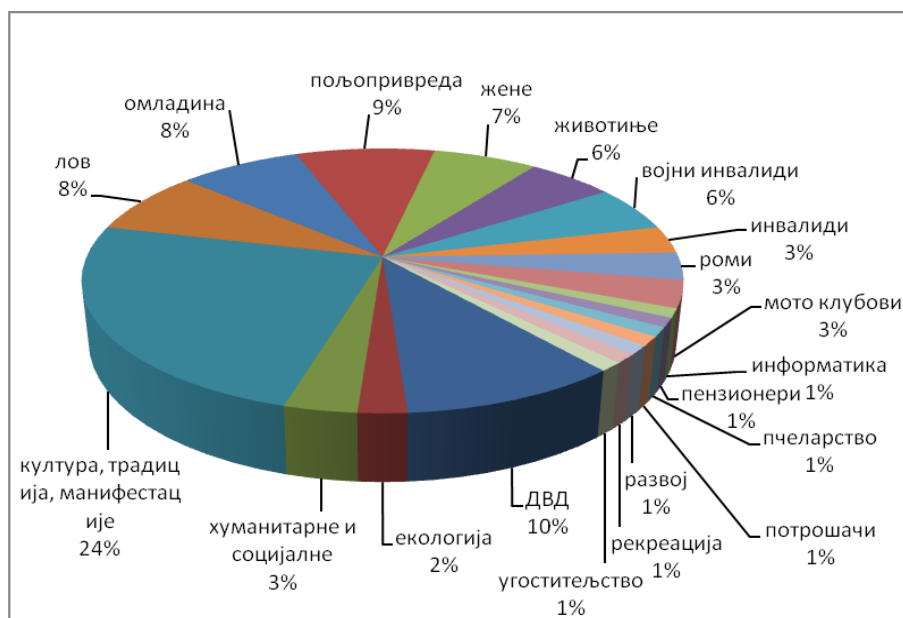

График 6. Удружења грађана према делатности

Удружења жена у општини Ковачица

У скоро свим насељима постоје удружења жена, која се баве традиционалним ручним радовима, израђују сувенире, чувају културно наслеђе свог народа (српског, словачког, мађарског, румунског), организују предавања и едукације жена, баве се хуманитарним акцијама.

Данас, већина ових удружења сарађује са локалном самоуправом и ТООК-ом на промоцији туризма општине Ковачица и учествују у туристичкој понуди.

3.2.2. SWOT анализа – Друштвени развој

Радна група **РГ 2: Развој друштвених делатности** је у оквиру свог тематског подручја израдила SWOT матрицу приказану у наставку.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
+ Наивно сликарство као бренд*** + Велика понуда различитих манифестација*** + Постојање базе високо образовног кадра (туризам, култура, наука)*** + Развијен ловни туризам*** + Знамените личности*** + Разноврсна туристичка понуда (ГЛУ, музеји, удружења, Relax)** + Добра подршка ЛС** + Вишенационална култура и традиција - мултикултуралност** + Дебељачка језера (спортски риболов)** + Добро развијена спортска инфраструктура (базен, терени, куглане)** + Постојање школе сликарске технике** + Демографски потенцијал* + Велики број активних НВО* + Развијен аматеризам у култури*	- Лоша инфраструктура у области културе*** - Недовољно развијени смешајни капацитети у области туризма (недостатак објеката)** - Недовољна сарадња при организацији манифестација (преклапање датума у више насељених места)** - Недостатак менаџерских вештина (код већине директора и руководиоца)** - Недовољно едуковани грађани (у области туризма)** - Недовољна контрола туристичких смешаја (непостојање локалног инспектора, регистравање, категоризација, плаћање боравишне таксе)**
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
✓ ЕУ интеграције** ✓ ЕУ фондови** ✓ Везе са матичним државама (Словачка, Мађарска, Румунија)** ✓ Партнерске општине и насељена места** ✓ Близина Београда** ✓ Изградња пута Ковачица-Опово ✓ Развој филмске индустрије*	× Економска криза*** × Нестабилна политика*** × Законска регулатива** × Конкуренција туристичке понуде** × Лоша путна инфраструктура** × Долазак и примена прљавих технологија**

3.3. Животна средина и инфраструктура

3.3.1. Опис тренутне ситуације

3.3.1.1. *Клима и рељеф*

РЕЉЕФ

Територија општине Ковачица припада типично равничарском типу рељефа. Надморска висина се креће од 75 метара у подручју тамишке алувијалне равни у атару Идвора између потеза Трновача, Виногради и Слатине, до 135 метара у источном и југоисточном делу територије, у атару Падине, јужно од потеза Велики Алаш.

У северозападном, делу општине дужином од 15 km протиче река Тамиш, а источни део покрива почетак Делиблатске пешчаре са својим специфичним природно-географским карактеристикама.

На територији општине се издвајају три геоморфолошке целине: алувијална равн Тамиша, лесна тераса и лесна зараван. Део алувијалне равни источно од Тамиша који припада територији општине Ковачица има прилично уједначену ширину између 6 и 8 km. Најшири делови алувијалне равни су између Уздина и Тамиша. Алувијална равн је оивичена изразитим одсецима лесне терасе. Алувијална равн је најнижи део општинске територије са 75-79 метара надморске висине.

Источно од алувијалне равни Тамиша, према банатској лесној заравни, простира се лесна тераса. Апсолутне висине терасе су различите и крећу се од 85 до 90 метара. Виши делови лесне терасе се налазе ближе лесној заравни, а нижи ближе алувијалној равни. На лесној тераси су ретки микрооблици рељефа. Неколико мањих хумки (узвишења) и улегнућа само парцијално ремете потпуно равну површину терасе. Ова улегнућа представљају остатке старог корита Тамиша, које је најбоље очувано између Уздина и Ковачице. Дужина улегнућа је 7,5 km, а ширина 0,5 km.

Највиши део територије општине чини лесна зараван, Апсолутне висинске коте лесне заравни на територији општине Ковачица се крећу од 97 метара на северозападу, до 135 метара на југоистоку. Лесна зараван има своје карактеристичне микрорељефне облике и то: лесне дине, вртаче и долине. Лесне дине су распрострањене по целој површини лесне заравни. Уздужни тип дина је највише заступљен између Путникова и Падине. Висина дине се креће од 5 до 7 метара, а дужина до 3 km. У северозападном делу лесне заравни дине се постепено спуштају и завршавају изнад горње ивице лесног одсека због чега обод лесне заравни има назупчаст изглед. Лесне вртаче су заступљене у атару Самоша и Падине. Плитке су, округлог или елипсастог облика и пречника до 100 m. Долине представљају карактеристичан рељеф на лесној тераси и има их разних облика. Југоисточно од Падине, на прелазној лесно-песковитој зони, протеже се највећа трапезасто-троугласта долина, која је дуга преко 10 km и има паралелан правац са правцем пружања дине. Флувијално-еолског је порекла, јер је створена радом проточне воде и ветра. Од осталих микрооблика рељефа на лесној заравни карактеристичне су понорске јаруге, којих највише има са леве стране Долине у Падини.

Различито време и начин настанка геоморфолошких целина утицао је и на разноврсност геолошког састава. На основу детаљног истраживања многобројних научника на територији општине Ковачица могу се издвојити три геоморфолошке целине:

- алувијална раван Тамиша;
- лесна тераса;
- лесна зараван.

Алувијална раван Тамиша састављена је од песка, муља и преталоженог леса, а на вишим котима алувијалне равни заступљен је копнени лес.

Геолошки састав лесне терасе и лесне заравни је врло сличан.

У морфолошком облику горњи слој чини лес и песковити лес до дубине 2-6 метара. У подлози леса се налазе песак, иловача и глина. Генерално посматрајући, целокупну територију општине чине алувијални квартарни седименти који се састоје од песка, глине, замуљеног песка, шљунка, заглињеног песка и сличног материјала, различитог гранулометријског састава.

КЛИМА

На територији општина Ковачица, не постоји систематско и организовано мерење метеоролошких параметара. Најближе метеоролошке станице које се налазе у мрежи метеоролошких станица Хидрометеоролошког завода Србије су у Зрењанину и Банатском Карловцу, тако да се са великом поузданошћу може констатовати да су владајући метеоролошки параметри на територији општине Ковачица слични измереним метеоролошки параметри у наведеним станицама. На територији општине Ковачица преовлађује континентална клима. Анализирањем метеоролошких параметара измерених у периоду 1991.-2012. на станицама у Зрењанину и Банатском Карловцу можемо констатовати да се најзначајнији метеоролошки параметри крећу у следећим интервалима:

Температура ваздуха – Средња годишња температура ваздуха износи 11,9 °С. Најхладнији месец је јануар са средњом температуром ваздуха -0,9 °С, а најтоплији август са 22,5 °С. Апсолутно максимална температура ваздуха забележена у наведеном периоду износила је 39,6 °С, а апсолутна минимална -25,0 °С. Први и последњи дана са мразом и минималном температуром ваздуха испод нуле се јављају од средине октобра до средине априла.

Влажност ваздуха – Просечна релативна влажност ваздуха на територији општине је 70,3%. Највећа влажност ваздуха је у децембру и јануару и креће се око 81%, а најмања је у августу са вредношћу око 63%.

Облачност и осунчаност – Средња годишња вредност облачности износи 52%. Облачност опада од зимских ка летњим месецима. Средњи број ведрих дана чија средња дневна облачност није виша од 20% просечно годишње износи 72 дана. Број облачних дана је већи од броја ведрих дана и износи око 90 дана годишње. Осунчавање је у тесној вези са облачношћу. Највећа просечна месечна вредност осунчаности је у јулу 296,6 часова, а најмања у децембру 58,3 часова. Просечна годишња вредност сијања сунца је 2.178,1 час или око 6 часова дневно те је дужина осунчавања задовољавајућа.

Падавине – Просечна годишња количина падавина на овом простору износи 638,2 mm – l/m², са максимумом у јулу 85,8 mm и минимумом у марту 26,9 mm. Током лета падне у просеку 226,2 l/m², а током зиме 112,2 mm. Распоред падавина у току године је повољан, јер је највише падавина баш у вегетационом периоду, када је и најпотребније. У току године има 122 дана са падавинама. Највећи број дана са падавинама је у децембру – 11,6,

а најмањи у августу – 7,7. Број дана са падавинама у облику снега у току године је 24, а снежни покривач се задржи 27 дана.

Ветровитост. Доминантни су ветрови из правца југ-југјугоисток-југоисток са честином 113%, док су најслабије заступљени ветрови из источног и истокјугоисток правца са честином 18,5%. У погледу просечних брзина, највећу брзину имају ветрови из југоисточног правца - 8 m/s, југјугоисточног - 6,3 m/s и јужног правца - 3,6 m/s. Просечно годишње учешће тишина износи 166%. У току године је око 60 дана са олујним ветром (јачине 8 и више бофора) у просеку годишње има 60 дана.

3.3.1.2. Водни ресурси

Површинске воде овог краја чине делови речних токова Тамиша и Надела, мањи каналисани водотоци и бројне баре и ритови.

Тамиш

Највећи водоток на територији општине Ковачице је река Тамиш. После Тисе ово је највећи водоток Баната. Извире у Румунији и чини леву притоку Дунава. Са Дунавом се спаја на два места: код Панчева, где му је главно ушће, и посредно код Ченте, где је спојен са рукавцем Дунава Карашац. Велике воде Тамиша теку, углавном, према Панчеву, а мањи део (до 2.000 m³/sec.) одваја се код Ченте и рукавцем Карашац отиче ка Сланкамену. Доњи део слива Тамиша у војвођанској равници, налази се на 70-80 метара надморске висине. У свом току кроз Банат само делимично је регулисан и стога плави поједине делове своје долине скоро сваке године. Највећи таласи великих вода Тамиша, јављају се као и код других банатских река у пролећном периоду године. Ова река за општину има вишеструки значај. Тамиш је пре свега значајан водоснабдевач савремене пољопривреде у жеку великих суша. Омогућује развој рибарства, као посебне привредне гране и спортског риболова у области туризма. Значајно је рекреативно и излетничко подручје становништва целе општине и као изузетан природни мотив пружа могућности даљем развоју туризма.

Међу осталим површинским водама рукавац Тамиша Тукош и прокопани канали којима су пресечени већи меандри ове реке, имају сличну функцију и значај као и сам Тамиш. Остатке старог речног корита Тамиша чине бројне баре и ритови, ови хидрографски облици су распрострањени на нижој лесној тераси у северозападном делу општинске територије. Највећи број међу овим полу месечастим удубљењима стално је под водом. Нека од њих имају обележја језера. У атарима Идвора и Уздина простиру се: Крива Бара, Ракшин Рит, Бара Калда, Бара Остру, Бара Ревеница и друге.

Тамиш је равничарска река укупне дужине 359 km, од чега се 241 km њеног тока налази у Румунији, а 118 km у Србији.

Извире у северном делу румунских Карпата, пролази кроз цео Банат и улива се у Дунав. Најважија лука на овој реци се налази у Панчеву (на око 30 km од Ковачице), док узводно постоје многи рибњаци, међу којима су највећи у Банатском Деспотовцу, Уздину, Сакулама и Слатини.

Тамиш и његова околина представљају омиљено излетиште мештана ковачичке општине. Од првих дана пролећа, па све до почетка јесени обале Тамиша пуне су излетника, кампера и пецароша. У Тамишу се најчешће лови шаран, сом, бела риба, штука и смуђ.

Околина Идвора поред којег протиче Тамиш, представља идеално место за пецароше, без обзира на то да ли желе да пецају на уређеном простору његове обале или на води.

Одређених правила о томе где се која риба може упецати нема, али је зато добро позната риболовна сезона за одређену врсту рибе.

Сезона риболова на шарана траје од 01.06. до 30.03., на сома 16.06. до 30.05., а на штуку 01.04. до 30.09.

Еколошки значајно подручје Потамишје

Уз део тока Тамиша који протиче кроз Србију налазе се насеља која административно припадају општини Сечањ, граду Зрењанину, општини Ковачица, општини Опово, граду Панчеву и Београдској градској општини Палилула.

Целокупно пројектно подручје је на националном нивоу проглашено “еколошки значајним подручјем” у оквиру националне еколошке мреже (Уредба о еколошкој мрежи, „Сл. гласник РС“, бр. 102/2010). На основу ове уредбе, Тамиш је класификован и као међународни еколошки коридор. Статус дела еколошке мреже прописује основне забране коришћења природних ресурса како би се очували предели и врсте.

Просторни план Републике Србије предвиђа успостављање заштићеног подручја прелиминарно названог „Потамишје“, као и стицање међународног статуса уписом на Рамсарску листу до 2014. (Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020.). Подручје је регистровано и као подручје планирано за заштиту у Регионалном просторном плану Аутономне Покрајине Војводине („Сл. лист АПВ“, бр. 22/2011). Значајно је и то што су сви остали просторни планови општина и градова следили регионалне и националне принципе планирања и предвидели исти статус за ово подручје: Зрењанин („Сл. лист града Зрењанина“, бр. 11/2011), Ковачица (Нацрт просторног плана општине Ковачица је израдио Завод за урбанизам Војводине) и Опово (Нацрт просторног плана општине Опово је израдио Завод за урбанизам Војводине).

Готово цело пројектно подручје је у склопу европски значајног подручја за птице (*Important Bird Area - IBA*). Централно Потамишје, површине од 14.507 ха, квалификовано је на основу испуњавања критеријума партнерства са *Birdlife International*.

Биљке, посебно угрожена акватична васкуларна флора и биљне заједнице, као и ксерофите толерантне на слану подлогу, спадају међу главне вредности Потамишја.

Савремено сакупљање података и повећање знања о вредностима овог подручја је сасвим нова појава и неке од исцрпних биолошких и географских студија су започете тек пре пар деценија. Још увек недостају подаци о бескичмењацима, сисарима, водоземцима и гмизавцима овог подручја. Очекује се да ће савремена истраживања која је започео Покрајински завод за заштиту природе 2011. год. са циљем припреме предлога за заштиту овог подручја попунити ову празнину.

Надел и систем дренажних канала

Водоток Надела је еколошки коридор региона, а наводњава и одводњава преко 100.000 хектара пољопривредног земљишта. На подручју Општине, из овог водотока се користи вода за чишћење и прање шећерне репе која се усмерава директно у производњу шећера.

Уздински рибњак

У близини Тамиша код Уздина 1985. год. саграђен је рибњак на површини од 450 хектара. Рибњак је богато порибљен различитим врстама слатководне рибе: шараном, белим амуром, сомом, сивим и белим толстолобиком, смуђем, лињаком и штуком.

3.3.1.3. Ваздух

Не постоје егзактна мерења квалитета ваздуха на територији општине Ковачица. Како од већих загађивача ваздуха постоји само фабрика шећера у Ковачици, слободно се може рећи да је ваздух доброг квалитета. До нарушавања квалитета ваздуха долази услед неповољних метеоролошких прилика (дувања југоисточног ветра и високог атмосферског притиска), што је нарочито изражено у зимском временском периоду.

3.3.1.4. Биљни и животињски свет

Флора и фауна општине Ковачица у основи имају панонско обележје. Биљни свет има основне карактеристике степске панонске вегетације, са посебним особеностима вегетације Делиблатске лесне заравни. Природна вегетација у највећем делу овог краја замењена је културним биљем. Преко 90% површина старе природне степске вегетације са самониклим биљкама задржала се поред путева, у различитим депресијама, на слатинастим површинама, у барама и мочварама, у појединим деловима алувијалне равни, лесне терасе лесне заравни.

Природни услови за распрострањање биљног и животињског света нису потпуно исти на целој територији субрегије. Они су условљени различитим геоморфолошким облицима, хидрографским општим, различитим геолошким и педолошким саставом.

Шуме су распрострањене у алувијалној равни Тамиша, са обе стране реке, око мртваја, бара и мочвара, као канала и у околним деловима насеља. У обалним подручјима Тамиша и његових напуштених меандара, као и око бара, мочвара и канала, распрострањени су шумски појасеви тополе и врбе. Око насеља подигнуте су шуме тополе и багрема, а местимично су заступљени јасен и јавор.

Шуме имају вишеструки значај за општину, оне у природно-географском погледу представљају климатски модификатор, природни филтер и пречишћивач ваздуха, као и заштитни појас од налета ветрова. Шуме су погодна животна средина за различите врсте дивљачи, што погодује развоју лова у овом крају.

У напуштеним речним меандрима и рукавцима, односно у мртвајама, заступљена је хидрофилна вегетација. Међу овим биљним врстама карактеристичне су: бели и жути локвањ, водеи трокот, трска, сита, шевар и др.

Типична барска вегетација заступљена је у барама и мочварама овог краја. Ову вегетацију чине: шевар, сита, рогоз, дрезга, трска и др.

Слатинасте површине скоро у Целини нису приведене култури. Имају карактеристичан степски карактер, са заступљеним ниским разноврсним травама и коровским биљкама. Повремена бујност ових, иначе, сиромашних пашњака условљена је количином и расподелом падавина. Производни значај оваквих површина веома је мали.

У сувљим, вишим деловима алувијалне равни, као и на лесној тераси, само местимично јавља се природна самоникла вегетација. Распрострањена је поред путева и, делимично, на ораничним површинама. Важнији представници ове вегетације су: штир, чичак, коприва, булка, горушица, зубача, попенац, паламида, хајдучка трава, трокот и др.

Врсте и распрострањеност животињског света у овом крају такође носе шира обележја Војводине. На територији општине има глодара (пољски миш, тркуница, хрчак) а од птица заступљене су: дивље патке и гуске, препелице, јаребице, фазани, грлице, затим врабац, ластва, врана, чворак, мишар, сова, рода. Животињски свет стајаћих вода и најуже околине чине водоземци и гмизавци. У Тамишу и каналима живе рибе, ракови и шкољке. Од риба

најбројније су разне врсте беле рибе, шаран, сом, смуђ, караш, бели амур. У шумама, шумарцима, на њивама и теренима поред водених површина заступљена је разноврсна дивљач: срна, зец, лисица, куна, ласица. Главну ловну дивљач чине: зечеви, фазани, јаребице и срне.

3.3.1.5. Инфраструктура

3.3.1.5.1. Путна мрежа

Друмски саобраћај

Ковачица има статус центра општине, а сва остала насеља су руралног карактера. Сва места су повезана асфалтним путем.

Кроз центар Црепаје и Ковачице се дијаметрално пружа траса државних путева 130 (некадашњи магистрални пут М-24) Зрењанин-Панчево и 129 (раније регионални пут Р-110) према Идвору и Фаркаждину и представља најкраћу везу са Новим Садом.

Табела 26: Државни путеви на територији општине Ковачица

Број пута	Опис путева
ДРЖАВНИ ПУТЕВИ IА РЕДА	
	нема
ДРЖАВНИ ПУТЕВИ IБ РЕДА	
	нема
ДРЖАВНИ ПУТЕВИ IIА РЕДА	
129	Каћ-Шајкаш-Тител-Перлез-Ковачица-Сечањ-државна граница са Румунијом (гранични прелаз Јаша Томић)
130	Ечка-Ковачица-Јабука-Панчево
ДРЖАВНИ ПУТЕВИ IIБ РЕДА	
310	Самош-Добрица-Селеуш-Алибунар-Банатски Карловац-Делиблато-веза са државним путем 134
311	Падина-Селеуш

Извор: Уредба владе о категоризацији путева ("Службени гласник РС", број 105/2013)

Слика 4. Путна мрежа у непосредном окружењу општине Ковачица

У наредним табелама дат је преглед путних мрежа и праваца, као и њихове карактеристике и тренутно стање у којем се налазе.

Табела 27: Путеви у улицама по насељима општине Ковачица

Насеље	Дужина путева (m)	Врста путне подлоге
Ковачица	28.172	Тврда подлога
Црепаја	23.535	Тврда подлога
Падина	50.420	Тврда подлога
Дебељача	25.570	Тврда подлога
Самош	8.381	Тврда подлога
Уздин	13.095	Тврда подлога
Путниково	1.915	Тврда подлога
Идвор	7.862	Тврда подлога
Укупно (метара):	158.950	

Извор: Општинска управа општине Ковачица

Табела 28: Локална путна мрежа у Општини Ковачица

	Пут		Дужина (m)
1.	Трипић-Дебељача	(Л-510) пружа се од раскрнице Државног пута II реда (Магистрални пут М-24) пролази кроз насеља Дебељача улицом Киш ференца, Трг Маршала Тита и улицом 4 Октобра, све до аутобуске окретнице „Окретница“	4.200
2.	Уздин-Путниково	Пружа се од центра насеља МЗ Уздин, улицом Кориолан Добан до пружног прелаза, затим у насеље Путниково пролази улицом Босанском и Станковом до осмогодишње школе)	3.428
3.	Раскрсница Државног пута II реда (Регионални пут Р-110), Идвор - петља Државног пута II реда	Пролази од Државног пута II реда, улицом Партизанска и улицом Михајла Пупина до петље Државног пута II реда (Регионалног пута Р-110)	2.203
4.	Ковачица -Дебељача		4.000

Извор: Општинска управа Ковачица

Железнички саобраћај

Преко територије општине прелази железничка пруга Панчево - Кикинда (кроз Уздин, Ковачицу, Дебељачу и Црепају) док насеља Падина, Идвор и Самош нису железнички повезана.

Из Ковачице дневно саобраћају 4 путничка воза према Зрењанину и 3 према Панчеву. Железница се више користи за теретни превоз, али немамо податке о њиховој фреквенцији.

Водени саобраћај

Река Тамиш која својим током пролази кроз општину Ковачицу не користи се за пловидбу. Могуће је користити је за мање чамце, кануе и сл. али тренутно не постоји таква понуда.

3.3.1.5.2. Електронска комуникациона инфраструктура

Телефонске централе, спојни путеви и примарна мрежа у насељима општине Ковачица по квалитету и капацитету су на задовољавајућем нивоу, као и секундарна мрежа где је велики део исте изграђен подземно. У насељима је извршена дигитализација и аутоматизација телекомуникационе опреме. Спојни путеви између телефонских централа су остварени већим делом оптичким кабловима.

Преко простора општине прелази радио-релејни коридор.

Интернет и телефонија

На територији читаве општине Ковачица је успостављена мрежа фиксне телефоније.

Што се тиче Интернета и он је доступан на целој територији Општине, и то у АДСЛ или *wireless* облику.

3.3.1.5.3. Електрификација

Снабдевање електричном енергијом општине је обезбеђено из трафостанице ТС Дебељача.

Преко простора општине прелази 220 kV далековод бр. 254 Панчево 2 – Зрењанин 2 и 110 kV далеководи Дебељача-Качарево и Дебељача-Вршац.

На простору општине је изграђена преносна средњенапонска 35 kV, 20 kV И 10 kV, као и нисконапонска 0,4 kV мрежа и припадајуће трафостанице.

Јавна расвета у насељеним местима није потребног нивоа, те је неопходна замена живиних сијалица, натријумским и халогеним светиљкама.

3.3.1.5.4. Топлификација и гасификација

У општини Ковачица нема система за даљинско грејање. Грејање објеката је индивидуално.

Од насељених места на територији општине Ковачица извршена је гасификација Црепаје. Дистрибутер природног гаса је „Србијагас“.

У плану је гасификација и осталих насељених места и то: Дебељаче од стране Србијагаса и осталих насељених места од стране Миленијум тим Београд. Гасификација би значајно допринела побољшању квалитета животне средине.

3.3.1.5.5. Водоснабдевање

Што се тиче водоводне инфраструктуре, сва насеља имају водоводну мрежу.

Постоји низ проблема у Општини када је у питању водоснабдевање. У насељу Црепаја у једном делу јавног водовода постоје азбестне цеви, које је нужно заменити. Осим тога, проблем је снабдевање довољном количином квалитетне сирове воде појединих насеља (Идвор). У општини не постоји систем за одвођење и третман отпадних вода (канализација), тако да водни ресурси нису адекватно заштићени од загађивања.

Табела 29: Број микроводовода у сеоским насељима

Место	Број домаћинстава прикључених на градску вод. мрежу	Укупан број потрошача воде	Број микроводовода
Ковачица	Н.д.	Н.д.	Н.д.
Падина	2.300	6.500	Н.д.
Дебељача	2.150	5.000	200
Црепаја	Н.д.	4.200	Н.д.
Уздин и Путниково	730	Н.д.	Н.д.
Самош	Н.д.	Н.д.	Н.д.
Идвор			

Извор: Сеоске месне заједнице

Снабдевање пијаћом водом у **Падини** је задовољавајуће, становништво се снабдева са седам артерских бунара. У Падини укупан број потрошача је 6.500 становника, који су прикључени на 2.300 водоводних прикључака на градску водоводну мрежу. У Падини, водоснабдевање врши ЈКП Падина.

Снабдевање пијаћом водом у **Дебељачи** врши ЈКП 4. октобар. Изградња савременог водовода у насељу започета је 1975. год. Водоводни систем састоји се из изворишта са три бушена бунера просећне дубине од 57 *m*. Разводна мрежа је дужине 40 *km*. Годишња потрошња пијаће воде је 200.000 *m*³ на 2.150 прикључака. Потребне у води, односно потрошња воде је променљива величина која се мења у току године. Те промене се јављају у месечним, дневним и часовним циклусима. Анализу и мишљење о хигијенској исправности воде за пиће у Дебељачи врши Завод за заштиту здравља Панчево.

Снабдевање пијаћом водом у **Уздину** врши се из 2 бунара. Њима газдује ЈКП Уздин.

Снабдевање пијаћом водом у **Црепаји**, обавља ЈКП "Рад" из Црепаје.

Снабдевање пијаћом водом у **Самошу** врши се из 2 бунара и један је у изградњи. Њима газдује ЈКП Самош.

3.3.1.5.6. Канализација и отпадне воде

На територији општине Ковачица не постоји канализациона мрежа.

У току је изградња прве фазе канализације у насељеном месту Ковачица, где је изграђен и колектор отпадних вода. Дистрибуција отпадних вода врши се преко септичких јама, што представља проблем за животну средину, јер може доћи до загађивања вода прве издани. Септичке јаме се празне цистернама. Такав начин прањњења није у складу са техничким нормативима и прописима.

3.3.1.5.7. Одлагање чврстог отпада

Организовано изношење и депоновање комуналног отпада на територији општине Ковачица се врши од 2005. год., с тим што су послови организованог сакупљања, примарне селекције на лицу места, транспорт и депоновање поверени специјализованој фирми „Брантнер отпадна привреда“ д.о.о. – огранак Ковачица, од новембра 2007. год. До новембра 2007. год., сакупљање и одлагања отпада на депонијама (боље рећи сметлиштима) су вршила јавна комунална предузећа у местима где су основана, осим у Идвору и Самошу, где су овај посао обављале саме месне заједнице.

Управљање отпадом се врши према плану и динамици рада „Брантнер отпадна привреда“ д.о.о. – огранак Ковачица. Наведеним планом обухваћена су сва насељена места општине Ковачица, односно домаћинства, установе и привредни субјекти. „Брантнер отпадна привреда“ д.о.о. – огранак Ковачица управља комуналним отпадом, односно отпадом из домаћинства, укључујући отпад из јавних установа и предузећа комерцијалног карактера. Основни извори отпада су домаћинства, јавне установе, мала, средња и велика предузећа. Потребно је истаћи да се отпад који се „ствара“ у предузећима по свом саставу сличан комуналном отпаду из домаћинства, односно сличан је по морфолошком саставу класичном комуналном отпаду. У „Брантнер отпадна привреда“ д.о.о. – огранак Ковачица не могу се чувати, сакупљати, транспортовати и депоновати опасан отпад или отпад који у свом саставу има компоненте опасног отпада. Услугом сакупљања, транспорта и

депоновања отпада обухваћено је 22.474 становника, 340 малих предузећа, 14 средњих, 4 велика предузећа и 25 јавних установа. Узимајући у обзир да, према попису становника из 2011. год. на територији општине Ковачица, живи 25.274 становника, може се констатовати да је степен покривености организованог сакупљања, транспорта и одлагања комуналног отпада скоро 90,0%.

На територији општине Ковачица се одлаже дневно око 37 тона отпада, месечно 737 тона и годишње око 9.380 тона. Количина од 37 тона/дан је рачуната на бази пет дана рада (без суботе и недеље), или око 250 дана годишње.

3.3.1.5.8. Рециклажа

Претходно издвајање секундарних сировина: Оператор је фокусиран на организовање примарне селекције, кроз организовано сакупљање рециклабилног отпада већ у самим домаћинствима системом „жутих врећа“. На овај начин се добијају квалитетне секундарне сировине, које лако налазе место на тржишту.

Индивидуална домаћинства су добила адекватне кесе за сакупљање рециклабилног материјала, а зграде колективног становања имају у својој близини постављене контејнере на „зеленим острвима“.

План подразумева да индивидуална домаћинства примарно раздвајају на извору настанка ПЕТ амбалажу, именке и тетрапак, док се код зграда колективног становања и малих и средњих предузећа постављају типски контејнери, за стакло или папир и картон, зависно од тога, које врсте отпада су највећи генератори. Остале количине генерисаног комуналног отпада односно крајњег отпада, се одвозе из свих домаћинстава и контејнера за крајњи отпад директно на депонију.

„Зелена острва“ са типским контејнерима су места код зграда колективног становања на којима се постепено уводи примарна сепарација, тј. одвајање отпада на самом извору његовог настанка. Циљ постављања „зелених острва“ јесте стварање навике селективног одлагања отпада код ширег становништва.

Издвојене секундарне сировине односе се у круг предузећа „Брантнер отпадна привреда“ д.о.о. – огранак Ковачица, односно у халу где се складиште. То су секундарне сировине за које тренутно постоји тржиште, као што је пластични амбалажни отпад, пластичне кесе, папир, картон, лименке, тетрапак. Следећи корак је ручна сепарација ПЕТ амбалаже на фракције, раздвајају се на транспарентне (плаве, зелене и браон). Пет амбалажа раздвојена по бојама се ставља у пресе за балирање и на тај начин се добијају бале. На исти начин се поступа и са осталим рециклабилним отпадом.

Бале издвојеног рециклабилног материјала даље се дистрибуирају у постројења која врше рециклажу таквог отпада.

3.3.1.7. Кратак преглед релевантних планских докумената

Наијзначајнији документ из ове области свакако да је **Просторни план општине Ковачица из 2012., год.** Према овом плану основни циљ **развоја туризма** на простору општине Ковачица је остваривање концепта одрживог развоја туризма уз оптимално задовољавање потреба националног и локалног нивоа интереса тржишта.

Развој туризма на подручју Општине засниваће се на:

- реализацији туристичких развојних пројеката на постојећим и новим дестинацијама уз комплетирање и заокруживање туристичке понуде и интензивирање њеног коришћења,
- јачање постојећих и увођење нових туристичких производа (на националном, регионалном и локалном нивоу),
- стимулисање функција социјалног туризма, посебно рекреације и спорта, деце и омладине,
- издвајању туристичких дестинација – места, на простору Општине,
- изградњи туристичке инфраструктуре и туристичке сигнализације.

Од туристичких производа за развој туризма Ковачице од значаја су:

- градски туризам (манифестације);
- *touring* (салаши, вина и гастрономија, лов и риболов);
- туризам специјалних интересовања (рекреативне и спортске активности).

План се у основи састоји из 2 дела: Планска решења просторног развоја; Пропозиције просторног развоја јединице локалне самоуправе.

У делу Планска решења просторног развоја, између осталог, приказан је *Просторни развој туризма, организација и уређење туристичких и рекреативних простора*. У овом делу Плана, констатује се да ће развојне могућности туризма, пре свега, зависити од ревитализације простора Јужног Баната и довођења других вредности до нивоа на коме је могућ развој туризма. Као циљ се поставља планирање изградње и повезивање туристичке и друге неопходне инфраструктуре која би омогућила дужи и садржајнији боравак туриста. С тим у вези дефинишу се и задаци које треба урадити:

- Заштита, очување и правилна валоризација културно-историјског наслеђа;
- Планирати туристички производ чија ће основа бити валоризовање културне и етно баштине за шта постоји све значајнија тражња;
- Изградња саобраћајне инфраструктуре;
- Изградња и реконструкција смештајних капацитета различитог нивоа услуга (хотели, мотели, домаћа радиноост);
- Формирање информативних пунктова;
- Изградња рекреативно-спортских садржаја;
- Процена капацитета за ловни туризам који неће угрозити природну баштину;
- Уређење и очување свих заштићених површина (природних и антропогених).

У плану се предвиђа да ће основу будућег развоја чинити атрактивни уметнички мотиви и богатство ловне дивљачи. Поред тога, каже се да постоје реалне могућности за развој манифестационог, ловног и спортско-рекреативног облика туризма, што подразумева јачање материјалне базе и укупне организације туризма.

Културно-уметнички мотиви представљају основу развоја туризма и имају регионални, национални и међународни значај.

На простору Општине је планирано – шест туристичких зона – локалитета, намењених за одређене туристичке активности:

1. Подручје **Потамишја** између насеља Идвор-Уздин, намењено за излетиште, лов и риболов.
2. **Дебељачки салаши**, намењени за развој винског туризма и лова.

3. Локалитет југоисточно од насеља **Падина**. Природна депресија "долина" која се пружа ка југоисточном делу атара насеља Падине укупне површине око 200 ha. Од туристичких активности планиран је спорт и рекреација, излетиште.
4. **Туристичка зона** југоисточно од насеља Ковачице, намењена за развој спортско-рекреативних активности (базен) и развој винског туризма (на потесу Виногради).
5. **Дебељачка језера**, локалитет западно од насеља Дебељача намењен за развој риболова и излетиште.
6. **Црепаја** – планирана туристичка зона северно од насеља, намењена за спорт и рекреацију (хиподром).

3.3.2. SWOT анализа – заштита животне средине и инфраструктура

Радна група **РГ 3: Развој инфраструктуре и заштита животне средине** је у оквиру свог тематског подручја израдила SWOT матрицу приказану у наставку.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
+ ТОК ** + Дирекција за изградњу општине Ковачица*** + Река Тамиш*** + Галерија наиве*** + Комплекс Михајло Пупин (родна кућа, музеј, Народни дом)*** + Етно домови** + Различитост – мултиетничност** + Објекти за смештај (приватни и државни)** + Домови за старе (приватни)** + Салаши (Дебељача, Идвор)** + Ергела (Црепаја)** + Цркве** + Падина (Излетиште, бунари, долина-парк, борова шума)** + Спортски терени и ПРЦ <i>Relax</i>** + Идвор – старо село** + Препознатљиве туристичке манифестације (Вашар у Дебељачи, бостанијада, гулашијада,...)** + Школован кадар у туризму и заштити животне средине** + Стратегија одрживог развоја општине Ковачица** + Просторни план Општине** + НВО* + Нема загађивача – фабрика* + Уговор о изградњи ветропарка (2014.)*	- Пољопривредна загађења (неправилна употреба пестицида)*** - Лош јавни превоз (неповезаност са средњим и северним Банатом, Бачком и Сремом)*** - Непостојање јавних објеката (паркинзи за аутобусе, чесме, тоалети, клупе,...)*** - Недовољно агресиван маркетинг и развој брендова** - Недовољно уређени паркови и тргови** - Централизованост рада ТОК** - Неедукованост кадрова за израду докумената и РСМ**
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
✓ Телекомуникациона инфраструктура*** ✓ Близина и повезаност са Београдом (тржиште)*** ✓ Братски градови у земљи и иностранству** ✓ 160. година рођења Михајла Пупина (2014.)** ✓ Улазак у ЕУ** ✓ Постојеће везе са Словачком, Мађарском и Румунијом** ✓ Канцеларија за Словачке у Братислави/Словачка** ✓ Статус заштићеног подручја – парк природе Потамишје*	× Јужна зона у Панчеву*** × Политичке промене у Општини** × Сиромашење друштва** × Изумирање села – одлив становништва**

4. ИНТЕГРАЛНА АНАЛИЗА

Након спроведених секторских анализа фактора који утичу на развој туризма општине Ковачица, Стратешки савет за израду Стратегије развоја туризма је на основу дискусија базираних на аргументима побројаним у опису постојећег стања у Општини у све три посматране области (Економски развој; Развој друштвених делатности; Развој инфраструктуре и заштита животне средине) је пажљиво извршио интеграцију и агрегацију идентификованих фактора и дошао до консензуса око кључних фактора и стратешких усмерења у области развоја туризма.

Секторске анализе фактора развоја су такође послужиле код идентификовања стратешких циљева сваког секторског приоритета, док је интегрална анализа послужила као основа за правилно одређивање стратешких усмерења развоја туризма, односно за одабир приоритета развоја туризма општине Ковачица у планираном периоду.

Оба нивоа анализе послужиће и као основа за евентуалне ситуационе анализе током фазе имплементације Стратегије, када се буду детаљно разматрали, припремали и реализовали конкретни појединачни пројекти у свим секторима.

У наставку је приказана Интегрална SWOT матрица у коју су унешени фактори развоја препознати у секторским анализама, као и фактори формулисани на начин да представљају интеграцију или агрегацију појединачних фактора из секторских анализа.

Табела 30: Интегрална SWOT матрица

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
+ Наивно сликарство као бренд (галерије, уметници, приватни атељеи)*** + Туристичко насеље RELAX *** + Идвор – Михајло Пупин (Комплекс Михајло Пупин (родна кућа, музеј, Народни дом), колонија за младе таленте, Дани Михајла Пупина, старо село)*** + Вишенационална култура и традиција - мултикултуралност*** + Домаћа радиност - Категоризован и регистрован приватни смештај** + Верски објекти – „Торњеви Баната“*** + Традиција старих заната (традиционални и уметнички)** + ТООК ** + Подршка туризму од стране ЛС** + Бројне и препознатљиве манифестације (туристичке, културне, ...)*** + Етно домови** + Традиционално кулинарство (разноврсна и аутентична кухиња: кулен, штрудла,...)** + Пољопривредна производња (органска и здрава храна са „лица места“)** + Река Тамиш и Потамишје као природни ресурс ** + Дебелачка језера (спортски риболов)** + Добро развијена спортска инфраструктура (базен, терени, куглане)** + Постојање школе сликарске технике** + Активан НВО сектор (ловци, риболовци, жене, КУД-ови)** + Знање, искуство и стручност људи по питању туризма** + Домови за старе (приватни)** + Салаши (Дебелача, Идвор)** + Ергела (Црепаја)** + Препознатљивост туристичког производа** + Стратегија одрживог развоја општине Ковачица** + Падина (Излетиште, бунари, долина-парк, борова шума)** + Дирекција за изградњу општине Ковачица* + Нема загађивача – фабрика*	- Неискоришћеност туристичких потенцијала*** - Недовољна дефинисаност туристичког производа - понуде*** - Лоша инфраструктура у области културе*** - Недовољан туристички маркетинг*** - Нерешени имовинско-правни односи за камп насеље и објекте од интереса за туризам*** - Лош јавни превоз (неповезаност са средњим и северним Банатом, Бачком и Сремом)*** - Преклапање манифестација (датумски и садржајно)** - Непостојање јавних објеката (паркинзи за аутобусе, чесме, тоалети, клупе,...)*** - Недовољно уређени паркови и тргови** - Непостојање инфраструктуре у Потамишју*** - Недовољна контрола туристичких смештаја (непостојање локалног инспектора, регистрација, категоризација, плаћање боравишне таксе)** - Слаба саобраћајна комуникација (Идвор, Уздин-Путниково)** - Недовољна едукованост туристичких радника** - Недовољно развијени смештајни капацитети у области туризма (недостатак објеката)** - Недостатак менаџерских вештина (код већине директора и руководилица)** - Недовољно едуковани грађани (у области туризма)** - Недовољно агресиван маркетинг и развој брендова** - Централизованост рада ТООК** - Слаба комуникација ТООК и црквених општина** - Неедукованост кадрова за израду докумената и РСМ**

Табела 30 (наставак 1): Интегрална SWOT матрица

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
✓ Географски положај - Близина већих центара (БГ, ПА, ЗР)*** ✓ Глобални трендови (здрав живот, викенд туризам,...)*** ✓ Тренд уласка на туристичку мапу нових и мањих дестинација*** ✓ Критеријуми савременог туристе (ближе и сигурније дестинације, краћа, чешћа и викенд путовања, раст интереса за културним садржајима, ...)*** ✓ Сарадња са братским и партнерским општинама у земљи и иностранству*** ✓ ЕУ интеграције** ✓ ЕУ фондови** ✓ Функционисање словачке канцеларије у Братислави/Словачка** ✓ Везе са матичним државама (Словачка, Мађарска, Румунија)** ✓ Изградња пута Ковачица-Опово* ✓ Развој филмске индустрије* ✓ Телекомуникациона инфраструктура* ✓ 160. година рођења Михајла Пупина (2014.)**	× Депопулација Општине*** × Економска криза*** × Конкуренција туристичке понуде** × Државна политика по питању друмског саобраћаја** × Неефикасност туристичке инспекције** × Друштвено-политичка нестабилност** × Политичке промене у Општини** × Законска регулатива** × Елементарне непогоде – снег** × Долазак и примена прљавих технологија** × Јужна зона у Панчеву**

4.1 Кључни фактори успеха

Из до сада спроведених анализа недвосмислено призилази да се општина Ковачица може назвати туристичким место, јер представља организациону и функционалну целину са формираном туристичком понудом, природним вредностима, културним добрима и другим знаменитостима значајним за туризам, са комуналном, саобраћајном и туристичком инфра и супраструктуром, као и објектима и другим садржајима за смештај и боравак туриста. Међутим, и поред тога, уочени су недовољно развијени делови у скоро свим наведеним сегментима који се морају унапредити, како би се расположиви ресурси валоризовали на прави начин. Како се сви сегменти не могу прогласити за приоритетне, у наставку ће се извршити идентификација кључних фактора успеха у сфери туризма, до 2020. год. и у складу са њима ће се епоставити стратешка усмерења.

Кључни фактори успеха, односно просперитета у развоју туризма у општини Ковачица идентификовани из претходно израђене Интегралне SWOT матрице су:

1. Јачање туристичког маркетинга у земљи и позиционирање на иностраном тржишту
2. Афирмација културно-историјског наслеђа уз брендирање појединих туристичких производа
3. Синхронизација у организацији манифестација у локалу
4. Веће запошљавања становништва у области туризма (директно и индиректно)

У избору најбоље стратегије могућа су 4 приступа, и то:

1. Стратегија базирана на повезаности **снага** и **шанси (SO)**, када се користе унутрашње снаге да би се искористиле шансе из окружења.
2. Стратегија базирана на повезаности **снага** и **претњи (ST)**, када се користе унутрашње снаге да би се неутрализовале или минимизирале спољашње претње.
3. Стратегија базирана на повезаности **слабости** и **шанси (WO)**, када се тежи превазилажењу унутрашњих слабости користећи шансе из окружења.
4. Стратегија базирана на повезаности **слабости** и **претњи (WT)**, када се настоје минимизирати унутрашње слабости и избећи спољашње претње.

Примењеном матрицом међусобне повезаности појединих елемената интегралне SWOT анализе дошло се до потенцијалних стратешких усмерења развоја туризма у Општини у периоду до 2020. године. Међу њима, посебну пажњу заслужују они који се базирају на реалним претпоставкама, односно, онима која су произишла из комбиновања снага којима располаже Општина и шансама које јој нуди окружење.

У наставку су приказана следећа **стратешка усмерења** за конкретне случајеве:

1. Стратешка усмерења произашла из повезаности снага и шанси

- Јачање туристичке понуде у земљи и иностранству, уз афирмацију културно-историјског наслеђа (наивно сликарство, Михајло Идворски Пупин, споменици културе);
- Афирмација мултикултуралности и домаће радиности;

- Подршка афирмацији НВО сектора у земљи и иностранству, и
- Јачање људских и техничких капацитета ТООК.

2. Стратешка усмерења произашла из повезаности снага и претњи

- Позиционирање Општине на туристичкој мапи Србије и ширег региона;
- Успостављање механизма за задржавање и привлачење младих и образованих људи спремних за ангажман у туризму, и
- Подршка јачању ефикасности рада туристичке инспекције.

3. Стратешка усмерења произашла из повезаности слабости и шанси

- Веће искоришћавање туристичких потенцијала и ресурса у општини Ковачица;
- Јачање туристичке инфра и супраструктуре коришћењем ЕУ и других доступних фондова;
- Брендирање туристичких производа Општине, и
- Јачање конкурентских предности Општине.

4. Стратешка усмерења произашла из повезаности слабости и претњи

- Унапређење менаџерских и стручних знања и вештина код туристичких и угоститељских радника, и
- Унапређење туристичке информисаности коришћењем савремених ИКТ у сфери информисања.

5. ДЕФИНИСАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

На основу спроведених анализа, у овом делу стратешког документа постављени су основни елементи Стратегије:

- Визија;
- Приоритети;
- Општи циљеви, и
- Посебни циљеви.

Културно-историјско наслеђе општине Ковачица представља одличну основу за развој туризма којем се последњих година посвећује значајна пажња. Негујући мултикултуралност, током историје овог краја, развијани су различити облици уметничког и занатског изражавања његових житеља.

Од компаративних предности општине Ковачица у области туризма издвајају се:

- **Галерије наивне уметности**, као аутентично уметничко стваралаштво настало на овим происторима,
- Родна кућа Михајла Пупина у Идвору, као знаменито место под заштитом државе, ушла је у **Музејски комплекс** посвећен овом светски прослављеном научнику,
- **Културна добра**, оличена у црквама различитих вероисповести на територији Општине од којих су 3 споменици културе од изузетног или великог значаја за државу.
- **Неговање мултикултуралности**, тако да се с правом може рећи да је живот у општини Ковачица, живот Војводине у малом. Бројне манифестације које се одржавају током године у насељеним местима Општине, на најбољи начин представљају сву шароликост фолклора његових становника.

5.1. Дефинисање визије

Из свега до сада приказаног и приложеног у овом документу дефинисана је ВИЗИЈА развоја туризма општине Ковачица, до 2020. године:

Општина Ковачица је 2020. год. препознатљива туристичка дестинација за све оне који желе да на једном месту упознају мултикултуралност Војводине. Домаћи и страни туристи у Ковачицу долазе да се упознају са уметношћу сликара наиваца, да се упознају са неговањем старих и уметничких заната, да виде лепршавост локалног фолклора, али и да пробају гастрономску понуду. Све то путници намерници могу доживети у миру банатске равнице и којој је одрастао Михајло Идворски Пупин.

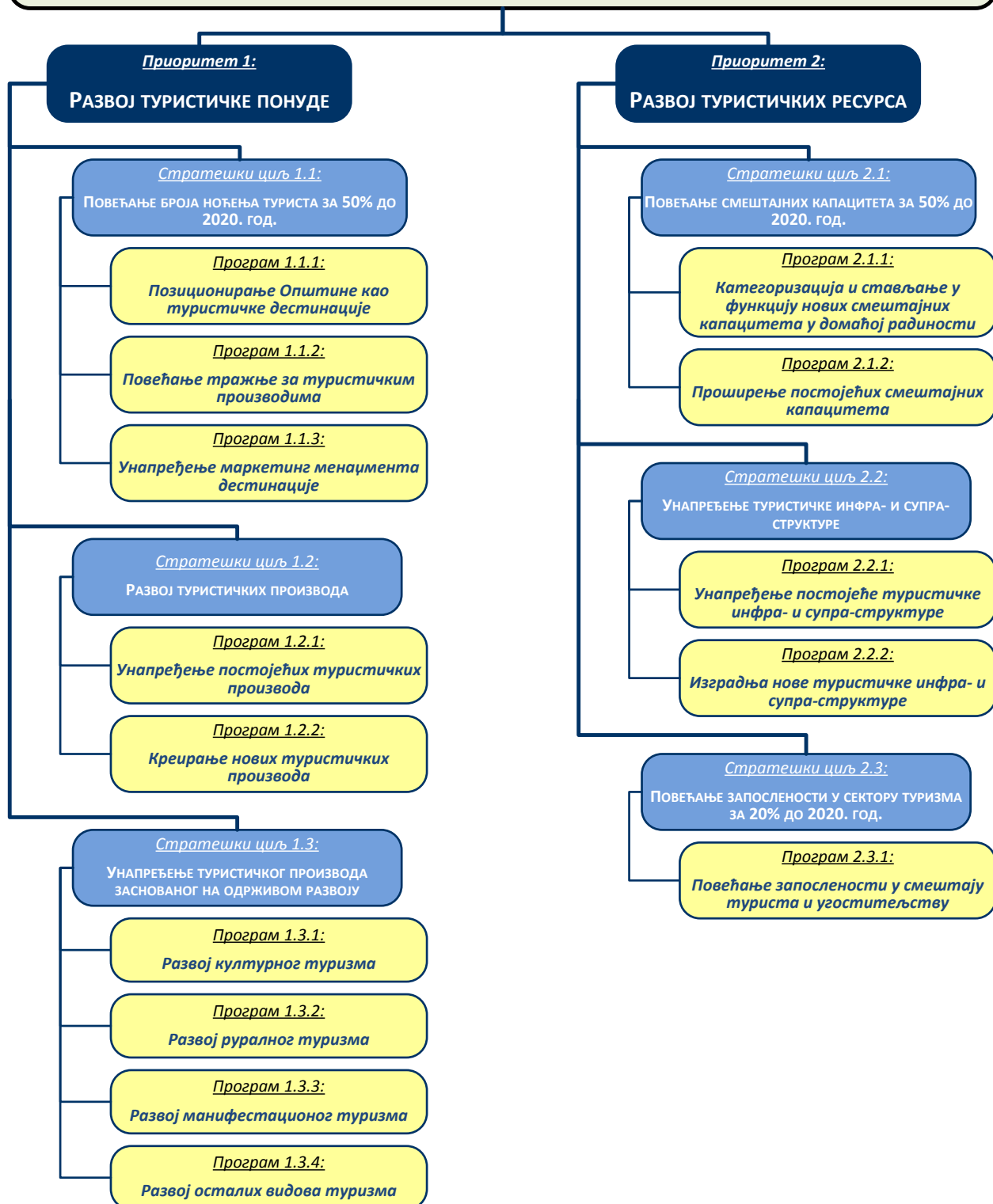
5.2 Дефинисање приоритета, стратешких циљева и програма развоја

Табела 31: Однос приоритета, стратешких циљева и програма развоја

Приоритети	Стратешки циљevi	Програми развоја	
РАЗВОЈ ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ	ПОВЕЋАЊЕ БРОЈА НОЋЕЊА ТУРИСТА ЗА 50% ДО 2020. ГОД.	Позиционирање Општине као туристичке дестинације	
		Повећање тражње за туристичким производима Општине	
		Унапређење маркетинг менаџмента дестинације	
	РАЗВОЈ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА	РАЗВОЈ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА	Унапређење постојећих туристичких производа
			Креирање нових туристичких производа
	УНАПРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ПРОИЗВОДА ЗАСНОВАНОГ НА ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ	УНАПРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ПРОИЗВОДА ЗАСНОВАНОГ НА ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ	Развој културног туризма
			Развој руралног туризма
			Развој манифестационог туризма
			Развој осталих видова туризма
	РАЗВОЈ ТУРИСТИЧКИХ РЕСУРСА	ПОВЕЋАЊЕ СМЕШТАЈНИХ КАПАЦИТЕТА ЗА 50% ДО 2020. ГОД.	Категоризација и стављање у функцију нових смештајних капацитета у домаћој радиности
Проширење постојећих смештајних капацитета			
УНАПРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКЕ ИНФРА- И СУПРА-СТРУКТУРЕ		УНАПРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКЕ ИНФРА- И СУПРА-СТРУКТУРЕ	Унапређење постојеће туристичке инфра- и супра- структуре
			Изградња нове туристичке инфра-у супра- структуре
ПОВЕЋАЊЕ ЗАПОСЛЕНОСТИ У СЕКТОРУ ТУРИЗМА ЗА 20% ДО 2020. ГОД.		ПОВЕЋАЊЕ ЗАПОСЛЕНОСТИ У СЕКТОРУ ТУРИЗМА ЗА 20% ДО 2020. ГОД.	Повећање запослености у смештају туриста и угоститељству

ВИЗИЈА:

Општина Ковачица је 2020. год. препознатљива туристичка дестинација за све оне који желе да на једном месту упознају мултикултуралност Војводине. Домаћи и страни туристи у Ковачицу долазе да се упознају са уметношћу сликара наиваца, да се упознају са неговањем старих и уметничких заната, да виде лепршавост локалног фолклора, али и да пробају гастрономску понуду. Све то путници намерници могу доживети у миру банатске равнице и којој је одрастао Михајло Идворски Пупин.

Слика 5: Графички приказ приоритета, стратешких циљева и програма развоја

6. АКЦИОНИ ПЛАН

Акциони план Стратегије приказан на овом месту треба да послужи као основа за израду *годишњих оперативних планова* с циљем успешне реализације ове Стратегије.

Акциони план обухвата:

- **2 приоритета,**
- **6 стратешких циљева,**
- **14 програма, и**
- **71 идентификовани пројекат.**

Пројекти идентификовани у Акционом плану су **укупне вредности 540.830.000 РСД**, од чега је **удео Општине** процењен на **12,31%**, што у укупном износу чини **66.593.000 РСД**.

Напомене:

- Због финансијских и уопштено економских утицаја, како на глобалном, тако и на националном нивоу, нека предвиђања по питању утицаја Стратегије на релевантне индикаторе се не могу дати довољно прецизно, али се очекује да ће се одређена побољшања ипак остварити, у складу са укупном ситуацијом.
- У колони “Износ и извор финансирања”:
 - “Износ” представља процењену вредност пројеката/активности изражених у РСД – права вредност пројеката/активности ће бити прецизније одређена тек када се сваки конкретни пројекат/активност детаљно разради.
 - “Извор финансирања” представља допринос могућих финансијера за подршку имплементацији пројеката.
 - Процењена вредност неких пројеката је дата на основу курса 1 EUR = 120 РСД
- У колонама “Пројекат/Активност(и)”, “Партнери”, “Време реализације”, као и “Објективно проверљиви индикатори”, такође су дате оквирне вредности/називи, а прецизније ће бити одређени када се конкретни пројекти/активности детаљно разраде.
- Ради обезбеђења што бржег и ефикаснијег почетка имплементације Стратегије и мотивације партнера за чвршћу сарадњу од идентификованих пројеката у Акционом плану, одабрано је ТОП 5 пројеката који имају велики значај за поједине приоритете уз најмање баријера за њихову реализацију. Ови пројекти су детаљније описани у посебном прилогу.

1 . ПРИОРИТЕТ: Развој туристичке понуде

**Степен приоритета
(висок)**

1.1. Стратешки циљ: ПОВЕЋАЊЕ БРОЈА НОЋЕЊА ТУРИСТА ЗА 50% ДО 2020. ГОД.

1.1.1 Програм: Позиционирање Општине као туристичке дестинације

Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
1.1.1.1.	<i>Виртуелна презентација тур.понуђе у сврху промовисања туризма општине Ковачица</i>	ТООК, стејкхолдери у туризму Општине и ЛС	2015-2016.	100.000 РСД ТООК, АПВ, и 10.000 РСД ЛС	Постављање сајта Број посета	Идеја
1.1.1.2.	<i>Покретање међурегионалне и/или прекограничне сарадње</i>	ТООК, РЦР Банат, РПК Панчево, НВО и ЛС	2017-2018.	300.000,00 РСД ТООК, ЕУ, и 30.000 РСД ЛС	Потписани споразум о сарадњи Заједнички веб-сајт	Започете активности: споразум о сарадњи потписан са 1 румунском општином
1.1.1.3.	<i>Прикупљање и обележавање ЗД објеката у GoogleEarth мапама</i>	ТООК, гимназија и ЛС	2015-2020.	300.000,00 РСД ТООК, и 30.000 РСД ЛС	Број означених објеката Број фотографија унешених у мапе Број прегледа/посета	Идеја

1.1.2 Програм: Повећање тражње за туристичким производима

Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
1.1.2.1.	<i>Израда новог ажурираног и интерактивног сајта ТООК-а</i>	ТООК и ЛС	2014-2015.	100.000 РСД ТООК, АПВ, и 10.000 РСД ЛС	Ажуриран сајт Број посета	Започета реализација
1.1.2.2.	<i>Превод сајта на више језика</i>	ТООК и ЛС	2015-2016.	80.000 РСД ТООК, АПВ, и 8.000 РСД ЛС	Број језика на који је преведен сајт Број посета	Идеја

1.1.3 Програма: Унапређење маркетинг менаџмента дестинације

Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
1.1.3.1.	<i>Израда маркетинг стратегије ради унапређења туристичке посете општине Ковачица</i>	ТООК, стејкхолдери у туризму Општине и ЛС	2016-2018.	1.000.000 РСД ТООК, АПВ, ЕУ, и 100.000 РСД ЛС	Урађена и усвојена стратегија	Идеја
1.1.3.2.	<i>Креирање визуелног идентитета и плана промоције најважнијих манифестација</i>	ТООК, организатори манифестација и ЛС	2015-2016.	500.000 РСД АПВ, ЕУ, и 50.000 РСД ЛС	Креиран визуелни идентитет Израђен и усвојен план промоције	Идеја
1.1.3.3.	<i>Израда маркетинг стратегије галерија наивног сликарства (Ковачица, Падина, Уздин)</i>	Галерије, ТООК, сликари-појединци, удружења сликара и ЛС	2017-2018.	800.000 РСД АПВ, ЕУ, и 80.000 РСД ЛС	Донешена и усвојена Стратегија	Идеја

1.2. Стратешки циљ: РАЗВОЈ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА

1.2.1 Програм: Унапређење постојећих туристичких производа

Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
1.2.1.1.	<i>Интернет презентација Галерије, као облик промоције са могућношћу продаје слика путем Интернета</i>	ГНУ, ТООК и ЛС	2014.-2015.	250.000 РСД Донатори и партнери, и 25.000 РСД ЛС	• Регистрован домен • Израђена презентација • Постављена презентација • Мин. 1.000 посетилаца/месечно • Број продатих слика/годишње	- Регистрован домен - Израђена ПОЧЕТНА верзија презентације - Постављена почетна верзија

1.2.2 Програм: Креирање нових туристичких производа						
Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
1.2.2.1.	<i>Развој фотосафарија као концепта одрживог развоја туризма у Општини Ковачица</i>	ТООК, НВО сектор (еколошки и ловачки), Друштво за посматрање птица Србије, Завод за заштиту природе Војводине, Медији (РТВОК) и ЛС	2015-2016.	3.000.000 РСД ЕУ, донатори и 300.000 РСД ЛС	Дефинисане руте и пунктови Урађени индикатори кретања на терену Постављене инфо плоче на пунктовима Израђене мапе кретања туриста у функцији од превозног средства	Идеја
1.2.2.2.	<i>Посматрање птица (birdwatching)</i>	ТООК, НВО сектор (еколошки и ловачки), Друштво за посматрање птица Србије, Завод за заштиту природе Војводине, Медији (РТВОК) и ЛС	2016-2017.	1.000.000 РСД ЕУ, донатори и 100.000 РСД ЛС	Израђене осматрачнице за птице Израђене мапе са локацијама за посматрање птица	Идеја
1.2.2.3.	<i>Етно-кућа у Ковачици (мулти-културална кућа)</i>	ТООК, женски НВО, ДК-ови и ЛС	2017-2018.	3.000.000 РСД ЕУ, донатори и 300.000 РСД ЛС	Проналазак локације/куће Уређен објекат Сакупљени изложбени предмети из свих насеља Општине Формирана поставка	Идеја
1.2.2.4.	<i>Етно-центар Уздин</i>	ТООК, ДК Уздин, МЗ Уздин и ЛС	2018-2020.	5.000.000 РСД ЕУ, донатори и 500.000 РСД ЛС	Урађен главни пројекат Изградња етно-центра Број посетилаца	Израђен идејни пројекат
1.2.2.5.	<i>Развој туристичког производа типа Team-building</i>	ТООК, угоститељски објекти за смештај, спортска друштва, КУД-ови и ЛС	2016-2017.	500.000 РСД ЕУ, донатори и 50.000 РСД ЛС	Дефинисан туристички производ Број посета овог типа	Идеја

1.3. Стратешки циљ: УНАПРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ПРОИЗВОДА ЗАСНОВАНОГ НА ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ

1.3.1 Програм: Развој културног туризма

Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
1.3.1.1.	<i>Инвестирање у екстеријер свих галерија, као и прилазне инфраструктуре</i>	ГНУ, галерије, ДК-ови, МЗ-е, ЈКП-ови, ТООК и ЛС	2015-2017.	20.000.000 РСД ЕУ, донатори и 2.000.000 РСД ЛС	Број сређених фасада Број изграђених прилаза за инвалиде	Идеја
1.3.1.2.	<i>Инвестирање у ентеријер свих галерија, као и санитарне инфраструктуре</i>	ГНУ, галерије, ДК-ови, МЗ-е, ЈКП-ови, ТООК, пројектантске куће и ЛС	2016-2018.	10.000.000 РСД ЕУ, донатори и 1.000.000 РСД ЛС	Број модернизованих изложбених простора Број уређених депоа за слике	Идеја
1.3.1.3.	<i>Реконструкција музеја Михајла Пупина у Идвору</i>	Влада РС, Влада АПВ, Завод за заштиту споменика културе РС, Музеј Војводине и ЛС	2015-2020.	300.000.000 РСД ЕУ, УСАИД, иностране компаније повезане с Пупином нпр. Сименс, Институт Михајло Пупин и 30.000.000 РСД ЛС	Реконструкција таванице 100 m² Замена подова 100 m² Окречен објекат 250 m² замењено 100 m електроинсталације Адаптиран санитарни чвор	Израђен идејни пројекат
1.3.1.4.	<i>Ризница туризма 2 – наставак пројекта</i>	ТООК, ГНУ, МЗ, СУП, удружења и произвођачи сувенира, угоститељи и ЛС	2015-2017.	8.000.000 РСД ЕУ, донатори и 800.000 РСД ЛС	Број сређених фасада Изграђена сувенирница Изграђен паркинг за аутобусе и проширен паркинг за аутомобиле Број паркинг места	Започет пројекат; 1. фаза се реализује
1.3.1.5.	<i>Ризница туризма 3 – наставак пројекта по свим насељима</i>	ТООК, ГНУ, МЗ, удружења и произвођачи сувенира, угоститељи и ЛС	2018-2020.	10.000.000 РСД ЕУ, донатори и 1.000.000 РСД ЛС	Број уређених објеката Број уређених прилаза и „окућница“	Идеја

1.3.2 Програм: Развој руралног туризма						
Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
1.3.2.1.	<i>Реконструкција ТООК салаша</i>	ТООК, АПВ и ЛС	2016.	10.000.000 РСД ЕУ, донатори и 1.000.000 РСД ЛС	Реконструисана главна зграда Адаптиран простор за посету Адаптиране собе за смештај	Идеја
1.3.2.2.	<i>Промоција живота на селу (за децу,) на салашу</i>	ТООК, РЦР Банат, медији и ЛС	2017.	500.000 РСД ЕУ, донатори и 50.000 РСД ЛС	Број нових програма посета Број посетилаца деце школског узраста	Идеја
1.3.2.3.	<i>Изградња беби-зоо-врта са домаћим животињама</i>	ТООК и ЛС	2017.	5.000.000 РСД ЕУ, донатори и 500.000 РСД ЛС	Број изграђених аула за житовиње	Идеја

1.3.3 Програм: Развој манифестационог туризма						
Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
1.3.3.1.	<i>Повезивање сродних манифестација и организатора и уклапање са другима у вишедневну тур. понуду</i>	ТООК, организатори манифестација и ЛС	2015.	500.000 РСД Донатори и 50.000 РСД ЛС	Увек ажуран календар манифестација – интерни софтвер Утврђен систем пријаве датума манифестације	Идеја
1.3.3.2.	<i>Афирмација такмичења у пецању у туристичке сврхе</i>	ТООК, удружење риболоваца, МЗ-е и ЛС	2016.	200.000 РСД ЕУ, Донатори и 20.000 РСД ЛС	Број учесника Број посетилаца	Идеја
1.3.3.3.	<i>Афирмација такмичења у резбарењу воћа и поврћа у тур. сврхе</i>	ТООК, удружење Креаторница, угоститељи и ЛС	2016.	200.000 РСД ЕУ, Донатори и 20.000 РСД ЛС	Број учесника Број посетилаца	Идеја
1.3.3.4.	<i>Организовање вишедневних манифестација са темом</i>	ТООК, ГНУ и остале галерије, НВО сликара и жена, КУД-ови	2015-2020.	8.000.000 РСД	Број учесника Број посетилаца	Идеја

1.3.3 Програм: Развој манифестационог туризма						
Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
	<i>наивне уметности (колонија+муз.програм)</i>	и ЛС		ЕУ, донатори и 800.000 РСД ЛС		
1.3.3.5.	<i>Обједињавање летњих манифестација у Културно лето</i>	ТООК, ДК, НВО и ЛС	2016.	100.000 РСД Донатори и 10.000 РСД ЛС	Број преклопљених манифестација Израђена јединственвена понуда за више манифестација	Идеја
1.3.3.6.	<i>Летњи камп стоног тениса у Уздину</i>	Спортска друштва, МЗ и ДК Уздин, АПВ, ОШ и ЛС	2017.	3.000.000 РСД ЕУ, донатори и 300.000 РСД ЛС	Број екипа Број учесника	Идеја
1.3.3.7	<i>Организација и афирмација дечјег карневала</i>	ТООК, ОШ и ПУ, МЗ и ЛС	2015.	100.000 РСД Донатори и 10.000 РСД ЛС	Број израђених промо материјала Одржан карневал Број учесника Број посетилаца	Идеја
1.3.3.8.	<i>Организација и афирмација Божићног вашара</i>	ТООК, НВО, медији и ЛС	2014-2020.	600.000 РСД Донатори и 60.000 РСД ЛС	Број израђених промо материјала Одржан вашар Број учесника Број посетилаца	Започета реализација: 2013.г. реализован 1.божићни вашар
1.3.3.9.	<i>Организација и афирмација научног кампа у Идвору</i>	ТООК, ДК, Регионални центар за таленте, АПВ, РС и ЛС	2014-2020.	10.000.000 РСД ЕУ, донатори и 1.000.000 РСД ЛС	Креиран програм Број учесника Број предавача	Почетна фаза: 2012. И 2013. године реализована 2 кампа
1.3.3.10.	<i>EX-YU fest</i>	ТООК, ДК, НВО и ЛС	2018.	500.000 РСД ЕУ, донатори и 50.000 РСД ЛС	Креиран програм Број учесника	Идеја
1.3.3.11.	<i>Летње недељно забавно поподне</i>	ТООК, ДК и ЛС	2014-2015.	100.000 РСД Донатори и 10.000 РСД ЛС	Број учесника Број посетилаца	Идеја

1.3.4 Програм: Развој осталих видова туризма						
Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
1.3.4.1.	<i>Усаглашавање радног времена верских објеката са потребама туриста</i>	ТООК, црквене општине и ЛС	2014-2015.	50.000 РСД 50.000 РСД ЛС	Број усаглашених радних времена Број посетилаца	Идеја
1.3.4.2.	<i>Осмишљавање програма обиласка цркава у општини Ковачица</i>	ТООК, црквене општине и ЛС	2014-2015.	50.000 РСД 50.000 РСД ЛС	Креиран програм обиласка Број цркава у програму Број промо материјала	Идеја
1.3.4.3.	<i>Камп за младе (волонтерски)</i>	АПВ, ТООК, НВО (омладински, еколошки), КЗМ, ОШ, МЗ, ВЦВ и ЛС	2015-2016.	2.500.000 РСД ЕУ, донатори и 250.000 РСД ЛС	Одржан камп Број еколошких тоалета и туш кабина Мин. 70 волонтера на кампу годишње Ковачица уврштена у мапу и календар ВЦВ	Идеја
1.3.4.4.	<i>Еко-камп у Потамишју (Идвор/Уздин)</i>	АПВ, ТООК, ОШ, МЗ, НВО и ЛС	2016-2017.	5.000.000 РСД ЕУ, донатори и 500.000 РСД ЛС	Идентификована локација Изграђена пратеће инфраструктура: прилазни путеви, уређење плаже, излетнички мобилијар	Идеја
1.3.4.5.	<i>Стандардизовање гастро понуде националних ресторана у општини Ковачица</i>	ТООК, угоститељи и ЛС	2015.	100.000 РСД ЕУ, донатори и 10.000 РСД ЛС	Успостављен стандард Број ресторана по стандарду	Идеја
1.3.4.6.	<i>ТООК салаш као водећи у винском туризму Ковачице</i>	ТООК, вински ред(ови), ТОС, ТОВ и ЛС	2018.	3.000.000 РСД ЕУ, донатори и 300.000 РСД ЛС	Салаш уврштен у мапу винског туризма Србије и Војводине Број посетилаца	Идеја

2 . ПРИОРИТЕТ: Развој туристичких ресурса

Степен приоритета
(висок)

2.1. СТРАТЕШКИ ЦИЉ: ПОВЕЋАЊЕ СМЕШТАЈНИХ КАПАЦИТЕТА ЗА 50% ДО 2020. ГОД.

2.1.1 Програм: Категоризација и стављање у функцију нових смештајних капацитета у домаћој радиности

Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
2.1.1.1.	<i>Подстицајни конкурси на локалу</i>	ТООК, РТВОК, ЈКП-ови и ЛС	2015-2020.	5.000.000 РСД ТООК, донатори и 500.000 РСД ЛС	• Формирани критеријуми за конкурсе • Расписани конкурси • Број примљених и одобрених захтева • Број реализованих пројеката	Идеја
2.1.1.2.	<i>Креирање система стандарда понуде руралних објеката</i>	ТООК и ЛС	2015-2016.	100.000 РСД 100.000 РСД ЛС	• Формиран систем стандарда, поједностаљен и разумљив за грађане • Број промоција	Идеја
2.1.1.3.	<i>Едукација о бављењу туризмом у домаћој радиности</i>	ТООК, МЗ и ЛС	2016-2017.	500.000 РСД ТООК, и 250.000 РСД ЛС	• Број едукације • Број одштампаних брошура о туризму у домаћој радиности • Број регистрованих СТД	Идеја

2.1.2 Програм: Проширење постојећих смештајних капацитета						
Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
2.1.2.1.	<i>Лоцирање места за камп-насеље</i>	Завод за урбанизам АПВ и ЛС	2014.-2015.	1.000.000 РСД Донатори, и 300.000 РСД ЛС	• Промењен Просторни план Општине • Израђен План детаљне регулације за камп насеље	Одлука о промени Просторног плана
2.1.2.2.	<i>Изградња пратеће инфраструктуре за камп насеље</i>	Камп асоцијација Србије, Клуб студентске омладине, МЗ Ковачица, ТООК, Извиђачки одред Јаношик и ЛС	2016-2018.	10.000.000 РСД Донатори, и 3.000.000 РСД ЛС	• Камп простор 2.500 m² • Број камп места • Израђен прилазни пут • Уведена вода • Уведена струја • Уведен Интернет	Идејна фаза
2.1.2.3.	<i>Изградња смештајних капацитета у Идвору, за научни камп (у овиру старе школе)</i>	МЗ, ДК, НВО, Регионални центар за таленте, Завод за заштиту споменика културе и ЛС	2015-2020.	50.000.000 РСД Донатори, ЕУ, УСАИД, иностране и домаће компаније повезане с Пупином нпр. Сименс, Институт Михајло Пупин и сл., и 5.000.000 РСД ЛС	• Урађен Главни пројекат реконструкције и адаптације старе школе и музеја • Адаптиран простор поткровља у смештајне капацитете	Израђен идејни пројекат
2.1.2.4.	<i>Колективни смештај (хостел) при ДК у Падини и/или Дебељачи</i>	ДК у Падини, Дебељачи и ЛС	2014-2016.	5.000.000 РСД ЕУ, донатори и 500.000 РСД ЛС	• Адаптиран простор • Број посетилаца	Идејна фаза

2.2. Стратешки циљ: УНАПРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКЕ ИНФРА- И СУПРА-СТРУКТУРЕ

2.2.1 Програм: Унапређење постојеће туристичке инфра- и супра-структуре

Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
2.2.1.1.	<i>Изградња игралишта за децу при смештајним капацитетима и главним атракцијама (ПРЦ "Relax, Идвор и др.)</i>	ТООК и ЛС	2014-2016.	200.000 РСД 200.000 РСД ЛС	Број изграђених игралишта Број посетилаца	Идеја
2.2.1.2.	<i>Уређивање јавне расвете по главним туристичким правцима</i>	ЈКП-ови, ТООК и ЛС	2014-2016.	300.000 РСД 300.000 РСД ЛС	Број уређених сијаличних места Број уређених улица	Идеја
2.2.1.3.	<i>Обезбеђивање јавног превоза према Идвору и Уздину (редовне линије и поласци)</i>	АТП Панчево и/или приватни превозници, такси превозници и ЛС	2014-2020.	6.000.000 РСД Партнери, и 1.000.000 РСД ЛС	Број полазака Број путника	Идеја
2.2.1.4.	<i>Обнова туристичке сигнализације</i>	ТООК и ЛС	2016-2017.	1.000.000 РСД Партнери, и 500.000 РСД ЛС	Број постављених туристичких табли Број туристичких локација Број посетилаца	Идеја
2.2.1.5.	<i>Адаптација и санација спортских терена</i>	ТООК, спортска друштва и ЛС	2016-2020.	5.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 2.000.000 РСД ЛС	Број сређених спортских терена Број организованих спортских догађаја Број корисника	Идеја
2.2.1.6.	<i>Адаптација куглане и њено отварање према рекреативном коришћењу</i>	ТООК, спортска друштва и ЛС	2017-2018.	1.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 100.000 РСД ЛС	Сређена куглана Број организованих догађаја	Идеја
2.2.1.7.	<i>Адаптација фудбалског терена и пратећих малих терена на СЦ Славија Ковачица</i>	ТООК, спортска друштва и ЛС	2017-2018.	1.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 100.000 РСД ЛС	Сређен фудбалски терен Број сређених малих терена	Идеја

2.2.1 Програм: Унапређење постојеће туристичке инфра- и супра-структуре						
Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
					• Број организованих спортских догађаја • Број корисника	
2.2.1.8.	<i>Унапређење поставке у Музеју Пупина</i>	РС, АПВ, ФТН Нови Сад, ТФ Михајло Пупин ЗР, ВТШСС ЗР, Музеј Војводине и ЛС	2016-2017.	1.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 100.000 РСД ЛС	• Постављене 3 нове поставке/макете/моделе проналазака • Реаранжирана постојећа поставка	Постоји идејно решење

2.2.2 Програм: Изградња нове туристичке инфра- и супра-структуре						
Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
2.2.2.1.	<i>Адаптација ловачког дома у Ковачици</i>	МЗ Ковачица, удружење ловаца, удружења жена и креативних заната и ЛС	2015-2017.	5.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 500.000 РСД ЛС	• Адаптиран ловачки дом • Замењена столарија	Постоји идејни пројекат
2.2.2.2.	<i>Туристички воз "наиве"</i>	РС, Железнице Србије, АПВ и ЛС	2015-2016.	500.000 РСД ЕУ, донатори, и 50.000 РСД ЛС	• Уређен воз "наиве" • Број путника	Идеја
2.2.2.3.	<i>Уређење Потамишја на местима погодним за туристичке активности (излетишта)</i>	МЗ Идвор и Уздин и ЛС	2017-2020.	3.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 300.000 РСД ЛС	• Број идентификованих туристичких локација • Број уређених простора за излетишта • Постављен мобилијар • Број туристичких табли	Идеја
2.2.2.4.	<i>Изградња осматрачница за посматрање птица</i>	ТООК, НВО (ловачки и еколошки) и ЛС	2017-2019.	1.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 100.000 РСД ЛС	• Број изграђених посматрачница • Изграђена мапа посматрачница	Идеја
2.2.2.5.	<i>Проналазак локације и изградња терена за paintball</i>	МЗ, НВО, ТООК и ЛС	2014-2016.	200.000 РСД	• Идентификована локација	Идеја

2.2.2 Програм: Изградња нове туристичке инфра- и супра-структуре						
Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
				200.000 РСД ЛС	• Изграђен терен • Број организованих догађаја • Број корисника	
2.2.2.6.	<i>Изградња спортске хале у Ковачици</i>	Спортска удружења и клубови и ЛС	2016-2020.	10.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 1.000.000 РСД ЛС	• Урађен Идејни и Главни пројекат • Изграђена хала • Број организованих спортских догађаја • Број корисника • Број посетилаца	Идеја
2.2.2.7.	<i>Проналак локације и изградња стазе за трчање</i>	ТООК, удружење зелених, удружење омладинаца, спортска удружења и ЛС	2015-2017.	300.000 РСД 300.000 РСД ЛС	• Идентификована локација • Изграђена стаза • Број организованих догађаја • Број корисника	Идеја
2.2.2.8.	<i>Пројектовање, изградња и обележавање бицикличких стаза</i>	ТООК, удружење зелених, удружење омладинаца, спортска удружења и ЛС	2017-2020.	10.000.000 РСД ЕУ, РС, АПВ, и 1.000.000 РСД ЛС	• Израђена ПТ документација • Обележена бицикличка стаза • Број незгода у којима учествују бициклисти	Идеја
2.2.2.9.	<i>Проналак локације, изградња и обележавање стаза за tracking</i>	ТООК, удружење ловаца, удружење зелених и ЛС	2017-2019.	300.000 РСД 300.000 РСД ЛС	• Идентификована локација • Уређена ПТ документација • Изграђена и обележена стаза • Број организованих тура • Број одштампаних мапе са стазама	Идеја
2.2.2.10.	<i>Изградња докова за кајаке на</i>	ТООК, МЗ Идвор и Уздин,	2017-2020.	1.000.000 РСД	• Идентификација	Идеја

2.2.2 Програм: Изградња нове туристичке инфра- и супра-структуре

Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
	<i>Тамишу</i>	ВојводинаВоде и/или ВојводинаШуме, могући прекогранични партнер и ЛС		ЕУ, донатори, и 100.000 РСД ЛС	локације • Израђена ПТ докუმнетаџија • Изградња докова • Број организованих тура • Број корисника	
2.2.2.11.	<i>Голф терени - проналазак локаџије и инвеститора</i>	ТООК, МЗ, потенцијални инвеститори и ЛС	2018-2020.	75.000.000 РСД ЕУ, инвеститор, и 750.000 РСД ЛС	• Идентификаџија локаџије • Израђена ПТ докუმнетаџија • Изградња голф терена • Изградња пратећих објеката • Број „рупа“ • Број постављених табли • Број корисника	Идеја
2.2.2.12.	<i>Клубови при ДК у Падини, Дебељачи, Идвору, Уздину (уместо угоститељских објеката за госте и домаће становништво, где би домаћа удружења и ДКови били укључени у функционисање)</i>	ДК-ови, удружења, локални предузетници и ЛС	2016-2019.	1.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 100.000 РСД ЛС	• Број основаних клубова • Број чланова • Број програма	Идеја

2.3. Стратешки циљ: ПОВЕЋАЊЕ ЗАПОСЛЕНОСТИ У СЕКТОРУ ТУРИЗМА ЗА 20% ДО 2020. ГОД.

2.3.1 Програм: Повећање запослености у смештају туриста и угоститељству

Број (шифра)	Пројекат/Активност(и)	Партнери	Временски оквир	Износ и извор финансирања	Индикатори	Статус
2.3.1.1.	<i>Оснивање локалног Kovačica Greeters сервиса</i>	ТООК, МЗ, КЗМ, НВО (омладински, женски, креативни) и ЛС	2015.	200.000 РСД 200.000 РСД ЛС	• Основан сервис • Број укључених/запослених особа	Идеја
2.3.1.2.	<i>Едукација пружаоца услуга (смештај, ресторани, кафићи)</i>	ТООК и ЛС	2015-2016.	500.000 РСД ЕУ, донатори, и 50.000 РСД ЛС	• Број одржаних семинара • Број учесника • Број регистрованог и категорисаног смештаја • Број остварених ноћења/посета	Идеја
2.3.1.3.	<i>Оснивање креативног туристичког центра (стари занати удружења, радионице)</i>	ТООК, креативна удружења и занатлије и ЛС	2015-2018.	500.000 РСД ЕУ, донатори, и 50.000 РСД ЛС	• Број особа укључених/запослених на раду у радионицама • Број организованих радионица • Број учесника	Идеја
2.3.1.4.	<i>Формирање туристичко-информативних центара/пунктова</i>	ТООК, ТОС и ТОВ, АПВ, РС и ЛС	2015-2017.	2.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 100.000 РСД ЛС	• Број постављених инфо-киоска • Број укључених/запослених особа	Идеја
2.3.1.5.	<i>Формирање традиционаних школа веза и ручних радова</i>	ТООК, удружења жена и ЛС	2016-2017.	1.000.000 РСД ЕУ, донатори, и 100.000 РСД ЛС	• Број организованих радионица за туристе и за грађане (различите циљне групе) • Број особа укључених/запослених на раду у радионицама • Број полазника	Идеја

7. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ

Имплементација, односно реализација Стратегије је кључни део, односно сврха читавог процеса стратешког планирања. Стога је Тим за израду Стратегије ближе дефинисању имплементације Стратегије посветио посебну пажњу.

Фаза имплементације Стратегије се заснива на реализацији њеног Акционог плана, односно Акциони план представља полазну основу за имплементацију Стратегије.

Као што је за започињање процеса стратешког планирања, Општина донела одређену одлуку, у којој се иницира процес, именују људи за одређене послове, тако се и за фазу имплементације Стратегије морају учинити неопходни формални кораци. Пре свега, Општина ће пре иницирања фазе имплементације Стратегије требати да учини следеће:

- Именовање људи и/или тела које ће бити одговорно за имплементацију,
- Дефинисање положаја Тела за имплементацију у оквиру општинске управе,
- Дефинисати лица и одговорности на пројектима на којима је Општина носилац истих, и
- Дефинисати лица и одговорности на пројектима на којима је Општина пројектни партнер.

Управо из разлога несметаног почетка имплементације Стратегије, Општина је дефинисала **Топ 5 пројеката**, као што је то у уводном делу Акционог плана и наведено. Буџети ових пројеката тежали би да се нађу у буџету Општине за 2015. годину.

Поред Топ 5 пројеката, као инструмента за започињање процеса имплементације Стратегије, други инструмент, знатно сложенији је **Оперативни план имплементације Стратегије** за сваку годину планског периода. У овом документу, који се формално усваја од стране извршног општинског органа, односно Општинског већа, дефинише се најмање следеће:

1. Списак пројеката предвиђених за реализацију у наредној години, најмање допуњених са елементима из Акционог плана;
2. Списак партнера укључених у реализацију пројеката и начин формализације међусобних односа;
3. Дефинисана укупна потребна средства за реализацију пројеката;
4. Дефинисана средства која Општина треба да издвоји за реализацију пројеката, са најмање кварталном пројекцијом;
5. Праћење реализације пројеката, и
6. Извештавање.

8. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Имајући у виду да свака стратегија и њен акциони план подлежу контроли и вредновању, Општина је предвидела да ће се овом њеном делу посветити посебна пажња. С тим у вези, Председник општине Ковачица је донео решење бр. 02-11/13-13, од 18. 11. 2013. године, којим се за послове мониторинга и евалуације Стратегије именује **Радно тело** у саставу:

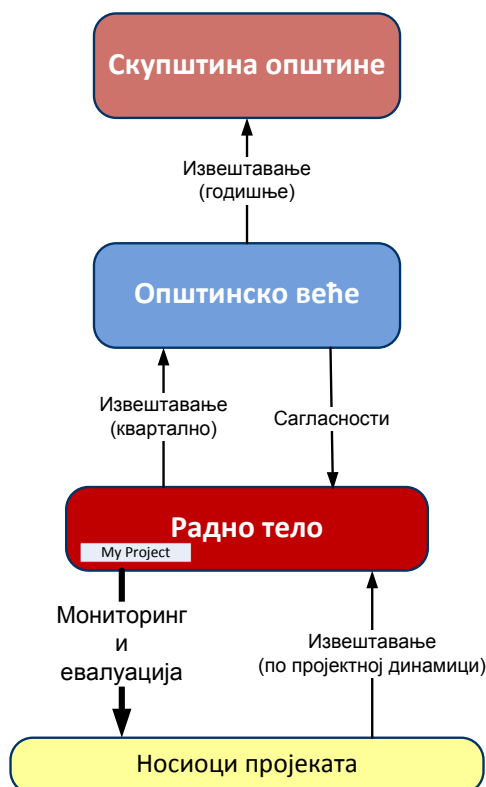
1. Љиљана Жарић,
2. Сампор Павел, и
3. Сабина Киш.

По овом питању, Радно тело ће, пре свега, радити на следећим активностима:

- Израда временског плана мониторинга пројеката и евалуације Стратегије,
- Израда извештаја (најмање на годишњем нивоу), и
- Предлог корективних мера.

У сврху мониторинга и евалуације израдиће се посебни евалуациони упитници, на основу којих ће се периодично радити евалуациони извештаји који ће се подносити надлежним органима.

Радно тело ће радити и анализу реализованих пројеката и њихових ефеката, са посебним освртом на евентуалне препреке у њиховој реализацији и уз сагласност Општинског већа, даваће смернице за одређене интервенције у имплементацији Акционог плана. На доњој слици представљен је шири оквир функционисања процеса мониторинга и евалуације Стратегије, односно пројеката дефинисаних у њеном Акционом плану.

Слика 6: Шири оквир функционисања процеса мониторинга и евалуације

По потреби, извештаји (квартални, годишњи, завршни) о реализацији пројеката из Акционог плана Стратегије ће се достављати Радном телу, од стране носилаца реализације пројеката.

У циљу што ефикасније и ефективније имплементације Стратегије, извештавању највиших органа Општине ће се посветити посебна пажња.

Стратегијом је предвиђено да Радно тело на кварталном нивоу извештава Општинско веће о напретку на имплементацији Стратегије. Такође, предвиђено је да се на годишњем нивоу, Скупштини општине подноси *Годишњи извештај о реализацији Стратегије*, и то од стране Општинског већа.

Сви ови извештаји треба да послуже и у циљу правовременог интервенисања у случају неопходности предузимања одређених корективних мера, како би се Акциони план Стратегије што успешније реализовао.

Систем за управљање пројектима „*My Project*“ развијен и унапређиван од стране РЦР Банат, у оквиру сектора за пројекте и ИТ, успостављен је и у општини Ковачица.

Апликација за управљање пројектима омогућава првенствено брз преглед свих пројеката, унос пројеката, измену података о пројектима, историју сваког појединачног пројекта, снимање сигурносних копија пројеката, преглед пројеката по наведеним критеријумима, праћење пројеката кроз различите фазе, управљање пројектном документацијом, као и мониторинг и извештавање.

Посебан модул развијен је за **мониторинг пројеката**, који омогућава праћење пројектних активности кроз све фазе реализације, као и праћење реализованих средстава (буџета) по пројектним активностима.

Апликација омогућава и креирање неколико врста **извештаја** који се могу користити, како за евалуацију, тако и за анализу и праћење остварених циљева.

The image shows a screenshot of the 'MY PROJECT' web application interface. At the top, there is a navigation bar with a logo consisting of five colored circles (blue, green, yellow, orange, red) and the text 'sistem za upravljanje projektima' and 'MY PROJECT'. Below the logo, there are two links: 'početna' and 'kreirajte novi korisnički nalog'. The main content area is divided into two sections. The first section is titled 'PRIJAVA KORISNIKA' and contains two input fields: 'Korisničko ime:' and 'Šifra:'. Below these fields is a button labeled 'Prijava se'. The second section is titled 'NEMATE KORISNIČKI NALOG?' and contains a link 'Kreirajte korisnički nalog.'

Слика 7: Интерфејс апликације приликом логовања

АНЕКСИ

1. Индикатори
2. Закључак о изради СЛОРа
3. *Project fishe* за ТОП 5 пројеката
4. Профил локалне заједнице/општине
5. Пример програма посете
6. Како доћи до Ковачице?

Анекс 1: Индикатори

Индикатор бр. 1	ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ ИНДИКАТОР: Степен развијености

Извор података:

Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013. годину

Коментар:

Уредбом о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013. годину, општине у Србији су разврстане у четири групе. Општина Ковачица је на основу вредности бруто домаћег производа по глави становника, који је у распону од 60 до 80% у односу на републички просек, сврстана у **III групу**. Уз општину Ковачица у овој групи се налази још 40 јединица локалних самоуправа.

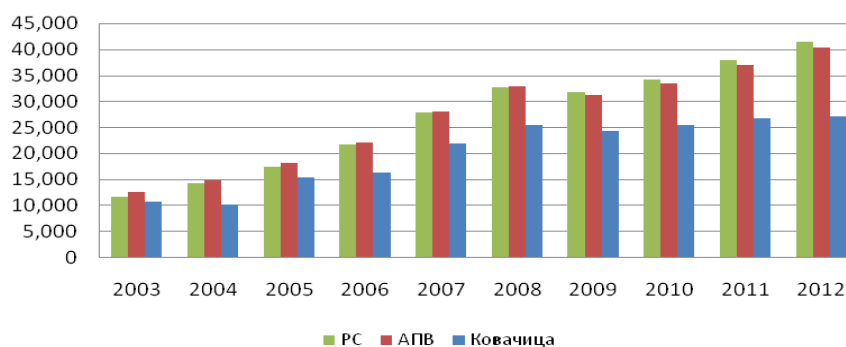
Индикатор бр. 2	ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ ИНДИКАТОР: Просечна нето зарада

Просечна нето зарада (у РСД)	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Република Србија	11.500	14.108	17.443	21.707	27.759	32.746	31.733	34.142	37.976	41.377
АП Војводина	12.475	14.740	18.076	22.110	27.942	32.906	31.203	33.392	36.950	40.421
Општина Ковачица	10.614	10.054	15.239	16.156	21.847	25.331	24.241	25.350	26.692	27.072

Извор података:

Републички завод за статистику, „Општине и региони у Републици Србији“, годишњаци

Просечна нето зарада (у РСД)

Коментар:

Просечне нето зараде у Општини имају углавном тренд раста у посматраном периоду 2003-2012. год. са изузетком 2009. год. када је дошло до пада у односу на 2008. год., а што прати тренд кретања нето зарада, како у АПВ, тако и у РС. Током целог посматраног периода нето зараде у Општини су испод оних на нивоу АПВ, као и оних на ниву РС. Међутим, још неповољнији тренд је онај који се бележи у разлици нето зарада, при чему Општина од 2006. год. бележи све већу разлику, односно заостајење у просечним нето зарадама. Док је ова разлика 2006. год. -5.954 РСД у поређењу са АПВ и -5.551 РСД у поређењу са РС, 2012. год. ова разлика је била -13.349 РСД у поређењу са АПВ, и -14.305 у поређењу са РС.

Индикатор бр. 3

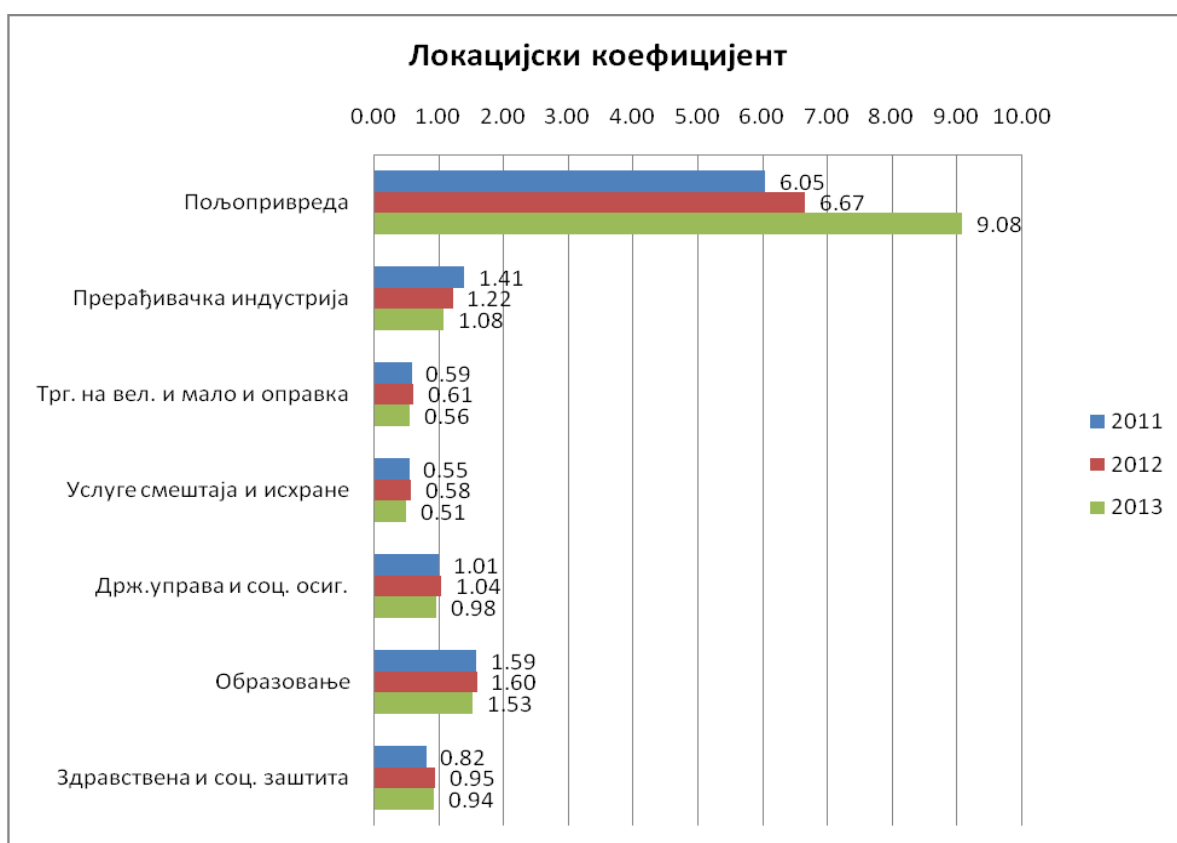
ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

ИНДИКАТОР: Локацијски коефицијент запошљавања у појединим секторима

Година	Пољопривреда	Прерађивачка индустрија	Трг. на вел. и мало и оправка	Услуге смештаја и исхране	Држ.управа и социјално осигурање	Образовање	Здравство и социјална заштита
2011.	6,05	1,41	0,59	0,55	1,01	1,59	0,82
2012.	6,67	1,22	0,61	0,58	1,04	1,60	0,95
2013.	9,08	1,08	0,56	0,51	0,98	1,53	0,94

Извор података:

Републички завод за статистику, „Општине и региони у Републици Србији“, годишњаци

Коментар:

У периоду 2011-2013. на нивоу Општине највећи локацијски коефицијент запошљавања је био у сектору пољопривреде, и то далеко већи неко у осталим секторима. Његова просечна вредност је износила $LQsr-polj=7,27$.

Од посматраних сектора, Услуге смештаја и исхране имају просечну вредност локацијског коефицијента $LQsr-smish=0,55$ што је уједно и најмања вредност у посматраном скупу.

Индикатор бр. 4

ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

ИНДИКАТОР: Број регистрованих привредних друштава и предузетника

Год.	Број привредних друштава		Број предузетника		Број становника (у 000)		Број регистрованих привредних друштава на 1000 становника		Број предузетника на 1000 становника	
	Ковачица	РС	Ковачица	РС	Ковачица	РС	Ковачица	РС	Ковачица	РС
2010	196	109.961	751	220.619	26.25	7,291	7.47	15.08	28.61	30.26
2011	186	104.394	712	217.703	25.31	7,234	7.35	14.43	28.13	30.09
2012	176	105.066	641	215.658	25.06	7,199	7.02	14.59	25.58	29.96
2013	177	109.442	625	220.951	25.06	7,199	7.06	15.20	24.94	30.69

Извор података:

Агенција за привредне регистре и Републички завод за статистику

Напомена:

Број становника за 2010. и 2012. год. представља процену на дан 30.06. Подаци за број становника средином 2011. год. добијени су прерачунавањем на бази Пописа становништва, док је за број становника за 2013. год. узет последњи званично доступан податак.

Коментар:

У периоду 2010-2013. год. број привредних друштава на 1.000 становника у Општини има тренд благог пада, све до 2013. год. када је забележен незнатан раст са 7,02 на 7,06, а што је опет мање у односу на почетак посматраног периода 2010. год. када је овај удео износио 7,47. За разлику од Општине овај удео на нивоу РС се са 15,08 у 2010. год. попео на 15,20 у 2013. год. и говори да се ради о двоструко већем броју привредних друштава на 1000 становника на нивоу РС у односу на Општину.

Број предузетника на 1.000 становника у посматраном периоду бележи значајнији пад него у случају привредних друштава, па тако 2010. год. он износи 28,61, док је 2013. год. он 24,94. На нивоу РС је и у овом случају дошло до повећања са 28,61 2010. год. на 30,69 у 2013. год.

Индикатор бр. 5

ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ
ИДИКАТОР: Кретање броја привредних друштава и предузетника

Год.	Број активних привредних друштава			Број новоснованих привредних друштава			Број брисаних/угашених привредних друштава			Кретање броја привредних друштава		
	Ковачица	АПВ	РС	Ковачица	АПВ	РС	Ковачица	АПВ	РС	Ковачица	АПВ	РС
2010.	196	27.779	109.961	18	2.253	9.153	15	2.975	9.366	1,53%	-2,60%	-0,19%
2011.	186	26.371	104.394	10	2.012	8.305	22	3.355	13.596	-6,45%	-5,09%	-5,07%
2012.	176	26.372	105.066	8	2.160	8.489	16	2.059	7.341	-4,55%	0,38%	1,09%
2013.	177	26.780	109.442	8	1.625	6.558	4	429	1.833	2,26%	4,36%	4,32%

Извор података:

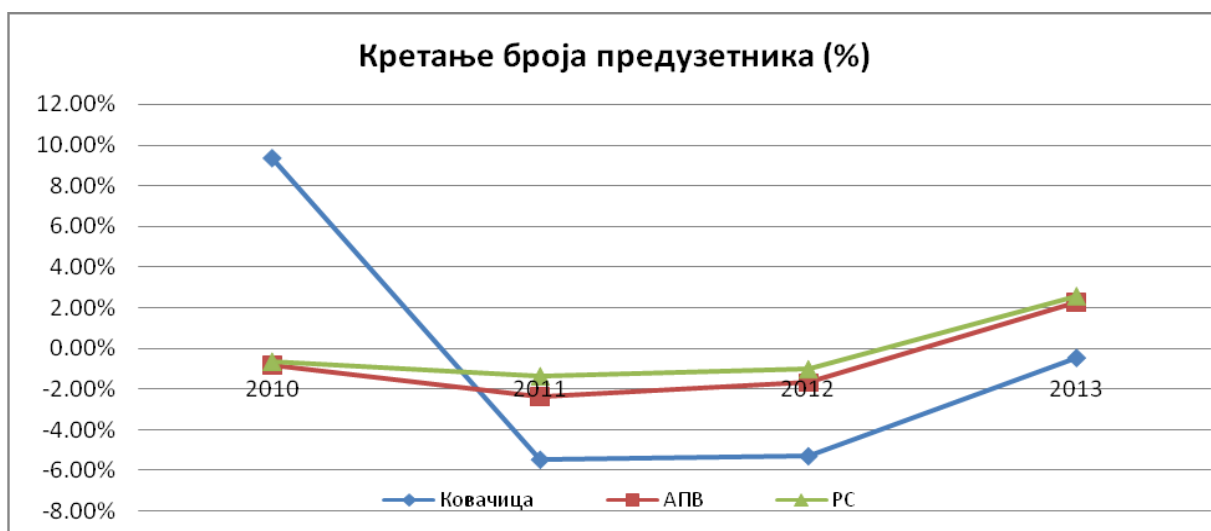
Агенција за привредне регистре

Год.	Број активних предузетника			Број новоснованих предузетника			Број брисаних/угашених предузетника			Кретање броја предузетника		
	Ковачица	АПВ	РС	Ковачица	АПВ	РС	Ковачица	АПВ	РС	Ковачица	АПВ	РС
2010.	751	58.049	220.619	167	9.499	35.797	97	9.982	37.229	9,32%	-0,83%	-0,65%
2011.	712	56.707	217.703	67	8.610	32.360	106	9.959	35.328	-5,48%	-2,38%	-1,36%
2012.	641	55.798	215.658	72	7.921	30.160	106	8.864	32.363	-5,30%	-1,69%	-1,02%
2013.	625	57.017	220.951	52	6.229	24.047	55	4.936	18.393	-0,48%	2,27%	2,56%

Извор података:

Агенција за привредне регистре

Коментар:

Кретање броја привредних друштава/предузетника мерено је као разлика у броју новооснованих и угашених привредних друштава/предузетника. Утврђено је да су посматрана кретања у 2011. год. била најнеповољнија јер је забележен највећи пад у броју како привредних друштава (-7,98%), тако и предузетника (-14,80%) у односу на 2010. год. Овако велики пад се у каснијем периоду није компензовао, па је за разлику од 2010. год. када је Општина имала боља кретања привредних друштава, а нарочито предузетника, на крају посматраног периода, 2013. год., у оба случаја забележила лошија кретања у поређењу са АПВ и РС.

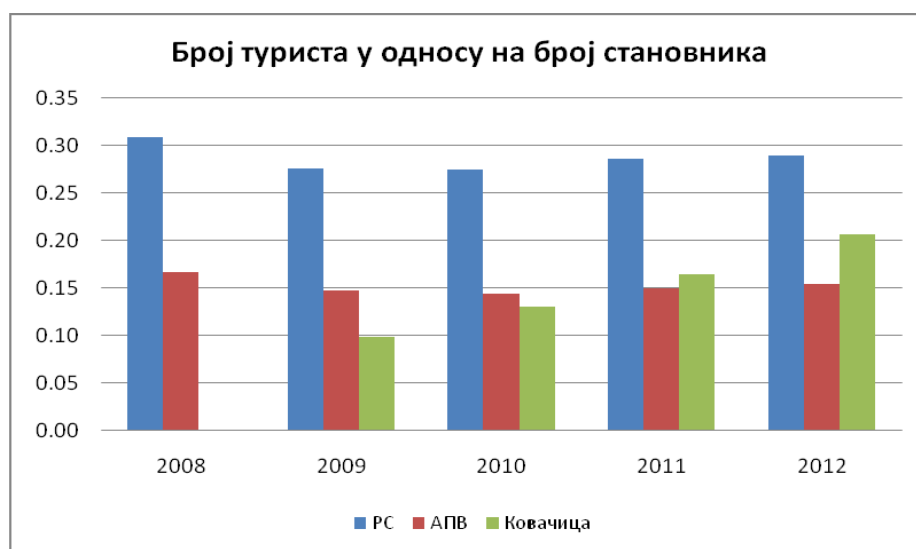
Индикатор бр. 6

ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ – Туризам
ИНДИКАТОР: Број туриста у односу на број становника

Територијална јединица	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Република Србија	0,31	0,28	0,27	0,29	0,29
АП Војводина	0,17	0,15	0,14	0,15	0,15
Општина Ковачица	Н.д	0,10	0,13	0,16	0,21

Извор података:

Републички завод за статистику, „Општине и региони у Републици Србији“, годишњаци

Коментар:

Број туриста у односу на број становника у Општини се у периоду 2008-2012. год. непрекидно и значајно увећава. Док је на почетку посамтраног периода, овај број био скоро минорани заостајао далеко у односу на ниво АПВ, а нарочито у поређењу са нивоом РС, у 2011. год. је Општина претекла АПВ, а у 2012. још значајније увећала ову разлику и остварила вредност од 0,21, све више се приближавајући републичком нивоу од 0,29 туриста по становнику.

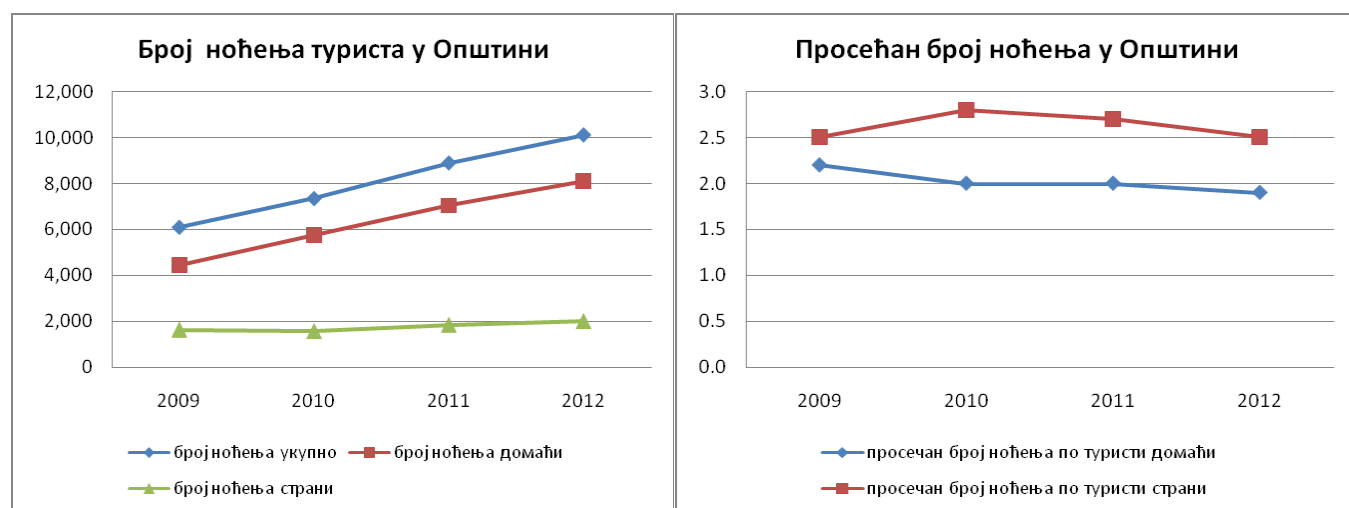
Индикатор бр. 7

ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ – Туризам
ИНДИКАТОР: Број ноћења туриста

Година	Број туриста			Број ноћења			Просечан број ноћења по туристи	
	укупно	домаћи	страни	укупно	домаћи	страни	домаћи	страни
2009.	2.619	1.974	645	6.087	4.452	1.645	2,2	2,5
2010.	3.427	2.862	565	7.338	5.755	1.583	2,0	2,8
2011.	4.143	3.445	698	8.890	7.036	1.854	2,0	2,7
2012.	5.176	4.375	801	10.111	8.099	2.012	1,9	2,5

Извор података:

Републички завод за статистику, „Општине и региони у Републици Србији“, годишњаца

Коментар:

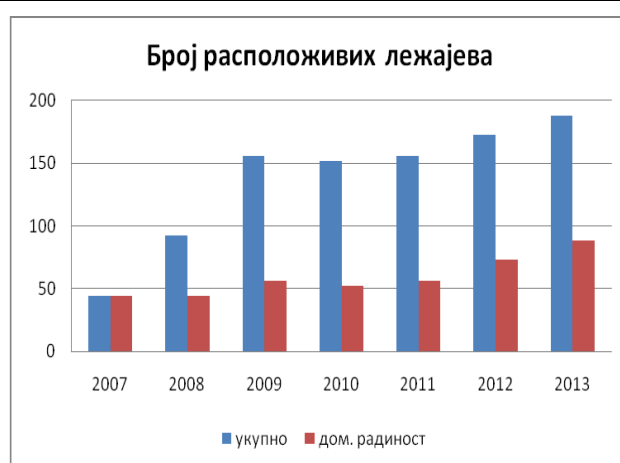
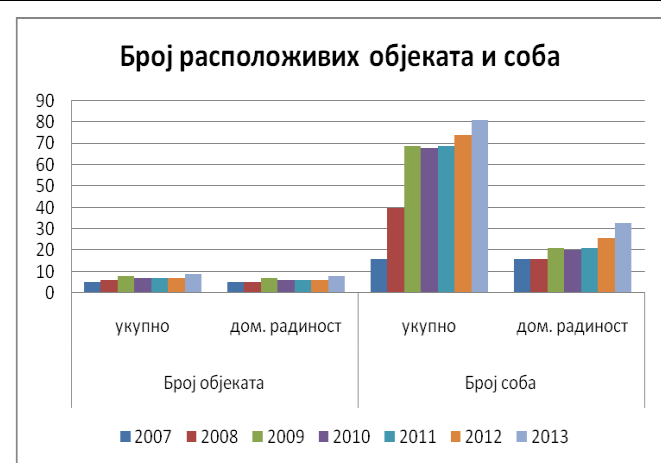
Укупан број ноћења туриста у Општини се у периоду 2009-2012. год. непрекидно и значајно увећава. Домаћи туристи су доминантни по броју ноћења и на крају посматраног периода њихово учешће у броју остварених ноћења износи нешто преко 80%.

Међутим, када се узме у обзир просечан број ноћења по туристи, категорија домаћих туриста бележи благи пад са 2,2 из 2009. год. на 1,9 у 2012. год., док је овај показатељ код страних туриста остао исти на крају, у поређењу са почетком посматраног периода, и износи 2,5.

Година	Број објеката		Број соба		Број лежајева	
	укупно	домаћа радиност	укупно	домаћа радиност	укупно	домаћа радиност
2007.	5	5	16	16	44	44
2008.	6	5	40	16	92	44
2009.	8	7	69	21	156	56
2010.	7	6	68	20	152	52
2011.	7	6	69	21	156	56
2012.	7	6	74	26	173	73
2013.	9	8	81	33	188	88

Извор података:

Одељење за привреду и ЛЕР ОУ Ковачица

Коментар:

У оквиру акције категоризације смештаја у приватном власништву (кућа, соба и станова за изнајмљивање) Комисија за категорисање смештаја у домаћој радиности и сеоских туристичких домаћинстава у општини Ковачица је од 2007. год. категорисала 5 сеоских туристичких домаћинстава (од тога су 4 са 3* и једно са 2*), једну кућу (3*), два апартмана (2*) и 4 собе (2*).

2008. год. је почео са радом ПРЦ Релакс са 48 лежајева, док је тек 2009. год. почео да ради пуним капацитетом (100).

Године 2007. је први пут извршена категоризација и регистрација објеката за смештај у домаћој радиности на територији Општине. Категорисано је 5 објеката и сви су добили по 3 односно 4*. 2009. год. је категорисано још 2 објекта, који су такође добили 3*. Нови Закон о туризму донет је 2009. год. а пратећи Правилник о категоризацији угоститељских објеката, крајем 2010. год. Категоризације истих и нових објеката извршене после доношења нових докумената су строжије оцењиване. Ипак 3 СТД су задржала своје 3*, једном СТД је смањена категоризација на 2*, а такође и собама (са 3 на 2*), док је један власник променио категоризацију из СТД у кућу за изнајмљивање и добио 3* (различити је број * за различите врсте објеката).

(Решење о категоризацији има рок важења 3 године и након тог периода власник објекта је у обавези да поново изврши категоризацију. Категоризација се може извршити и пре истека 3 године, ако је власник објекта направио неке измене у броју и капацитету објекта/соба или квалитету услуга.)

Индикатор бр. 9

ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

ИНДИКАТОР: Остварени туристички промет – боравишне таксе

Година	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Износ прикупљене боравишне таксе (у РСД)	374.656	489.695	587.565	570.159	511.650

Извор података:

Одељење за привреду и ЛЕР ОУ Ковачица

Износ прикупљене боравишне таксе по кварталима (у РСД):

Године Квартали	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
	I (1.1.-31.03.)	44.650	102.415	95.990	117.335
II (1.4.-30.6.)	66.755	110.645	126.200	152.845	131.235
III (1.7.-30.09.)	148.625	146.910	191.715	165.274	133.735
IV (1.10.-31.12.)	114.626	129.725	173.660	134.705	145.520

Коментар:

На основу Одлуке Скупштине општине Ковачица од 2007. год. се наплаћује боравишна такса туристима који ноће на територији Општине.

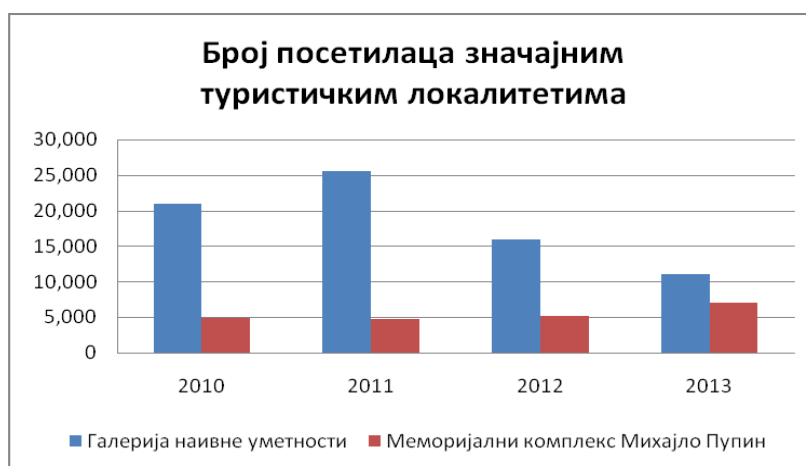
Од како се води евиденција о уплати боравишне таксе, она је у порасту до 2012. год., када се јавља пад. Према кварталним подацима, примећује се да највише туриста борави у Ковачици током III квартала односно у месецима јул, август и септембар (максимуми по свим година, осим у 2013.

Индикатор бр. 10**ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ****ИНДИКАТОР: Број посетилаца значајним туристичким локалитетима**

Година	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Галерија наивне уметности	8.000	10.000	15.000	21.000	25.500	16.000	11.000
Меморијални комплекс Михајло Пупин	Н.д	Н.д	Н.д	4.920	4.750	5.100	7.000

Извор података:

Одељење за привреду и ЛЕР ОУ Ковачица

Коментар:

Индикатор бр. 11

ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ
ИНДИКАТОР: Степен задужености општине

Степен задужености општине		2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
1	Остварење или процена остварења текућих прихода буџета за посматрану буџетску годину	287.164.180	325.769.217	407.887.597	621.042.833	613.044.348
2.1	15 % од (1)	43.074.627	48.865.382	61.183.139	93.156.425	91.956.652
2.2	Износ главнице и камате који доспева у посматраној години	14.977.799,	19.948.045.	21.029.522	35.174.912	31.218.662
2.3	Расположива средства у апсолутном износу (2.1) – (2.2)	28.096.828	28.917.337	40.153.617	57.981.513	60.737.990
2.4	Расположива средства у релативном износу - % укупних текућих прихода буџета ((2.3) / (1)) x 100	9,78%	8.88%	9,84%	9.34%	9,91%
3.1	50% од (1)	143.582.090	162.884.608	203.943.798	310.521.416	306.522.174
3.2	Укупан износ неизмиреног дугорочног задужења буџета општине за капиталне инвестиционе расходе	92.921.613	87.008.469	68.832.270 70.000.000	61.143.331 64.749.999	51.468.587 57.749.999
3.3	Расположива средства у апсолутном износу (3.1) – (3.2)	50.660.477	75.876.139	65.111.528	184.628.086	197.303.588
3.4	Расположива средства у релативном износу - % укупних текућих прихода буџета ((3.3) / (1)) x 100	17,64%	23,29%	15.96%	29,73%	32,18%

Извор података:

Завршни рачуни од 2008-2013, Одлуке о буџету од 2012.-2013. године

Коментар:

Општина Ковачица је искористила три инвестициона кредита од којих је један повучен од Банке Интеса 2006. год. за изградњу спортско рекреативног центра (60 милиона) и водовода у Уздину (10 мил. РСД); други такође од Банке Интеса за спортско рекреативни центар 2007 г. (30 мил. РСД) и трећи од Уникредит банке Нови Сад у 2011. г. за разне инвестиционе расходе (70 мил. РСД за реконструкцију предшколске установе у Ковачици, Падини и Дебељачи, реконструкцију пијаца у свим насељеним местима, набавку тезги за све пијаце, изградњу Прве фазе капеле у Идвору и завршетак изградње капеле у Црепаји). Рок отплате овог кредита је 10 година.

Задуженост општине Ковачица 31.12.2013. г. износи:

Према Банци Интеса – 51.468.586,64 РСД (закључно са 2016. год.- рок отплате преостала два кредита)
Према Уникредит банци – 57.749.999,86 РСД.

Индикатор бр. 12	ТЕМА: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ
	ИНДИКАТОР: Фискални капацитет општине – Остварење изворних прихода (фискалних облика) по глави становника

		2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
1	Укупно остварење фискалних облика изворних прихода	65.221.766	43.686.289	55.030.894	54.529.655	73.151.209	79.991.442
2	Број становника	26.662	26.447	26.247	25.310	25.056	25.056
3	Приход по глави становника	2.446	1.652	2.097	2.154	2.920	3.193

Извор података:

Завршни рачуни од 2008-2013, Одлуке о буџету од 2012.-2013. године

Напомене:

- Број становника од 2008.-2010. године представља процену на дан 30.06, док су подаци из 2011. године добијени на основу пописа становништва, за 2012. и 2013. годину коришћени су последњи подаци о броју становника из 2012. године.
- У изворне приходе су урачунати: месни самодопринос (укинут 2009. г.), порез на имовину, накнада за коришћење грађевинског земљишта, посебна накнада за заштиту животне средине, такса на истицање фирме и остале локалне комуналне таксе, административне таксе и остали приходи које наплаћује локална самоуправа.

Коментар:

Највећи део средстава се остварује кроз наплату пореза на зараде.

Значајнији приход се остварује и кроз порез на имовину, накнаде за коришћење шумског и пољопривредног земљишта и накнаде за коришћење простора и грађевинског земљишта.

У посматраном периоду приход по глави становника у Општини бележи номинални раст, са изузетком у 2009. год.

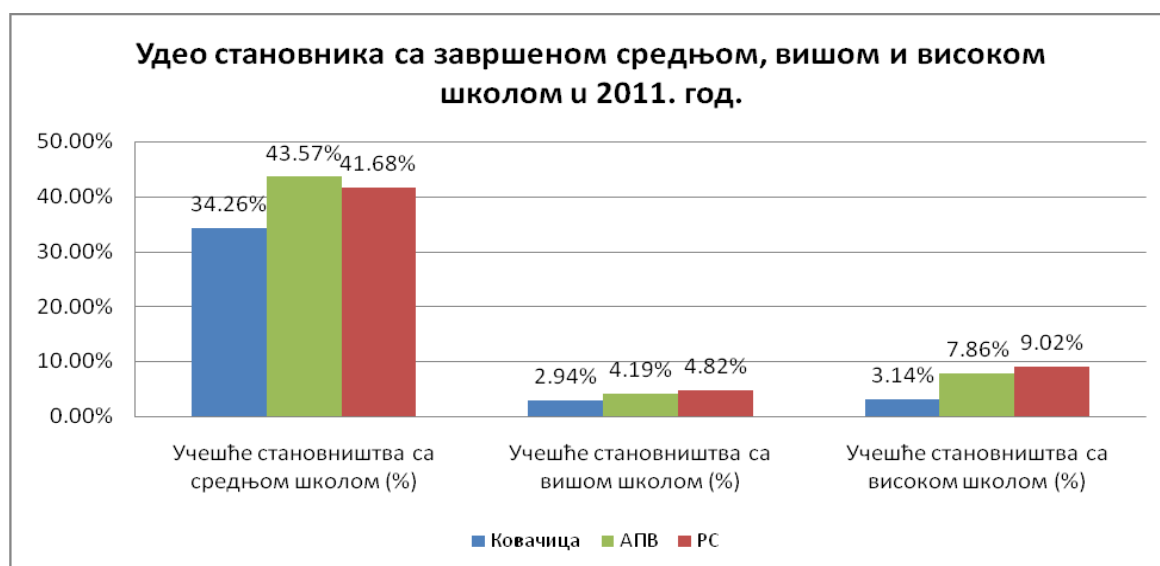
Индикатор бр. 13

ТЕМА: СТАНОВНИШТВО, ОБРАЗОВАЊЕ, КВАЛИТЕТ ЖИВОТА
ИНДИКАТОР: Удео становника са завршеном средњом, вишом и високом школом

Категорија	Општина Ковачица		АП Војводина		Република Србија	
	2002.	2011.	2002.	2011.	2002.	2011.
Укупно становништво старије од 15 год.	27.890	25.310	2.031.992	1.932.945	7.480.591	7.234.099
Становништво са средњом школом	7.337	8671	751	842142	2596348	3.015.092
Становништво са вишом школом	662	744	73.485	81.030	285.056	348.334
Становништво са високом школом	489	795	88.596	151.844	411.944	652.234
% становништва са средњом школом	26,31	34,26	36,97	43,57	34,71	41,68
% становништва са вишом школом	2,37	2,94	3,62	4,19	3,81	4,82
% становништва са високом школом	1,75	3,14	4,36	7,86	5,51	9,02

Извор података:

Републички завод за статистику, „Општине и региони у Републици Србији“, годишњаца

Коментар:

Премда Ковачица има мањи удео становништва са средњом стручном спремом у односу на републички и покрајински просек, ова разлика је израженија код удела становништва са високом стручном спремом.

Истовремено, значајно је напоменути да је број становника у свакој од категорија образовања порастао између два пописа, премда је укупан број становника преко 15 година старости опао у општини Ковачица. Највећи раст бележи се у категорији високо образованих, са 958 на 1.491 високо образованих становника, односно са 4,46% на 7,44%.

Индикатор бр. 14	ТЕМА: СТАНОВНИШТВО, ОБРАЗОВАЊЕ, КВАЛИТЕТ ЖИВОТА ИНДИКАТОР: Број становника на један објекат друштвених, културних, рекреативних активности

Општина	Укупан број становника	Број друштвених објеката	Број културних објеката	Број објеката за рекреацију	Број становника на један друштвени објекат	Број становника на један објекат културе	Број становника на један рекреативни објекат
2012.	25.056	9	23	22	2784	1.089,39	1.138,91

Извор података

Општинска управа Ковачица, Одељење за друштвене делатности

Напомене:

1. Под друштвеним објектима се сматрају сви објекти у власништву локалне самоуправе у којима су смештени удружења грађана, месне заједнице, политичке партије и др. Под културним објектима су убројане зграде музеја, галерија, домова културе, библиотеке, без обзира на власништво (и приватни објекти). Објекти рекреације су сви објекти које користе спортске организације, клубови, али и рекреативци, приватног или јавног власништва.
2. Укупан број становника је процењени број становника из 2012. године

Коментар:

Индикатор бр. 15

ТЕМА: ИНДИКАТОРИ УСЛОВА ЖИВОТА И БЛАГОСТАЊА
ИНДИКАТОР: Дужина путева у km/km²

Опис	Дужина путева (у km)	Површина (у km ²)	Дужина путева (у km/km ²)
Република Србија	44.612,539	88.502	0,50
АП Војводина	6.205,092	21.614	0,29
Општина Ковачица	114,681	419	0,27

Извор података:

Републички завод за статистику, „Општине и региони у Републици Србији“, годишњак, 2013.

Коментар:

По дужини путева по km² у 2012. год. Општина заостаје за АПВ, а нарочито за РС нивоом. Од укупно изграђених 114,681 km путева у Општини, 24,42% су државни путеви првог реда, затим 63,52% су државни путеви другог реда, док су само 12,06% општински путеви, који су у релативно лошем стању.

Анекс 2: Закључак о изради СЛОРа

На основу члана 46. Закона о локалној самоуправи („Службени Гласник Републике Србије“, број 129/2007) и члана 61 Статута Општине Ковачица (Службени лист Општине Ковачица, број 13/08 и 9/09), Општинско веће општине Ковачица на 36. седници одржаној дана 04.10. 2013. године донело је

ЗАКЉУЧАК О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ КОВАЧИЦА

I

Општина Ковачица приступа изради Стратегије развоја туризма општине Ковачица за период од 2014. до 2020. године (у даљем тексту: **Стратегија**).

II

Циљ израде Стратегије је да се обезбеди одрживи развој туризма, привлачењем домаћих и иностраних гостију кроз развој туристичких потенцијала општине.

III

Техничку подршку у процесу израде Стратегије ће пружити Регионални центар за друштвено-економски развој – Банат.

IV

Рок за израду предлога Стратегије јесте 30. април 2014. године, а рок за усвајање Стратегије јесте 30. јун 2014.године.

V

У циљу спровођења ове Одлуке, председник општине ће именовати радна тела за израду Стратегије: Тим за израду стратегије, Стратешки савет, координаторе и чланове радних група и радно тело за мониторинг и евалуацију Стратегије.

Број: 06-67-5/13-01

Дана: 04.10. 2013. године

Анекс 3: Кратки описи ТОП 5 пројеката

Пројекат - 01	
Стратешки циљ	1.3. Унапређење туристичког производа заснованог на одрживом развоју
Програм	1.3.1. Развој културног туризма
Пројекат	1.3.1.3. Реконструкција музеја Михајла Пупина у Идвору
Опис пројекта	У централном делу насеља се налази меморијални комплекс, који се је под заштитом као споменик културе. Меморијални комплекс није засебна и заокружена целина, већ је раздвојен површинама које се налазе у приватном и јавном власништву. Меморијални комплекс се састоји од зграде страе школе, где је у једном делу смештен Музеј Пупина, родне куће М. Пупина где је поставка банатска кућа и задужбине Народног дома-дела ДК Идвор. Основна школа, где се налази и музеј, је саграђена у последњој деценији 19.века а реконструисана је 1979.године. Михајло Пупин је препознао неопходност константног усавршавања и образовања уз подршку талентованој деци, као једну од највећих помоћи које може пружити свом завичају. У ту сврху је основао више фондова и изградио Народни дом у Идвору. На жалост ови фондови више нису у стању да пружају финансијску подршку а Народни дом није у функцији образовања младих пољопривредника (што је била Пупинова жеља). Први кораци ка успостављању едукативног центра покренути су током 2010.г., и до сад је одржано 2-3 летња кампа за надарену децу. Да би се дао прави смисао Центру и испунила жеља и завештање Михајла Пупина, потребно је да се обезбеде просторије за смештај полазника и предавача, просторије за едукацију одраслих и мултимедијална опрема. Простор за едукацију одраслих се може добити уређењем и опремањем библиотеке у Народном дому, док је за смештај потребно изградити главни пројекат у поткровљу старе школе, а да се не нарушава амбијентална целина. Потребно је активно укључити представнике Завода за заштиту споменика културе, МЗ Идвор, Општине Ковачица, Регионалног центра за таленте, ДК Идвор, како би пројекат био реалан и одржив.
Циљеви	▪ Ревитализација меморијалног комплекса Михајла Пупина у Идвору у образовне и туристичке сврхе ▪ Унапређење туристичке понуде
Очекивани резултати	▪ Реконструисана и адаптирана зграда старе основне школе ▪ Осавремењена поставка музеја ▪ Обезбеђена мултимедијална просторија и евентуално смештајни капацитети ▪ Повећан број посета осавремењеном музеју ▪ Побољшана туристичка понуда општине Ковачица
Индикатори	▪ Главни пројекат реконструкције и адаптације старе школе и музеја ▪ Реконструисана таваница, реконструисани подови, окречен објекат, замењена електроинсталација, реконструисани прозори и врата, адаптиран санитарни чвор,... ▪ Адаптиран простор поткровља у смештајне капацитете
Пројектне активности	▪ Израда главног пројекта ▪ Поступак јавне набавке и одабир најбољег понуђача за реализацију активности по пројекту ▪ Грађевински радови: заустављање влаге, малтерисање, уређивање поткровља ▪ Електричарски и водоводни радови ▪ Молерски радови и обнављање дрвенарије: врата и прозори

	▪ Опремање смештајног и мултимедијалног дела ▪ Осавремењивање поставке у музејском делу ▪ Промотивне активности													
Полазне претпоставке	Музеј Михајла Пупина се налази у делу зграде старе основне школе, која је из 19. века и у лошем је стању. Потребно је реконструисати део зграде где је смештен музеј а такође и израдити главни пројекат за реконструкцију и адаптацију другог дела зграде, да би се могла користити за смештај и мултимедијалне учионице.													
Време трајања (почетак-завршетак)	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020	
			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Процена трошкова/ Вредност пројекта (РСД)	300.000.000,00			Износ и извори финансирања			ЕУ, УСАИД, иностране компаније повезане с Пупином нпр. Сименс, Институт Михајло Пупин и 30.000.000,00 РСД ЛС							
Партнери	• Влада РС, Влада АПВ, Завод за заштиту псоменика културе РС, Музеј Војводине, НВО сектор и ЛС													
Статус пројекта	• Постоји идејни пројекат за реконструкцију и адаптацију зграде старе школе (Музеј Михајла Пупина) • Постоји пројектно техничка документација за разраду израђеног идејно архитектонско-урбанистичког решења центра Идвора													

Пројекат - 02													
Стратешки циљ	1.3. Унапређење туристичког производа заснованог на одрживом развоју												
Програм	1.3.4. Развој осталих видова туризма												
Пројекат	1.3.4.4. Еко-камп у Потамишју (Идвор-Уздин)												
Опис пројекта	Због све већег интересовања за еко и рурални туризам у Општини Ковачица, неопходно је да се природни капацитети искористе у потпуности. Природне лепоте, Тамиш и богата флора и фауна дају за право да се овакав пројекат спроведе у дело. Одавно постоје планови за камп насеље и за пратећу инфраструктуру на локацији на обали реке. Идеје да се обезбеде пешачке и туре чамцима и пратећи објекти и путеви су се наметнуле као логичан наставак. Све више туриста, како домаћих тако и иностраних, поред културних садржаја које нуди општина Ковачица (наивно сликарство и задужбина М.Пупина) је заинтересовано за садржаје које може да понуди река Тамиш.												
Циљеви	Основни циљ - обогаћивање туристичке понуде Општине Ковачица новим садржајима. Посебни циљеви су: - Уређење обале Тамиша у туристичке сврхе - Изградња кампинг-пикник простора за туристе и мештане - Афирмација Потамишја као излетничке туристичке дестинације на мапи Војводине и Србије												
Очекивани резултати	- Пронађена одговарајућа локација - Изграђен еко- камп - Уређена плажа - Уређени прилазни путеви - Повећан број еко-туриста/посетилаца и излетника у Општини Ковачица												
Индикатори	- Изграђен 1 камп по критеријумима Кампинг асоцијације Србије - Камп уврштен у мапу Кампинг асоцијације Србије - Посећеност												
Пројектне активности	- Одабир одговарајуће локације - Израда идејног и главног пројекта уређења обале Тамиша - Јавна набавка за обављање активности из пројекта - Изградња објеката на обали реке (камп насеље, санитарни чворови и пратећа инфраструктура, итд.) по пројекту - Уређење плаже за купање - Уређење прилазних путева - Обележавање туристичком сигнализацијом												
Полазне претпоставке	Због све већег интересовања за еко и рурални туризам у Општини Ковачица, неопходно је да се природни капацитети искористе у потпуности. Природне лепоте, Тамиш и богата флора и фауна дају за право да се овакав пројекат спроведе у дело.												
Време трајања (почетак-завршетак)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020						
			x	x	x	x							
Процена трошкова/ Вредност пројекта (РСД)	5.000.000,00		Износ и извори финансирања		ЕУ, донатори и 500.000,00 РСД ЛС								
Партнери	• АПВ, ТООК, ОШ, МЗ, НВО и ЛС												
Статус пројекта	Идеја												

Пројекат - 03													
Стратешки циљ	1.3. Унапређење туристичког производа заснованог на одрживом развоју												
Програм	1.3.4. Развој осталих видова туризма												
Пројекат	1.3.4.3. Камп за младе (волонтерски) на локацији Јармочиско												
Опис пројекта	Настављајући иницијативу локалне заједнице, тачније Клуба студентске омладине Ковачица, који су реализовали пројекат организације кампа за чишћење шумице "Јармочиско" у Ковачици, који је добио и финансијску потпору донатора, локална самоуправа показује да подстиче и подржава овакве еколошке акције својих грађана и невладиних организација са територије општине Ковачица.												
Циљеви	- очување животне средине и промоција заштите животне средине међу грађанима уопште, - учење малих тајни наших наивних сликара, - нова пријатељства и добро дружење међу младима из разних земаља - волонтери из разних земаља као наши промотери у иностранству - Ковачица као препознатљива дестинација за волонтерски камп												
Очекивани резултати	- боља сарадња између локалне самоуправе и невладиног сектора у Ковачици - унапређење животне средине - естетски и еколошки унапређена животна средина у Ковачици												
Индикатори	- постављени еколошки тоалети и туш кабине - одржан камп - минимум 70 волонтера на кампу годишње - Ковачица уврштена у мапу и календар ВЦВ												
Пројектне активности	Активности који ће претходити пројекту чишћења шумице: - Набавка и постављање еколошких тоалета и туш кабина, које ће користити учесници кампа, а касније и кампери у овој шумици. Активности, које ће следити завршетку пројекта чишћења шумице: - поправљање шетачких стаза (насипање шљунком или постављање цигле или камења - природни материјали), поправљање трим стазе у шумици (посипање песком) - постављање дрвених клупица за одмор пикник клупица на одговарајућим местима - постављање соларних светиљки за осветљавање шетачких стаза у шумици. Спровођење пројекта, као и праћење сих акција ће вршити стручна служба из Општине. О уређеном зеленом простору ће после активности на сређивању бринути ЈКП Елан из Ковачице, у чијој су надлежности зелене површине у Ковачици.												
Полазне претпоставке	Током волонтерског кампа одржаног 2011. г. на иницијативу Клуба студентске омладине Ковачица очистио се део шумице Јармочиско и добијене позитивне оцене за целу активност. Потреба је да се очисти, уреди и одржава и остатак шумице, али одржавање волонтерског кампа је препознато и као начин промоције Ковачице међу младима, у светским организацијама које се баве волонтеризмом.												
Време трајања (почетак-завршетак)	2014	2015		2016		2017		2018		2019		2020	
			x	x	x	x							
Процена трошкова/ Вредност пројекта (РСД)	2.500.000,00		Износ и извори финансирања			ЕУ, донатори и 250.000,00 РСД ЛС							

Партнери	• АПВ, ТООК, НВО (омладински, еколошки), КЗМ, ОШ, МЗ, ВЦВ и ЛС
Статус пројекта	Пројекат је започет 2011. год., на иницијативу омладинског клуба из Ковачице, који су те године и реализовали волонтерски камп "Очистимо шумицу". Овај омладински волонтерски камп је током његовог одржавања окупио око 70ак волонтера који су долазили да припомогну у рашчишћавању, крчењу жбуња и другог растиња у шумици. Камп је добио позитивне оцене од учесника, мештана, организатора и ВЦВ и због тога ЛС жели да настави са овом традицијом.

Пројекат - 04							
Стратешки циљ	1.2. Развој туристичких производа						
Програм	1.2.2. Креирање нових туристичких производа						
Пројекат	1.2.2.1. Развој фотосафарија као концепта одрживог развоја туризма у Општини Ковачица						
Опис пројекта	Општина Ковачица поседује на својој територији природна подручја од изузетног значаја за европску флору и фауну (ИБА заштићено подручје птица, мрестилиште риба...) као и пределе изузетних гео-морфолошких карактеристика степског типа и маргиналних делова делиблатске пешчаре. Тренутно ситуација је да не постоји адекватан, план, програм, производ... усмерен ка развоју оваквог вида туризма. Са друге стране он је практикован <i>ad hoc</i>, и на тај начин туристи неретко нарушавају склад живота флоре и фауне у овом делу Општине. Планирамо првенствено дефинисати руте и интересне пунктове за фотосафари где би биле укључене све заинтересоване стране. Затим дефинисати производе по темама и дужини пута/временским оквирима обиласка и препоручено задржавање. Друга фаза би била уређење прилаза и осматрачких пунктова док би трећа фаза била рад на промоцији, мониторингу туристичких активности и одржавању пунктова.						
Циљеви	Развој производа фотосафарија на територији општине Ковачица						
Очекивани резултати	Развијени туристички производи фотосафарија кроз дефинисање и уређење интересних рута и пунктова.						
Индикатори	- Дефинисане руте и пунктови. - Урађени индикатори кретања на терену - Постављене инфо плоче на пунктовима - Израђене мапе кретања туриста у функцији од превозног средства						
Пројектне активности	- Састављање пројектног тима састављеног од интересних група (партнера) - Дефинисање рута и пунктова - Осмишљавање индикатора кретања и израда истих - Дизајн и израда инфо плоча - Постављање индикатора кретања и инфо плоча на дефинисаним местима - Осмишљавање и израда мапа кретања туриста						
Полазне претпоставке	Постојање природних подручја од изузетног значаја за европску флору и фауну (ИБА заштићено подручје птица, мрестилиште риба...) као и пределе изузетних гео-морфолошких карактеристика степског типа и маргиналних делова делиблатске пешчаре.						
Време трајања (почетак-завршетак)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		x	x	x	x		
Процена трошкова/Вредност пројекта (РСД)	3.000.000,00	Износ и извори финансирања		ЕУ, донатори и 300.000,00 РСД ЛС			
Партнери	• ТООК, НВО сектор (еколошки и ловачки), Друштво за посматрање птица Србије, Завод за заштиту природе Војводине, Медији (РТВОК) и ЛС						
Статус пројекта	Идеја						

Пројекат - 05													
Стратешки циљ	2.2. Унапређење туристичке инфра- и супра- структуре												
Програм	2.2.2. Изградња нове туристичке инфра- и супра-структуре												
Пројекат	2.2.2.8. Пројектовање, изградња и обележавање бициклистичких стаза												
Опис пројекта	У општини Ковачица не постоје посебни путеви намењени за саобраћај бициклиста, стога су становници општине Ковачице приморани да се бициклама крећу пешачким или путевима намењеним за саобраћај моторних возила. У пракси се показало да се они у већини случајева опредељују за путеве који су намењени моторним возилима, чиме знатно угрожавају своју безбедност у саобраћају. У општини Ковачица не саобраћа градски превоз, тако да је број бициклиста велики, а међу њима је знатан број деце, који нису обучени правилима у саобраћају и нису ни свесни опасности кретања по путевима намењеним за моторна возила, чиме је њихова безбедност на тим путевима веома угрожена. Овај проблем поприма још веће размере ноћу, када се бициклисти неосветљено крећу путевима намењеним за саобраћај моторних возила. С друге стране, кроз општину Ковачица пролази јавни пут и бициклисти ометају саобраћај свих корисника истог. Превентива саобраћајним незгодама и решење наведеног проблема је изградња бициклистичке стазе у општини. Да би се овај пројекат реализовао, најпре треба израдити техничку документацију за исти, а затим у свим улицама насеља општине изградити бициклистичке стазе и извршити њихово обележавање.												
Циљеви	– Обезбеђење безбедног саобраћаја за бициклисте – Растеређење јавних ауто путева – Несметани саобраћај за моторне учеснике саобраћаја												
Очекивани резултати	– Изграђена бициклистичка стаза – Безбедан саобраћај за бициклисте												
Индикатори	– Израђена пројектно-техничка документација – Обележена бициклистичка стаза – Статистички подаци о броју бициклистичких незгода на путевима општине Ковачица, где се уочава смањење истих за 80%												
Пројектне активности	– Израда пројектно-техничке документације – Јавна набавка – Одабир најбољег понуђача и закључивање уговора – Реализација радова, одн. изградња бициклистичке стазе – Обележавање бициклистичких стаза и штампање мапа бициклистичких стаза у Ковачици												
Полазне претпоставке	У општини Ковачица не постоје посебни путеви намењени за саобраћај бициклиста, стога су становници општине Ковачице приморани да се бициклама крећу пешачким или путевима намењеним за саобраћај моторних возила.												
Време трајања (почетак-завршетак)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020						
					x	x	x	x	x	x	x	x	x
Процена трошкова/ Вредност пројекта (РСД)	10.000.000,00		Износ и извори финансирања		ЕУ, РС, АПВ и 1.000.000,00 РСД ЛС								
Партнери	• ЛС, ТООК, НВО сектор (удружење зелених, удружење омладинаца, спортска удружења)												
Статус пројекта	Идеја												

Анекс 4: Профил локалне заједнице

Општина К О В А Ч И Ц А					
Општина Ковачица се налази у АП Војводини и једна је од 8 општина јужнобанатског округа. Општину чини 8 насељених места распоређених на површини од 419 km ² . Општина Ковачица се граничи са општинама Сечањ, Зрењанин, Опово, Панчево и Алибунар. Територија општине Ковачица припада равничарском типу рељефа са надморском висином у распону од 75 до 135 метара. Једне од најзначајнијих вредности у Општини свакако да су: мултикултуралност, галерије наивне уметности музејски комплекс Михајло Пупин у Идвору, као и културна добра оличена у црквама различитих вероисповести.					
Адреса општине: Маршала Тита 50, 26210 Ковачица					
Телефон: 013/661-122					
Електронска пошта: opstina@kovacica.org					
Веб адреса: www.kovacica.org					
Популација (попис из 2011. год.):	Број становника		Национални састав		Насељена места
	25.310		Словаци око 42%, Срби око 33%, Мађари око 10%, Румуни око 6%, Роми око 3% и Остали око 6%		Ковачица, Дебељача, Црепаја, Падина, Самош, Идвор, Уздин и Путниково.
Буџет Општине (у РСД):	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
	287.959.000,00	326.600.000,00	475.500.000,00	615.000.000,00	560.194.000,00
Величина општине:	Територија			Пољопривредна површина	
	419 km ²			89,5% (375,01 km ²)	
Стратешка документа:	1. Стратешки план развоја општине Ковачица 2010-2015 2. Локални план управљања отпадом општине Ковачица 2010-2020 3. Локални акциони план интеграције Рома општине Ковачица 2011-2015 4. Стратешки програм за (само)запошљавање жена у општини Ковачица 2011-2015 5. Регионални план управљања отпадом за град Зрењанин и општине Сечањ, Тител и Ковачица 2011-2015 6. Просторни план општине Ковачица (из 2014. год.) 7. Стратегија социјалне заштите општине Ковачица (2008-2012.)				
Инфраструктура:	Укупна дужина путева у Општини износи 114,681 km, од чега су држ путеви I реда 28,000 km, државни путеви II реда 72,850 km и општински путеви су у дужини од 13,831 km. Од укупног броја домаћинства око 95% је прикључено на водоводну мрежу, 0% на канализациону , а може се рећи да је око 100% домаћинства прикључено на електричну мрежу. Дужина каналске мреже за одвођење сувишних вода износи 990 km, док дужина одбрамбених насипа износи око 116 km.				
Значајнији пројекти:	Финансирани од стране Републике Србије (период 2008-данас)				
	Број пројеката		Број пројеката		Број пројеката
	14		14		14
	Финансирани од стране АП Војводине (период 2008-данас)				
	Број пројеката		Број пројеката		Број пројеката
	33		33		33
	Финансирани из иностраних фондова (период 2008-данас)				
Број пројеката		Број пројеката		Број пројеката	
3		3		3	
Партнерске/братске) општине/градови:	Monfalcone/Италија, Rekaš/Rумунија, Lapovo/Србија, Banska Bistrica/Словачка, Šumski Sveti Đorđe/Rумунија, Arilje/Србија, Malko Trnovo/Bугарска				

Анекс 5: Пример програма посете

ЦЕЛОДНЕВНА ПОСЕТА ОПШТИНИ КОВАЧИЦА

1. Посета родне куће, музеја и задужбине Михајло И. Пупин у Идвору уз пратњу водича
Трајање 1,5 сат

2. Посета Галерије наивне уметности у Ковачици уз пратњу кустоса

- Словачки национални оркестар Росичка
- Послужење – Освежавајући безалкохолни напици и штрудла (мак, јабука, ораси, вишња)
- Куповина сувенира

Трајање: 1 сат

3. Посета произвођачу виолина Јану Немчеку; упознавање са ручним прављењем гудачких инструмената.

- Куповина сувенира

Трајање: 1 сат

4. Посета евангелистичке цркве у Ковачици уз стручну пратњу и кратак концерт на оргуљама

Трајање 0,5 сат

5. Посета Етно-дому у Падини

Трајање цца 0,5 сат

6. Посета бунару из 19. века у Падини

Трајање 0,5 сат

7. Посета приватном Етно-музеју у Падини са око 2000 експоната

Трајање цца 1 сат

Цена комплетног аранжмана износи 20€ по особи у динарској противвредности по средњем курсу Народне Банке Србије

У цену је урачунато:

- превоз аутобусом до дестинација ван насељеног места Ковачица (Падина, Идвор),
- водич,
- послужење у Галерији наивне уметности,
- хонорар Словачког националног оркестра Росичка

Током целе посете организована је пратња стручног водича.

- Могућност раздвајања аранжмана на два дана
- Могућност куповине слика, експоната и сувенира по повољним ценама.

Анекс 6: Како доћи до Ковачице?

1. Аутобусом

- **Из Београда** директно до Ковачице саобраћају аутобуси и комби-превози са Дунав станице, сваког радног дана (и суботом) у периоду од 12:30 до 18:30. Ван овог периода, до Ковачице се може доћи преседањем у Панчеву.
- **Из Панчева**, са главне аутобуске станице, аутобуси предузећа АТП Панчево саобраћају свакодневно и повезују насеља општине Ковачице са Панчевом и осталим општинама јужног Баната.
- **Из Београда** саобраћају приватни превозници, са главне Ластине станице или са Дунав станице.

2. Аутомобилом, бициклом, мотоциклом...

- **Из Београда** крените путем према Панчеву, улазите Панчево (старим путем) и код хотела Тамиш у Панчеву, скрените лево - ту постоји туристички знак за Галерију наивне уметности у Ковачици. Наставите путем све до раскрснице, где се одвајају путеви за Опово и Ковачицу - овде скрените десно. Пролазите кроз насеље Скробара и на следећој раскрсници скрећете лево. Када прођете прелаз преко железничке пруге, ушли сте на територију општине Ковачица. Прво насеље на које наилазите је Црепаја. Пратите пут. После неколико километара наилазите на раскрсницу где се одваја локални пут за Дебељачу - за Ковачицу наставите право. Ковачица ће бити пред вама за само неколико минута.
- **Из Зрењанина** крените некадашњим магистралним путем М-24.1 према Београду. Када прођете поред насеља Ечка, долазите до раскрснице где се за Панчево скреће лево а за Београд наставља право. Иако је пут за Панчево категорисан као М-24, магистрални пут, препоручујемо да наставите путем М-24.1 према Београду. Проћићете кроз насеље Стајићево и раскрсницу - наставите право. После надвожњака, постоји знак за Панчево и Ковачицу - лево, и овде скрените лево. Проћићете кроз насеље Фаркаждин и после моста на Тамишу, ући на територију општине Ковачица. Пролазите поред насеља Идвор и пратите пут до Ковачице.
- **Из правца Алибунара** возите преко следећих насеља: Селеуш, Иланца, Добрица. После насеља Добрица долазите до раскрснице, ту скрените лево за Ковачицу. Општина Ковачица почиње насељем Самош. Пратите пут кроз насеље Падина, скрените десно у центру Падине (код семафора) и наставите право путем према Ковачици.

3. Возом

- Ковачица, и још три насеља општине (Црепаја, Дебељача и Уздин), се налазе на регионалној железничкој прузи Панчево-Зрењанин-Кикинда, односно Панчево-Нови Сад (са преседањем у Орловату).

Израда ове Стратегије финансијски је потпомогнута од стране
Владе аутономне покрајине Војводине